

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

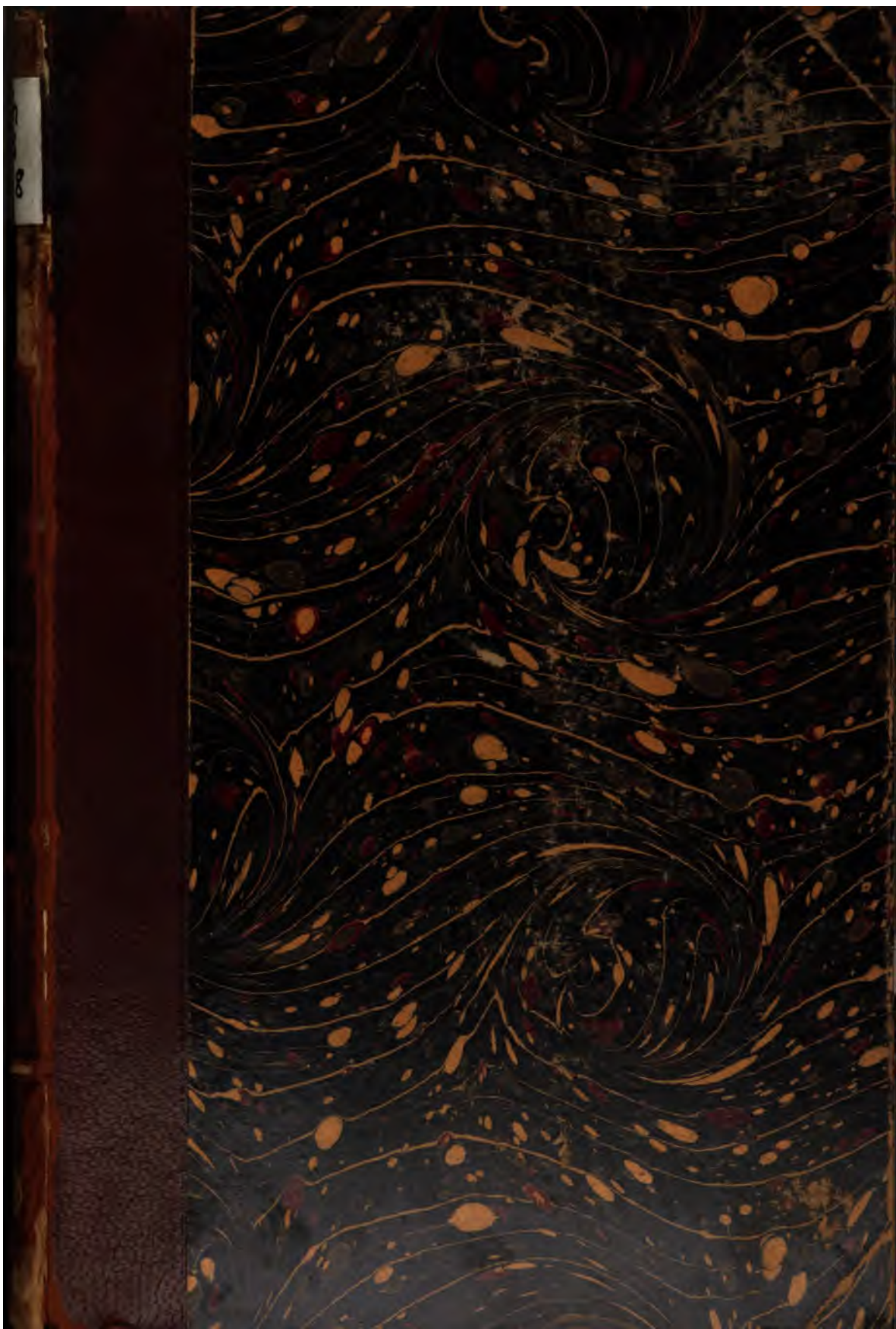
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Oh 63.788

Harvard College Library

FROM THE
CONSTANTIUS FUND.

Established by Professor E. A. SOPHOCLES of Harvard University for "the purchase of Greek and Latin books, (the ancient classics) or of arabic books, or of books illustrating or explaining such Greek, Latin, or Arabic books." Will, dated 1880.)

Received 13 July, 1898

EPISTOLA CRITICA.

10347

⊙

EPISTOLA CRITICA

AD

AMICOS

J. VAN LEEUWEN et M. B. MENDES DA COSTA

CONTINENS

ANNOTATIONES AD ODYSSEAM.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

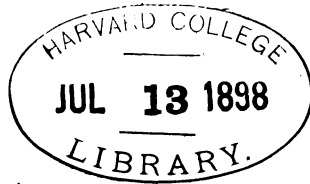
LUGDUNI BATAVORUM

A. W. SIJTHOFF

MDCCCLXXXVI.

Sh 63.788

Constantine fund.

549

In lucem his diebus prodiit Iliadis a Vobis secundis curis editae volumen alterum. Quae res tanto me affecit gaudio ut silentio eam praeterire paene nefas mihi videretur. Igitur primum Vobis gratulor, quod laboris Vestri eum percipiatis fructum, qui raro contingit cum philologis omnibus tum praesertim nostratibus. Liber enim Vester ille per omnes spargitur terras, studiose petitur, adhibetur, consulitur; iam exhausta est magna exemplarium copia, quam venalem exhibuit redemptor, nova eaque non minore opus est. Sic intelligitis probari studia Vestra discentibus doctentibusque, et, quod pluris est, viris insigni doctrinae laude conspicuis, quorum auctoritatem ceteri sequi soleant. Et quis non laudet diligentiam Vestram in observandis notandisque innumerabilibus vitiis, quibus carmina HomERICA laborant, quis non singularem illam admiretur sagacitatem, qua in vocabulis inepte corruptis vetusti sincerique sermonis epici quovis fere versu deprehenditis vestigia? Quibus virtutibus hoc certe assecuti estis ut, quamvis multi docti a Vobis dissentiant, nemo tamen tam ineptus inveniri possit, cui non hoc persuasissimum sit, in crisi HomERICA et in accuratiore poësis epicae studio semper et ubique Vestri Vestraeque sententiae rationem esse habendam.

Solent autem amici amicis, quibus laeti aliquid evenit, dona offerre, quibus idem illud se quoque laetari testentur. Atque felici quodam casu in meis scriniis paratum iacebat aliquid unde facile donum huic tempori aptissimum, ut mihi videbatur, confici posset. Dum enim Odysseam Vestram legebam, annotationesque Vestras ad eam perscrutabar animoque volvebam, de haud paucis versibus sententia mihi aliqua nascebatur aut

nova aut a Vestra aliorumque, quos commemoratis, opinione aliquo modo recedens, et quo saepius ad librum Vestrum recurrebam eo magis mihi de iisdem locis idem persuadebatur. Igitur otii aliquid nactus commenta mea, sive suspiciones dicere mavultis, scripto mandare decrevi atque longiore vel brevioris disputatione ita adornare, ut liber neque spissus evaderet neque nimis exilis aridusque. Quem cum perfecissem, quid eo facerem dubius etiam haerebam, cum mihi afferebatur novum illud volumen Vestrum, quod quam gratum mihi esset modo dixi.

Hic autem Goethei mihi in mentem veniebat, qui de sua vita vera fictaque scribens et alia lepidissime salsissimeque narrat et iuvenem se a quodam amico, homine eiusmodi sententiarum, quae παράδοξα dicuntur, amantissimo, saepe admonitum ne carmina in vulgus ederet — amittere enim pretium suum quae publice prostarent et multorum contrectarentur manibus: paucissima potius eorum exemplaria describenda curaret, quae intimis amicis dono darentur; ipsum autem, qui illud dedisset consilium — Baehrischio ei nomen fuit, nisi me fallit memoria — cum elegantissime scriberet, ad eum laborem operam suam esse pollicitum.

Nolite tamen putare me unquam observationum mearum duo exemplaria describere coepisse, quorum alterum alteri Vestrum offerrem. Lubenter id fecissem, nisi intellexissem duas mihi hic deesse res, quibus utique opus esset, si ridiculum meum donum esse nollem. Deerat primum nitida illa Baehrischii manus. Hic tamen confidere poteram Vos literulis minus venuste depictis contentos fore. At deerat praeterea id, in quo omne doni pretium futurum erat: Goetheanum nomen ingeniumque. In paucorum illorum esse numero, quibus suarum Musarum fetus Goetheus aliquis committat, id solum iam in laude atque honore est ponendum. At meum dare nihil est, nisi me dedisse sciant quam plurimi. Ergo solita illa tyothesiarum opera usus sum: sic enim fore existimabam ut omnes, in

quorum manus libri de arte nostra venirent, in ipsorum numero unum esse cognoscerent, qui Vestram industriam Vestrumque acumen publico aliquo praeconio digna iudicaret. Non quod meum mihi iudicium magni videretur momenti, sed laeta me spes tenebat fore ut multi a me admoniti mecum idem declarent. Sic, ubi ingens alicui artificio plausus tollitur, ab uno tamen fit initium.

Atque sperabam utilitatis aliquid in meo futurum dono, non tam Vobis quam mihi ceterisque mei moduli philologis. Meis enim dubitationibus proferendis Vestram provocaturus eram sententiam; cumque nemo tam sit verecundus quin persuasum sibi habeat, ubi ipse haereat ibi et alios vel haesisse vel haesuros esse, mea quoque opera effici posse ut Odysseae Vestrae nova editio — felix enim Iliadis Vestrae sors illam quoque propediem exspectare nobis permittebat — tironibus certe magis etiam quam ea quam nunc manibus tenemus prodesset arbitrari: hos enim cum magno suo emolumento cognituros quibus argumentis ducti Vos — si modo id futurum esset — in meam iissetis sententiam, quibus me refellendum esse statuissetis.

„Inchoat” autem „a se qui recte vult esse benignus.” Mihi ipsi huiusce doni uberrimum promittebam fructum. Quid enim illi, qui sua commenta in lucem emittit gratius, quid utilius quam statim iudices nancisci et idoneos et aequos? De rebus autem ad Homerum pertinentibus paucos tam idoneos esse iudices quam Vos credo, aequiores nusquam in nostra arte iudices exstare certo scio. Profecto non ii Vos estis, qui alto supercilio aliena condemnetis conamina: non Vos leviusculos errores studiose protrahitis: vel graviores silentio obtegere quam graviter perstringere mavultis. Ergo dum me docebitis, simul quominus maligni libellum meum rodere vel discernere possint prohibebitis.

Sunt autem observationum mearum haec fere genera. Modo

aliquam opinionem a Vobis vel prolatam vel commemoratam aliquo argumento confirmare studui; modo — sed raro factum id quidem est — Vestram sententiam refellere sum conatus. Saepissime tamen de versibus, ad quos nihil a Vobis annotatum inveniebam, meam dubitationem proposui.

Duabus vero in rebus, vel potius in una — tam sunt inter se cognatae — parum mihi constitisse videri possim. Quod sponte hic proloquor, ne graviter a quibusdam increper, nam de Vobis nihil huiusmodi exspecto. Iis locis ubi pronomen *ὁ* articuli vice fungeretur, vel *αὐτοῦ*, *αὐτῶ* cett. positum esset pro *σοῦ σοί* cett., modo emendationem suasi, modo illis vocabulis usus sum ad demonstrandum versus, ubi legerentur, recentioris esse poëtae. Vos tamen statim intellecturos opinor me nullum huiusmodi locum corrigere esse conatum, nisi qui simul aliquo sententiae laboraret vitio. Namque, ut magnum aliquid libere proloquar, mihi si carmina HomERICA essent edenda, ad certam aliquam grammatices normam ea exigere vix auderem. Certe verecundissime hic agerem. Digamma, ut hoc utar, fortasse restituerem, sed ubi vacuus ei exstaret locus vel nil nisi *ν ἐφελκυστικόν* esset removendum; nil praeterea illius literae aut omnino alicuius vetustae formae causa mutarem, aut vererer ne non librarii grammaticive errorem corrigerem, sed poëtae alicui obtruderem sermonem, cuius ipse fuisset magis ignarus quam quisquam veterum grammaticorum.

Sed nolo hic disputationem ordiri plenam spinarum, neque Vos morari iam meas annotationes, ut spero, cognoscere cupientes.

LIBER I.

---

123 sq. Mentorem simulatum simulac conspexit Telemachus obviam ei currit atque his verbis novum hospitem in aedes suas introducit:

*χαῖρε, ξεῖνε, παρ' ἡμὶ φιλήσεται· ἀντάρ' ἔπειτα
δείπνου πασσάμενος μνθήσεται οὐδέ το σε χροή.*

Annotatis: „l. a. *μνθήσαιο* („an *μνθήσαιο*?“ Ludwich).” Ergo vitiosum istud *μνθήσαιο* non e *μνθήσεται* verum e *μνθήσαιο* Ludwichius natum censet; quae opinio valde mihi arridet; non enim solum *μνθήσαιο* facilius quam *μνθήσεται* in *μνθήσαιο* abire potuit, sed etiam perquam verisimile est fuisse qui hic optativum (imperativi sensu) requiri putarent. Error hic est, sed parata venia; permultos enim vera futurorum, quale hoc *μνθήσεται* est, sententia et olim fugit et nunc quoque fugere videtur. Itaque innumeri sunt loci, nostro similes, ubi verbum in... *σατε* vel... *σασθε* exiens legitur, cum tamen unice verae sint terminationes... *σετε* vel... *σεσθε*. Ergo operae pretium mihi facturus videor si futurum illud quam accuratissime explicuero. Neque multis verbis opus hic est; hoc dixisse sufficit nostro sermone illud ope verbi quod est „posse” illustrandum esse. Igitur hoc inter futurum nostrum et imperativum (optativumve) interest quod hoc facere aliquid aliquis iubetur at illo non facere, certe nondum facere et

differre. Sic hoc loco Telemachus hospitem in hunc modum alloquitur: „noli mihi narrare, hospes, quid huc venias; sed prius asside et mecum coena; deinde, cibo potuque recreatus, otiosus narrare poteris quid tibi velis.” Conferatur A, 140 sq.:

*ἀλλ' ἦτοι μὲν ταῦτα μεταφρασόμεσθα καὶ αὐθις·
νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλα δῖαν.*

ubi haud dubie futurum est μεταφρασόμεσθα. Hoc enim Agamemnon dicit: „primum id quod maxime urget faciamus, Apollinemque placemus; tum dei pace impetrata quieti et sedato animo de damno meo compensando deliberare poterimus.” Sed nullum est luculentius exemplum quam quod legitur μ, 23 sqq.:

*ἀλλ' ἄγετ' ἐσθίετε βρώμην καὶ πίνετε Φοῖνον
αὐθι πανημέριοι, ἅμα δ' ἠόι φαινομένηφι
πλεύσεσθε.*

Dicebam saepe huiusmodi locos ab imperitis grammaticis ita corruptos ut pro futuris imperativos ponerent. Insigne dabo exemplum, quod adhuc a criticis neglectum videtur:

Demosthenes (κατὰ Φιλίππου A p. 48) quomodo bellum sibi gerendum videatur exponit; quot militibus et quanta pecunia opus sit significat; computationem suam recitat vel recitari iubet. Sed omnia haec orator adumbrat tantummodo, nondum accurate totam rem consideravit. Ergo finita recitatione sic pergit:

*ἂ μὲν ἡμεῖς ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι δεδυνήμεθα εὐρεῖν ταῦτ' ἐστίν·
ἐπειδὴν δὲ ἐπιχειροτονῆτε τὰς γνώμας, ἂ ἄν ὑμῖν ἀρέσκη χειροτονήσατε
ἵνα μὴ μόνον (τοῖς) ψηφίσμασι καὶ (ταῖς) ἐπιστολαῖς πολεμῆτε Φιλίππου
ἀλλὰ καὶ (τοῖς) ἔργοις.”*

Absurda haec videntur. Quid enim? Decernere quod placeat (χειροτονεῖν ἂ ἄν ἀρέσκη), estne hoc fere idem quod discernere quod oporteat? Haec tamen nunc oratoris sententia videtur. Qui enim dicit: „decernite quod placeat, ut non populiscitis epistolisque, sed (ita ut opus est) rebus factisque

cum Philippo bellum geratis” hoc dicit: „si decreveritis quod placuerit, ita ut oportet bellum geretis.” Bene ergo factum quod pro *χειροτονήσατε* altera exstat lectio *χειροτονήσετε*, atque nostri est arbitrii utram probemus. Recepto autem *χειροτονήσετε* consilium obtinemus Demosthene dignum. Nunc enim illud *ἵνα πολεμήτε* non tam a *χειροτονήσετε* pendebit quam ab universa totius loci sententia, ut hoc dicat Demosthenes: „consilii mei summam probate: tum non epistolis bellum cum Philippo geretis sed rebus factisque,” addatque: „postea *χειροτονεῖν* quidquid placuerit poteritis.” Primariam enim partem sententiae, quam hic omisit Demosthenes et omittere potuit, quia in proxime praecedentibus saepe iam et accurate eam proposuit, aliquo imperativo (qualis est Homericus ille *ἔσθ' ἴετε*) enuntiatum cogitare debemus. Quando autem Athenienses *χειροτονεῖν* ἢ ἂν ἀρέσκη poterunt? *ἐπειδὴν ἐπιχειροτονῶσι τὰς γνώμας* i. e. cum de singulis consilii partibus deque emendationibus ab aliis propositis suffragium inierint. Etenim, id quod nunc vel unus hic locus docere potest, primum de tota lege decernitur; qua perlata tum demum de sententiis eorum deliberatur, qui aliquod caput mutando addendo demendo corrigere student.

203 sqq. De Ulysse haec simulatus Mentor vaticinatur:

οὐ τοι ἔτι δ' ἤρῳν γε φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης
 ἔσσειται, οὐδ' εἴ πέρ' ἦε σιδήρεα δέσματ' ἔχῃσι
 φράσσεται ὡς κε νήηται, ἐπεὶ πολυμήχανός ἐστι.

Lectionem *ἀλλά* pro *οὐδέ*, quam Didymus commemorat, Aristarcho tribuere equidem non ausim: licet enim boni habeat aliquid, tota tamen est falsissima, quod vel ex uno *ἀλλά*, quod versus 206 primum est vocabulum, apparet. Quid enim durius quam duas deinceps ponere sententias ab *ἀλλά* incipientes? Sed vulgata lectio etiam peior videtur. Quid enim? Rediturusne Ulysses est, etiamsi teneant eum vincula ferrea i. e. irrupta et quae nulla vis humana solvere vel frangere possit? Dixeris

non esse hic ad severam trutinam exigenda singula vocabula: ἀδύνατα enim recte dici, quae tamen a deorum aliquo efficiantur. At eiusmodi interpretationem hinc repellit versus:

φράσσεται ὡς κε νέηται, ἐπεὶ πολυμήχανός ἐστι

quo ipse Ulysses sui reditus auctor fit effectorque. Sed considerate quam languidus versus ille sit, quam omni careat ardore poetico, quam sapiat poetastrum vel ludimagistrum. Eo autem eiecto restituta erit vetusti poetae manus. Non enim putida quadam sapientia ratiocinatur Mentor, sed, licet vatem se esse neget, tamen plenus est dei, tamen *μαντεύεται* et quin eventura sint quae ei ἐνὶ θυμῷ ἀθάνατοι βάλλουσι non dubitat. „Etiamsi” ait „irrupta teneant Ulyssem vincula, tamen mox huc aderit: sic stat sententia divum.” Quod autem dicebam boni habere aliquid lectionem a Didymo commemoratam: vulgatae praestat, nam integram certe servat interpolationem. Qui enim primus, inepto quodam diligentiae studio ductus, et ne in vaticinio quidem quidquam quod non accuratum videretur ferens, hunc locum corruperit, non solum, ut opinor, insulsum versum:

φράσσεται ὡς κε νέηται, ἐπεὶ πολυμήχανός ἐστι

adiicit, sed etiam simul οὐδέ in ἀλλά mutavit. Vulgata vero lectio interpolationem cum antiqua lectione permixtam exhibet.

LIBER II.

---

50 sqq. Telemachus a se populum convocatum declarat; deinde quo id fecerit consilio et aliis versibus exponit et hisce (50 sqq.):

*μητέρ' ἐμῆ μνηστῆρες ἐπέκραον οὐκ ἐθειλούση,
τῶν ἀνδρῶν φίλοι υἱές, οἱ ἐνθάδε γ' εἰσὶν ἄριστοι·
52 οἱ πατρός μὲν ἐς οἶκον ἀπεροίγασι νέεσθαι
Ἰκαροί', ὧς κ' αὐτὸς ἐφειδνώσασαι θύγατρα,
δοίη δ' ᾧ κ' ἐθέλη καὶ Φοι κεχαρισμένος ἔλθῃ·
οἱ δ' εἰς ἡμέτερον κτε.*

Sequuntur solita illa de procorum epulis Telemachi patrimonio funestis. In versu 52 haerere vos minime mirum; atque iure literae *Φ* in voce οἶκος defectus multo vos movet minus quam cetera quibus totus locus laboret vitia. Requiri autem hanc censetis sententiam: (proci) qui verentur ne Penelope domum patris sui Icarii redeat. Quapropter coniiicitis:

οἱ πατρός Φ(ε) ἐς Φοῖκον ἀπεροίγασι νέεσθαι.

Sed ne hunc quidem versum commendare lectoribus audetis, quia nusquam alibi ἔρογα accusativum cum infinitivo adsciscat et quia compositum ἀπεροίγασι non nisi hoc loco exstet. Quae sunt causae gravissimae. Mihi autem sententia, quam vos desiderari putatis, minime in hunc locum quadrare videtur.

Quid enim? Custoditurne a procis Penelope ne foras eat? Nusquam eiusmodi aliquid legimus. Neque ullus est versus, ubi metus iste procorum de Penelope ad patrem reditura commemoretur. Nihil aliud nostro loco equidem ferri posse censeo quam hoc: „patrem Penelopes adire atque ab eo ita ut leges iubent illam uxorem petere, ne in mentem quidem iis venit: immo reformidant illud.” Et quo saepius accuratiusque versus 52—54 adspicio, eo magis mihi persuadetur illam ipsam ibi sententiam legi, sed interpolatorem — interpolatorem enim esse qui eos iratis consarcinaverit Musis — non potuisse melius eam enuntiare. Videte enim quam dura sit pronominis relativi repetitio in istis (51) *οἷ* et (52) *οἷ*. Deinde reputate in uno versu 52 non minus quam tria, eaque gravissima, contra sermonis epici praecepta deprehendi delicta. Postremo considerate quam apte eleganterque versum 51 excipiat 55. Nonne vobis nunc verisimile videtur tres istos versus impostori deberi, qui praeterea (id quod tam saepe in recentioribus Odysseae partibus factum est) verbo *νέεσθαι* eundi sensum praebuerit? Hoc fere dicit homuncio, atque hoc sibi vult belle istud ab eo fictum compositum *ἀπεργάσι*: „patrem Penelopes adire, ut ipse filiam uxorem dare possit cui velit... hoc iis *κῆρ* *Ἰεῖδεται εἶναι*.” Ipse ille vocabulorum vehementiorum quam pro re usus vel maxime falsarium arguit. Et quam totius interpolationis causam esse censeamus? Nempe vocula *δέ* vs. 55, quam suum sibi *μέν* oppositum requirere imperitus homo putaverit.

68 sqq. Enumeratis miseriis quibus conflictatur sic flebiliter Telemachus pergit:

*λίσσομαι ἡμὲν Ζηνὸς Ὀλυμπίου ἠδὲ Θέμιστος,
ἢ τ' ἀνδρῶν ἀγορᾶς ἡμὲν λύει ἠδὲ καθίξει·
70 σχέσθε, φίλοι, καὶ μ' οἶον ἐάσατε πένθει λυγρῷ
τείρεσθαι.*

Obscurissimus etiam nunc est verbi *σχέσθε* sensus. Quod enim annotatis: „desinite, nempe procos incitare (vid. vs. 74)” in hunc locum quadrare non videtur. Etenim ista omnia quae sequuntur:

*εἰ μή που τι πατήρ ἐμὸς, ἐσθλὸς Ὀδυσσεύς,
δυσμενέων κάκ' ἔρεξεν ἐυκνήμιδας Ἀχαιοῦς,
τῶν μ' ἀποτινύμενοι κακὰ βέξετε δυσμενέοντες,
τούτους δὲ τρύνοντες.*

cum a vocibus *εἰ μή που* dependeant, rem significant absurdam quaeque vera esse nequeat: „nam istud credere nolo a vobis in me incitari procos propter aliquod patris mei delictum poenam a me sumentibus.”

77 sq. „A vobis” sic Telemachus populum in contione alloquitur „patris mei opes exhauriri mallem”

*τόφρα κε γὰρ κατὰ Φάστν ποτιπυρσοίμεθα μύθῳ
χρήματ' ἀπαιτίζοντες ἕως [κ'] ἀπὸ πάντα δοθείη.*

Pro *ἀπαιτίζοντες ἕως* editis: *ἀπαιτίζονθ' ἤος*. At ego in forma *ἕως* acquiescendum censeo potius quam Telemachum introducamus cum matre per insulam currentem singulosque adeuntem incolas ut in integrum restituatur. Telemachus *προσαιτιῶν λιπαρῶν τε*, et *ἐλεινὸς καὶ πτωχὸς* Euripide dignum inventum sit, non est dignum vêtusto vate epico.

146 sqq. Postquam dicendi finem fecit Telemachus

*τῷ δ' αἰετὸ εὐρύφοπα Ζεὺς
ὕψόθεν ἐκ κορυφῆς ὄρεος προέηκε πέτεσθαι.
τὸ δ' ἕως μὲν ῥ' ἐπέτοντο ἅμα πνοιῆσ' ἀνέμοιο,
πλησίῳ ἀλλήλοισι τιταινομένῳ πετρύγεσσι
ἀλλ' ὅτε κτε.*

Ingratam esse vocabuli *ἕως* synizesim libenter concedo, neque *ἕως* idem quod *τέως* valere pōsse equidem crediderim. Praestat tamen vulnera illa non tangere quam eiusmodi ad-

hibere medicinam quae sententiae structuram corrumpat.
Itaque neque Nauckii lectionem

τὸ τῆός ῥ' ἐπέτοντο

probare possum, neque vestram

τῆος μὲν ῥ' ἐπέτοντο.

Aegre enim particula *μὲν* careamus; pronomen vero omitti
prorsus nequit.

LIBER III.

26 sqq. Verba Minervae ad Telemachum haec sunt:

*Τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νοήσεις,
ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται· οὐ γὰρ οἶω
οὔ σε θεῶν ἀφέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε.*

Si verum est quod annotatis hoc uno loco iterari negationem, et quin verum sit non dubito: quae enim conferri posse tamen dicitis

A 512: οὐ μὰν οὐδ' Ἀχιλεὺς κτε. vel

B 703: οὐδὲ μὲν οὐδ' οἷ ἄναρχοι ἔσαν

diversissimi sunt generis. Si ita res se habet hic ἡ γὰρ οἶω legendum erit. Cf. *A*, 78: ἡ γὰρ οἶομαι et *E*, 278: ἡ μάλα σ' οὐ βέλος ὠκὺ δαμάσσατο.

113 sq. Mentione facta virorum fortissimorum, qui in bello Troiano ceciderunt, haec addit Nestor:

*ἄλλα τε πόλλ' ἐπὶ τοῖς πάθομεν κακά· τίς κεν ἐκεῖνα
πάντα γε μυθήσαιτο καταθνητῶν ἀνθρώπων;*

Non tam displicet forma novicia ἐκεῖνα (cum praesertim altera forma novicia τοῖς; nullo modo emendari possit) quam iuncta ista ἐκεῖνα πάντα γε. quae ubertas praestantiam loci plane pessumdat. Quid enim senem singultantem magis quam loquentem minus decet quam putida diligentia quae in

illis est verbis? Igitur utique istud *ἐκείνα* corruptum censeo, atque ita corrigendum ut evadat oratio Nestore eiusque dolore digna. Quid si scribamus: *τίς κεν ἔπειτα πάντα γε μυθήσαιο*. Sic Nestoris verba acerbiter quendam habebunt aptissimam recordationi malorum quae unum illud funestum bellum attulerit. Nam *ἔπειτα* non semper habere vim mere temporalem hi ex *Πιαιδε* loci docent:

- A*, 547: *ἀλλ' ὄν μὲν σ' ἐπιφεικὲς ἀκουέμεν', οὗ τις ἔπειτα οὔτε θεῶν πρότερος τὸν φείσεται οὔτ' ἀνθρώπων.*
- E*, 684: *Πριαμίδη, μὴ δὴ με φέλωρ Δαναοῖσιν ἐάσης κείσθαι, ἀτὰρ μ' ἐπάμυνον. ἔπειτά με καὶ λίποι αἰὼν ἐν πόλι' ὀμετέρῃ.*
- O*, 49: *εἰ μὲν δὴ σύ γ' ἔπειτα, βοῶπις πότνια Ἥρη, φῖσον ἐμοὶ φρονέουσα μετ' ἀθανάτοισι καθίλοισι, τῷ κε Ποσειδάων γε, καὶ εἰ μάλα βούλεται ἄλλη, αἴψα μεταστρέψει νόον μετὰ σὸν καὶ ἐμὸν κῆρ.*
- T*, 112: *Ζεὺς δ' οὗ τι δολοφροσύνην ἐνόησε, ἀλλ' ὄμοσεν μέγαν ὄρκον, ἔπειτα δὲ πολλὸν ἀάσθη.*
- X*, 49: *ἀλλ' εἰ μὲν ζῶουσι μετὰ στρατῷ, ἧ κεν ἔπειτα χαλκοῦ τε χρυσοῦ τ' ἀπολυσόμεθ', ἔστι γὰρ ἔνδον.*
- Ω*, 296: *εἰ δέ τοι οὐ δώσει ἔφ' ἄγγελον εὐρυφύπα Ζεὺς, οὐ κεν ἐγὼ γέ σ' ἔπειτα ἐποτρύνουσα κελόλημν νῆας ἔπ' Ἀργείων ἵμεναι, μάλα περ μεμαῶτα.*

Quibus omnibus *ἔπειτα* totī sententiae ἤθος quoddam praebet narrationi vel loquentis menti accommodatum. His vero eum animi affectum significat quem nostro loco Nestoris esse minime miremur: indignationem dico et acerbiter. ¹⁾

¹⁾ In Codice Pal. (Heid. 45) vocabuli *ἐκείνα* ultima syllaba altera manu est adscripta. Quae res fortasse sic explicari potest: codicem illum qui scripsit in suo exemplari habebat *ἔπειτα* sed, id quod facile fieri potuit, pro litera *π* legebat *κ*. Cum autem ultimam scripturus esset syllabam videbat nunc nasci vocabulum, quod nusquam esset gentium, *ἐκείνα*. Neque tamen mutare quidquam ausus est, neque istud *κ*. quae ei videbatur morbi sedes, addere; deinde lector minus anxius vocabulum utcunque explevit. Sed parvi facio huiusmodi argumenta.

*B, 391: ὄν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης ἐθέλοντα νοήσω
μιμνάζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὗ Φοῖ ἔπειτα
ἄρκιον ἐσσεῖται, φηγόμεν κύννας ἠδ' οἰωνούς.*

E, 811. Diomedem quasi ignavum increpans Agamemnon, qualis vir pater eius fuerit narrat. Tum sic pergit:

*ἀλλὰ σέ ἢ κάματος πολυαῖξ γυνῆα δέδυνεν
ἢ νύ σέ που δφέος ἴσχει ἀκήριον· οὗ σύ γ' ἔπειτα
Τυδέος ἔκγονός ἐσσι δαιφρονος Οἰνεΐδαο.*

K, 164. Nestorem noctu per castra ambulantem ut duces e somno excitet sic reprehendit Diomedes:

*σχέτιλός ἐσσι, γεραιέ· σὺ μὲν πόνου οὗ ποτε λήγεις.
οὗ νυ καὶ ἄλλοι ἔασι νεώτεροι νῆες Ἀχαιῶν,
οἷ κεν ἔπειτα Φέκαστον ἐγείρειαν βασιλῆαν;*

M, 231. Polydamantis consilium gravem Hectoris iram provocat. Itaque sic eum alloquitur:

*Πουλυδάμαν, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις·
Φοῖσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι.
εἰ δ' ἐτεὸν δὴ τοῦτον ἀπὸ σπουδῆς ἀγορεύεις,
ἐξ ἄρα δὴ τοι ἔπειτα θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί.*

269 sqq. De Clytaemnestra ab Aegistho corrupta sic Telemacho Nestor narrat: „primum illa Aegisthi blanditiis aurem praebere nolebat: ipsa enim bona erat indole praedita, et aderat ei cantor quidam, cui Troiam proficiscens uxorem commiserat Agamemnon. Sequitur:

269 *ἀλλ' ὅτε δὴ μιν μοῖρα θεῶν ἐπέδησε δαμῆναι,
δὴ τότε τὸν μὲν ἀοιδὸν ἄγων ἐς νῆσον ἐρήμην
κάλλιπεν οἰωνοῖσι Φέλωρ καὶ κύρμα γενέσθαι·*

Dubitatur quis sit ille quem μοῖρα θεῶν ἐπέδησε δαμῆναι et quo sensu illud hic dicatur. Duplicem vos rationem commendatis, ut aut μιν ad Aegisthum sit referendum isque Clytaemnestram ducendo certam sibi parare perniciem dicatur, aut ad ipsam Clytaemnestram, quae fato coacta amanti cesserit:

atque hoc vobis probatur magis. Mihi vero persuasissimum est neutrum verum esse posse. Ubi enim *μοῖρα* dicitur efficere ut aliquis *δαμῆη*, non possum non cogitare de aliquo homine diem supremum obeunte, eaque sententia tam firmiter se mihi obtrudit, ut qui aliter verba illa accipiat orationi Homericæ vim facere videatur. Cum Nitzschio ergo de cantore versum accipio. Cuius sententia nescio an magis etiam quam iis quæ hactenus diximus hoc confirmetur argumento quod tamquam avium præda relinqui potest nemo qui non prius sit fato functus. Cantorem autem diem supremum obiisse nusquam legeretur si vel Aegisthus vel Clytaemnestra illo *μιν* significaretur. In subiecti autem mutatione nihil est quod Nitzschii refellat interpretationem, siquidem post sententiam illam relativam

ὃ πολλ' ἐπέελλε

Ἀγρεΐδης Τροίηνδε κίων εἰρῶσθαι ἄνοιτιν.

qui eum legit fato functum, non potest non de ipso cogitare cantore, qui satis diu Aegisthi obstiterit insidiis. Neque quis mortuum eum in insulam avexerit ibique dilaniandum reliquerit alitibus quisquam dubitabit ¹⁾. Et quod vos molestum esse dicitis *τὸν ἀοιδόν* vs. 270, id mihi lepidissimum venustissimumque videtur. Ista enim obiecti repetitione egregie depingitur impii tyranni temeritas, qui molestum adversarium expectatum eiiciat foras, et tandem aliquando illo liberatus ne moram quidem iusti funeris ferre possit.

¹⁾ Rem versione Latina illustrabo: „Clytaemnestra primum corrumpti se ab Aegistho passa non est: neque enim ipsa pravi erat ingenii et semper ei aderat cantor, cuius fidei ab Agamemnone proficiscente fuerat concredita. Quem postquam fatum demisit Orco, in insulam desertam cantorem istum (hoc enim est in illo *τὸν*) avexit ibique dilaniandum reliquit avibus: tum nullo negotio Clytaemnestram uxorem duxit.” Quis hic de verborum dubitabit subiectis? Quis impeditam sententiae structuram queretur?

LIBER IV.

---

625 sqq. *μνηστῆρες δὲ πάροιθεν Ὀδυσσεῖος μεγάροιο
δίσκοισιν ἔρποντο καὶ αἰγανέησιν ἰέντες
ἐν τυκτῷ δαπέδῳ, ὅθι περ πάρος, ὕβριν ἔχοντες.*

Sic vos editis, spreta altera lectione *ἔχεσκον* pro *ἔχοντες*. Tamen adiecto illo *ὕβριν ἔχοντες* mihi quidem structura nasci videtur ab oratione HomERICA quam alienissima. Sed hoc quoniam ad aures pertinet, argumentis demonstrare aliter sentientibus ne conabor quidem. Illud vero quis aequo animo ferat, cum praecedat versus vocibus *αἰγανέησιν ἰέντες* clausus, sequentem quoque versum in participium exire?

638 sq. Dum ludunt proci accedit ad eos Noëmon, cuius nave profectus est Telemachus, deque illius ad Nestorem itinere certiores eos facit. Sequitur:

*ὄς ἔφαθ', οἷ δ' ἀνὰ θυμὸν ἐθάμβεον· οὐ γὰρ ἔφαντο
εἰς Πύλον οἴχεσθαι Νηληϊόν,*

Corruptus haud dubie hic locus: infinitivus enim *οἴχεσθαι* subiecto carere non potest; sed illud a vobis propositum *ἔφαν τόν* ingrattissimum durissimumque videtur. Veram lectionem alterius vitii observatio sponte suggeret. Nonne enim absurdi aliquid inest in hac sententiarum copulatione: „obstupuerunt: non enim credebant eum Pylum abiisse”? Quasi vero ipsum

illud non credere efficere potuerit ut obstupescerent proci.
Verum lege

*ὧς ἔφαθ', οἷ δ' ἀνὰ θυμὸν ἐθάμβεον· οὐδέ εἰ ἔφαντο
ἔς Πύλον οἴχεσθαι Νηληϊῶν·*

desideratum illud subiectum admodum eleganter restitutum erit et omnia recte inter se erunt iuncta. Quid enim magis ipsi convenienter naturae dictum erit quam hoc: „obstupuerunt neque fidem habebant”?

681 sqq. Medon auditis insidiis, quas Telemacho in patriam redeunti proci struunt, ad Penelopen properat; quem illa accedentem sic interrogat:

*κήρυξ, τίπτε δέ σε πρόεσαν μνηστήρες ἀγανό;
ἦ ἐλπόμεναι δμοφῆσιν Ὀδυσσεῆος θείοιο
Ἔργων παύσασθαι, αὐτοῖσι δέ δαῖτα πένεσθαι;
μη μνηστεύσαντες μηδ' ἄλλοθ' ὀμιλήσαντες
ἕστατα καὶ πύματα νῦν ἐνθάδε δειπνήσειαν.*

Quam ultimorum versuum versionem exhibetis: „utinam ne uxorem me peterent neque omnino me viserent, sed hodie ultimum hic coenarent”, eam equidem probare nequeo. Non enim aliter eos vertere licet quam sic: „utinam ultimum nunc hic coenarent, neque me in matrimonium petita neque alio tempore mecum congressi”. Haec tamen sensu cassa esse libentissime vobis concedo. Quae enim ista est oppositio: *μνηστεύσαντες* et *ἄλλοθ' ὀμιλήσαντες*, et quid omnino sibi istud *ἄλλοτε* vult? Quid quod ii qui aliquam mulierem numquam uxorem petierunt, nunquamque cum ea sunt congressi neque proci sunt neque dici possunt. Cur viris quos nunquam viderit perniciem imprecetur Penelope? Sed aptum sensum ex illo *μη... ὀμιλήσαντες* neque ego extundo neque, si quid video, extundet quisquam. Inseruit enim ineptissimum versum imperitus interpolatur, qui subitum illum transitum ab interrogatione ad imprecationem non concoqueret. Sed quamvis inepta sit medicina

ab eo adhibita, morbum tamen acute detexit. Quis enim non offenditur structura tradita, quam qui propter digamma neglectum et synizesin ita mutarunt ut pro ἡ εἰπέμεναι legerent *Ἐπιπέμεναι* multo reddiderunt duriores. Laudandi ergo qui ἡ *Ἐπιεῖν* legendo istud ἡ revocarunt ab exsilio. Sed ne illud quidem verum videtur. Scripsisse enim poetam arbitror:

εἰ *Ἐπιεῖν* δμῶησιν Ὀδυσσεῆος θείοιο
Ἐργων παύσασθαι, αὐτοῖσι δὲ δαῖτα πένεσθαι,
 ὕστατα καὶ πύματα νῦν ἐνθάδε δειπνήσειαν.

Nihil iratam Penelopen decere magis videtur quam hoc: „si huc venis ut ancillas parare coenam procis iubeas, o utinam suprema illa eorum coena sit!” Ex *εἰ εἰπεῖν* primum natum est *εἰπεῖν*, deinde cetera omnia vitia.

710. Vera causa cur Medon advenerit cognita, flebiliter Penelope rogat: „cur filius meus iter illud maritimum periculi plenum suscepit?”

ἡ ἵνα μὴδ' ὄνομ' αὐτοῦ ἐν ἀνθρώποισι λίπηται;

Semper mihi corruptelae oritur suspicio cum apud Homerum αὐτοῦ αὐτῶ et similia tamquam pronomina personalia (eius, ei) lego. Quare et hic correctione opus esse opinor. Propono autem:

ἡ ἵνα μὴδ' ὄνομ' αὐτὸ ἐν ἀνθρώποισι λίπηται;

ne nomen quidem ipsum: hoc est quod hic requiritur.

732 sqq. εἰ γὰρ ἐγὼ 'πυθόμην ταύτην ὁδὸν δρμαίνοντα,
 τῶ κε μάλ' ἢ κεν ἔμεινε καὶ ἐσσυμένος περ ὁδοῖο,
 ἡ κέ με τεθυγυῖαν ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπε.

Penelopes ad ancillas verba sunt quibus de Telemachi narravit profectione. Displicere vobis imperfectum ἔλειπε post aoristum ἔμεινε minime miror, non receptam a vobis Cobeti coniecturam ἔμιμνε pro ἔμεινε valde miror. Annotatis enim, illa commemorata: „nos tamen, modo sineret metrum, prae-

ferremus *ἔμεινε*... *ἔλειπε*." At id quod vos requiritis omne inest in Cobetiana lectione, siquidem *ἔμιμνεν* et *ἔλειπεν* plusquamperfectorum vicem implent. Cum enim Penelope dicit: *ἦ κεν ἔμιμνε Τηλέμαχος ἢ κέ με τεθνηυῖαν ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπε* hoc dicit: „aut etiamnunc hic adesset, aut ego sola hic restarem sed non viva". Cf. λ 178:

*ἦὲ μένει παρὰ παιδί καὶ ἔμπεδα πάντα φυλάσσει,
ἦ ἤδη μιν ἔγημεν Ἀχαιῶν ὅς τις ἄριστος;*

i. e.: „etiamne est domi meae an inde iam abduxit eam novus maritus?" (vide etiam vs. 181).

Et Ω 725: *ἄνερ, ἀπ' αἰῶνος νέος ἄλλο, καὶ δέ με χήρην
λείπεις ἐν μεγάροισι.*

i. e.: „tu occidisti, ego nunc remaneo vidua."

Priore loco *μένει*, altero *λείπεις* vim habet perfecti; recte ergo utrumque sibi adiunctum habet praeteritum.

737 sqq. Postquam satis ancillas reprehendit Penelope quod de Telemachi protectione ipsam non fecerint certiozem, „agitatedum" ait, Dolium servum meum senem huc arcessite"

ὄφρα τάχιστα

*Λαέρτη τάδε πάντα παρεζόμενος καταλέξῃ,
εἰ δὴ πού τινα κείνος ἐνὶ φρεσὶ μῆτιν ὑφῆνας*

740 *ἔξελθὼν λαοῖσιν ὀδύρεται, οἷ μεμάασι*

Ἰὸν καὶ Ὀδυσσεὺς φθίσει γόνον ἀντιθέοιο.

Ad οἷ, quod vs. 740 legitur, annotatis: „de toto populo minus accurate dicitur". Rectissime, ut opinor: iniuria totus populus dicitur perniciem Ulyssis genti moliri. Neque iniquus solum sit Laërtes, si eiusmodi aliquid toti populo obiiciat sed etiam insanus. Qui enim convocato (nam hoc praecedere debet) toto populo *ὀδύρεται* aliquid, illum lamentari de insidiis sibi familiaeque suae structis, non ab eodem illo populo sed a certis quibusdam hominibus sponte intelligimus. Pro illo igitur οἷ alii alia coniecerunt. Verum, nisi ego plane caecutio, fit hic

quod tam saepe in antiqua poësi epica fieri videmus, praesertim in Odyssea, ut in una aliqua vocula haereant viri docti cum totus locus, ubi illa legitur, sit ineptissimus. Pro pronomine enim οἷ aliquo scripto vocabulo, quod melius veritati reique de qua agitur conveniat, quid profectum erit? Sanane erunt cetera? Immo vero restabit id quod longe ineptissimum est. De calamitate qua ipsa est afflicta Laërtem certiozem fieri vult Penelope εἰ δὴ ποῦ... Sequi nunc debet id quod ab illo consilio exspectat tristis mulier. Sequitur autem:

(εἰ δὴ ποῦ) *τινα κείνος ἐνὶ φρεσὶ μῆτιν ὀφήνας....*

Iam hoc ineptum a sene decrepito callidum aliquod exspectare malorum remedium, quod ipsi mulieri omnium astutissimae in mentem venire non possit. Verum concedamus fieri posse ut senex excogitet id quod iuniores fugiat omnes. Ipsa addit Penelope cuiusmodi illud consilium sit futurum. Quidni ergo potius eum illius admonet ne forte senile ingenium fingat aliquid quod multo minus sit utile? Hoc quoque mittamus, de ipso videamus consilio: ἔξεισιν δ γέρον, e villula sua prodibit. Mira hercule calliditas! Et populares obsecrabit obtestabiturque. En lepidum inventum Ulyssis patre dignum! Non ergo in uno vocabulo οἷ vitium inest sed tres versus (739—741) insanabili laborant morbo, utpote sub tristissimo nati sidere: effulsi enim eos sciolus qui contentus non esset iis quae antiquus vates dederat. Ille tamen prudentissime in verbo καταλέξῃ finem fecit, sibi persuasissimum habuit neminem iam fore qui quidquam desideraret. Hoc enim accepto nuntio Laertes, quamvis sit eius mens annis tarda, tamen statim perspiciet quid sui sit iuris officique: cum enim abierit neque unquam sit reversurus filius et occisus nepos, ipse iam solus restat qui prohibeat quominus filii bona cumque illis uxorem a filio domi relictam proci rapiant. Qui si illum non curarint gravissima se alligaverint culpa, neque recusare poterunt quominus legum impudentissime violatarum iustas dent poenas. Sed solus

poëstaster, cui tres illi debentur versus, nihil hic intellexit. Hoc quoque accedit quod mox Euryclea, dum heram a proposito abducere conatur, haec dicit:

μηδὲ γέροντα κάκου κεκακωμένον. οὐ γὰρ δῖω
πάγχυ θεοῖς μακάρεσσι γονὴν Ἀρκεσσιάδαο
ἔχθεσθ', ἀλλ' ἔτι πού τις ἐπέσσειται ὅς κεν ἔχησι
δάματά θ' ὑπόροφα καὶ ἀπόπροθι πλονας ἀγρούς.

Quorum sensus hic est: „noli senem satis iam miserum terrere nuntio tristissimae rei, quam ne eventuram quidem ego arbitror: evitatis enim procorum insidiis mox salvus huc aderit filius tuus patri heres suus”; ita ut sene Laërte, qui procos, iam in bona eius tamquam caduca irruentes, auctoritate sua repellat, opus non sit. Sed populum a Laërte convocari atque illius opem implorari non vetat anus, quandoquidem nil tale dicentem dominam audivit.

758. Relata Eurycleae ad Penelopen oratione sic pergit poëta:

ὧς ᾿φάτο τῆς δ' ἠΰνησε γόον, ᾿σχέθε δ' ὄσσε γόοιο.

Acutissime observastis γόοιο post γόον suspectum esse: eiusmodine res fugere potuisse doctorum saecula! Sed semel admoniti ultra iam non feremus tam inepta in vetusto carmine vitia. Quid quod ἠΰνησε γόον vix recte dictum videtur. Hoc tamen gravius quod, cum Eurycleae orationis duplex fuerit consilium, altera illius pars hic plane negligitur. Tristis enim fuit Penelope et in lacrimas eruperat; sed et irata, siquidem sic in ancillas est invecta:

σχέτλιαι, οὐδ' ὕμεις περ ἐνὶ φρεσὶ ᾿θέσθε Φεκάστη
ἐκ λεγέων μ' ἀνεγεῖραι.

Atque iram eius fatendo et nihil dissimulando Euryclea sedat: hoc enim verbum Latinum proxime ad Graecum εὐνᾶν, cum metaphorice adhibetur, accedit. Lego ergo χόλον pro γόον.

817 sqq. Dormienti Penelopae simulacrum Iphthimae sororis

a Minerva immissum adstat et quid tristis sit rogat. Cui illa respondens primum de mariti morte conqueritur; tum haec addit:

*νῦν αὖ παις ἀγαπητός ἔβη κοληῆς ἐπὶ νηὸς,
νήπιος, οὔτε πόνων ἐν Φειδῶς οὔτ' ἀγοράων
τοῦ δὴ ἐγὼ καὶ μᾶλλον ὀδύρομαι ἢ περ ἐκείνου.*

820 *τοῦ δ' ἀμφιτρομέω καὶ δέδφια μὴ τι πάθῃσι,
ἢ ὅ γε τῶν ἐνὶ δήμῳ ἔν' οἴχεται, ἢ ἐνὶ πόντῳ
δυσμενέες γὰρ πολλοὶ ἐπ' αὐτῷ μηχανάονται,
φιέμενοι κτεῖναι πρὶν πατρίδα γαῖαν ἐκέσθαι.*

Quam utile sit ne levissima quidem negligere brevis quaedam vestra ad hunc locum annotatio docere potest. Molestum enim vobis esse novicium istud ἐκείνου pro κείνου significatis. Et qui in sermone epico non plane hospes sit libenter vobiscum faciet. Sed semel admonitus porro considerabit rectene habeant cetera omnia. Quod facienti mox ei haec stabit sententia totum locum a putido interpolatore insulsissime esse amplificatum. Primum aegrius etiam quam formam illam ἐκείνου bis deinceps in versus initio positum τοῦ feret. Deinde secum statuet minime eam esse Penelopen quae sponte hoc dicat: „propter filium magis etiam quam propter maritum doleo.” Neque temporis huius illud est neque loci; illud nemo rogat, habetque duri aliquid a loquentis persona plane alienum. Quid quod uno hoc versu excepto Penelope, quae de Ulysse tamquam de mortuo loquitur, filio ne quid accidat timet tantummodo, nequedum desperat de eius reditu. Verum multo gravius deliquit interpolator pulcherrimis versibus

*τοῦ δ' ἀμφιτρομέω καὶ δέδφια μὴ τι πάθῃσι,
ἢ ὅ γε τῶν ἐνὶ δήμῳ ἔν' οἴχεται, ἢ ἐνὶ πόντῳ.*

inficetos hosce et vitiosos addendo:

*δυσμενέες γὰρ πολλοὶ ἐπ' αὐτῷ μηχανάονται,
φιέμενοι κτεῖναι πρὶν πατρίδα γαῖαν ἐκέσθαι.*

Neque enim pronomen personale αὐτῷ, neque structura μηχανᾶσθαι ἐπὶ τινι neque defectus accusativi qui verbi μηχανᾶσθαι

„obiectum directum” contineat ullo modo ferri potest. Hoc solum dicit Penelope: „filio ne quid accidat metuo sive mari sive in terra peregrinorum.” Omnino iter maritimum facienti multa impendent pericula, non mari solum sed etiam cum in ignotam aliquam escendit regionem: saepe enim accidit ut aliquis ad terram appellat ἀγρίων τε καὶ ὄβριστῶν. Hoc quoque tenendum ipsam Penelopen nunquam mentionem facere procorum Telemachi reditum ἐν πορθμῷ Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης specularium (nam quod versu 766 μνηστῆρας δ' ἀπάλαλκε precatur, hoc dicit: „procos hisce arce aedibus”) sive quod illud impium et crudele procorum consilium aetate recentiore antiquo est adiectum carmini, sive quod de eo periculo, quod demum ceteris omnibus evitatis instabit, in praesentia tacet prudens mulier. Quid quod illae insidiae semel deprehensae non magnopere sunt timendae.

831 sqq. Ultima Penelopes ad simulatam illam sororem verba haec sunt:

εἰ μὲν δὴ θεός ἐσσι θεοῖό τε ἔκλυες ἀδῆν.

Hic dubius haereo corruptumne locum a librariis putem an inepte errasse poetam ipsum qui hunc locum composuerit. Quo enim iure Penelope istud *εἰ μὲν δὴ θεός ἐσσι* dicit? Servavit enim per totum colloquium Minerva Iphthimae figuram, fideliterque et caute ad extremum usque illius sustinuit personam. „Noli” dixit „nimium filio tuo metuere: comitatur eum patronarum optima Minerva, quae nunc me huc misit ut te eius rei facerem certiorum.” Dixeris fidem non habere Penelopen τῷ ἐνυπνίῳ sed statim suspicari callidam mulierem eam quae se a Minerva missam dicat ipsam Minervam esse. Nihil eiusmodi suspicione minus esse potest opportunum. Iphthime enim illa Pheris habitat, subitoque nunc Ithacae adest. Quid autem — nam et somniorum quaedam est ratio — verisimilius quam divinitus missam eam esse? Sed mittamus haec, quandoquidem de

somniorum natura certi nihil statuere licet: ipsa Penelopes verba mirifice inter se certant. Quis enim simul deus esse et dei nuntium perferre potest? Hic mihi Mercurii Iridisque opponere nomina nolite: si enim Penelope verum esse non credit illud

Παλλὰς Ἀθηναίη,

ἢ νῦν με προέηκε τῆν τάδε μυθήσασθαι

ipsam, ut opinor, Minervam adesse suspicatur, non aliam quandam deam. Sed, id quod iam dicebam, nullus hic tali suspicioni locus est; minime vero eam ita enuntiatam fero quasi somnium ipsum disertis verbis deam se esse significaverit. Etenim *εἰ μὲν δὴ θεός ἐσσι* nihil aliud est quam: „si verum est quod tu dixisti deam te esse.” Credo ergo olim hic lectum aliquid fuisse in hanc sententiam: „si revera illa (Iphtime) es et deae audivisti verba.” Aut, si tamen contendat aliquis latere hic quandam prudentis mulieris de fraude suspicionem, illa: „dea es” et „deae vocem audisti” disiunctive erant enuntianda, non particula *τε* inter se iungenda. Videtis iam me, dum scribam, opinionem de ipsius poëtae errore sensim omisisse. Sed nullam propono coniecturam.

844 sqq. *ἔστι δέ τις νῆσος μέσση ἀλλὶ περὶ ἧσσα
μεσηγγύς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης,
Ἀστερίς, οὐ μεγάλη λιμένες δ' ἐνὶ ναύλοχῳ αὐτῇ
ἀμφίδυμοι τῇ τόν γ' ἔμενον λοχάοντες Ἀχαιοί.*

Nusquam mihi aliquis vocabuli *αὐτός* casus tamquam pronomen personale positus minus ferendus visus est quam hic istud *αὐτῇ*. Sed totus hic locus a recentiore poëta additus videtur, qui sermonem epicum parum accurate cognitum habuerit. Argumento est adiectivum *ἀμφίδυμοι* quod uno hoc loco invenitur.

LIBER V.

---

135 sq. Cognito deorum de Ulyssis reditu decreto Calypso gravi dolore tacta et alia lamentatur et haec:

*τὸν μὲν ἐγὼ φίλεόν τε καὶ ἔτρεφον, ἡδέ εἴ' ἔφασκον
θησέμεν' ἀθάνατον καὶ ἀγήραον ἥματα πάντα.*

Sic edidistis ad implendum, qui olim inter vocabula ἡδέ et ἔφασκον fuit, hiatus. Verum, si quid video, non fert syntaxis Graeca eiusmodi obiecti repetitionem: τὸν... εἴ. Graecum est: τοῦτον ἐφίλουν ἐγὼ καὶ ἀθάνατον ποιήσειν ἔμελλον, insertoque αὐτὸν corrumpitur structura. Quapropter videndum annon praestet lectio ἡδ' ἔτ' ἔφασκον. Habet enim illud ἔτι aliquid huic loco aptissimum, siquidem immortalem fore Ulyssem in votis fuit nymphae: immortalitate eum donare non potest Calypso nisi impetrata Iovis venia, qui non tam facile eiusmodi aliquid concedere solet.

LIBER VI.

---

244 sq. Conspecto Ulysse, cui Minerva post balneum insolitum praebeuit nitorem gratiamque fere divinam, Nausicaa comitibus et alia dicit et haec:

*αἶ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἴη
ἐνθάδε ναιετάων, καὶ Φοῖ Φάδοι ἀτόθι μίμνειν.*

Merito ridemus ineptos homines, qui putidae cuiusdam vercundiae studiosi et ne in Nausicaa quidem animi verborumque simplicitatem ferentes hosce versus damnaverint. Neque illorum probanda ratio, qui alterum versum abiiciendum censent; rectissime enim admonetis abruptam nimis fieri puellae orationem si versum

αἶ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἴη
statim hic excipiat:

ἀλλὰ δότ', ἀμφίπολοι, ξείνων βρωσίν τε πόσιν τε.

Quod autem ad Kratzium provocatis, qui in hunc ferme modum de nostro loco disputavit: „haec ipsa est huius versus venustas quod puella non, ita ut coepit, de ficto quodam marito cogitare et loqui pergit, sed sensim mente et oratione ad ipsum Ulyssem aberrat,” hactenus vobiscum facio ut concedam, immo pro certo affirmem, lepidissimam puellam, dum de marito, qui Ulyssi similis sit, loquatur, de ipso tamen Ulysse neque de ullo alio cogitare. Verum nulla unquam venustas

scriptoribus poetisque Graecis tanti fuit ut eius causa Graeco sermoni vim facerent. Hoc tamen vitium poetae obtrudunt Kratzius ceterique omnes qui putent pronomine *φοι* hic Ulysem significari posse. Non enim salva orationis structura locum nostrum aliter quam sic interpretari licet: „o utinam talem haberem maritum, qui hic habitaret quique (postquam me uxorem duxisset) hic manere decerneret.” Verba ergo Graeca, quae nunc leguntur, unice apta sunt virgini alicui, quae amore tacta praefecti copiarum maritimarum, illi se nubere velle declaret, dummodo honesta impetrata missione aliquem in ipsis patriae finibus incipiat quaestum familiae sustentandae idoneum: „quem enim esse quamvis egregii mariti fructum, qui vixdum celebratis nuptiis navem conscendat, bellum gesturus cum piratis remotasve gentes subactus?” Et quoniam non ea fuit Phaeacum vita ut virorum maior pars peregre aetatem degerent, absurdum videtur ita loquentem Nausicaam inducere. Illa, licet eum non nominet vel aperte significet, de solo Ulysse cogitat: qui quandoquidem non habitat Scheriae, ad illum non magis quam ad Phaeacum quemquam conveniunt verba:

ἐνθάδε ναιετάων καὶ Φοι Φάδοι αὐτόθι μίμνεν.

Quodsi me rogetis quid mihi, qui ceterorum opiniones refutare sim conatus, verum videatur, leni emendatione opus esse respondeam, qua versus sic refingatur:

ἐνθάδε ναιετάων ἢ ᾧ Φάδοι αὐτόθι μίμνεν.

Maritum qualis est Ulysses sibi exoptat Nausicaa: ex ipsorum Phaeacum potissimum numero. Sed quoniam talem in insula sua neque vidit unquam neque esse credit, statim addit: „sit licet peregrinus, dummodo hic maneat.” Nam et peregrino et mox profecturo se nubere non posse probe intelligit. Nunc nihil dissimulat candida virgo, sed satis simpliciter se ipsius Ulyssis amore tactam indicat. Si cui tamen, Kratzi disputatione permoto, hic tantum non nominandus esse Ulysses

videtur, quamquam modum excedere eum censeo (illud enim, licet facile ferri probarique possit, tamen non utique est necessarium) haud tamen recuso quominus pronomen *Foi* retineat. Propter versus a me reflecti structuram conferatur ψ 136:

ἦ ἀν' ὀδὸν στελέων ἦ οἱ περιναϊεταῖοι.

255 sqq. Ulyssem cibo iam potuque recreatum sic Nausicaa alloquitur:

*ὄρσοο δὴ νῦν, ξεῖνε, πόλινδ' ἕμεν', ὄφρα σε πέμψω
πατρός ἐμοῦ πρὸς δῶμα δαίφρονος, ἔνθα σε φημί
πάντων Φαιήκων εἰδήσεμεν' ὄσσοι ἄριστοι.*

Hic vos pro vulgato *εἰδήσεμεν* Herwerdeni recepistis coniecturam *ἔτι δηέμεν'*, quam ingeniosissimam illoque acumine dignam esse lubentissime agnosco; levis tamen quaedam restat dubitatio. Profecto verissimum est quod dicitis alienum hinc esse sciendi verbum, sed non opus est in Latina loci versione illo verbo uti: est enim *οἶδα* Latine scio, sed etiam novi. Quodsi quis diceret verbum quod est novisse hinc alienum esse, ipsi, ut opinor, errare illum clamaretis. Quid enim huic loco aptius, quid ipsi Ulyssi utilius quam omnes insulae nobiles cognoscere, novisse, notos habere? Ex hac notitia quantum hospiti nasceretur emolumenti, antiquorum hominum nemo ignorabat. Deinde non tam facile *ἔτι δηέμεν* in *εἰδήσεμεν* potuit corrumpi; neque enim tam inter se similia illa verba sunt, quin scriba non plane caecus statim videat utrum habeat in exemplari suo, et, quoniam mox (vs. 291) legitur *δήεις ἀγλαδὸν ἄλσος* et iterum in vicinia (η 49) *δήεις δὲ διοτρεφέας βασιλῆας*, vix credibile est quemquam illud *ἔτι δηέμεν* quid sibi vellet non intelligentem de suo notius dedisse verbum *εἰδήσεμεν*. Tum, quia ceteris Homeri locis nullae aliae occurrunt obscuri illius verbi figurae quam *δήεις*, *δήομεν*, *δήετε*, equidem hoc uno novam aliquam fingere vix ausim. Sed hoc mitto: in sententia, quam Herwerdeni coniectura hisce versibus

praebet, est aliquid quod displiceat. Quorsum enim istud ἔτι?
Et nolite provocare ad versus η 136—138:

ἦδ' ὅγε δὲ Φαιήκων ἡγήτορας ἠδὲ μέδοντας
σπένδοντας δεπέεσσιν εὐσκόπων ἀργεῖφόντη,
ὃ πνυμάτω 'σπένδεσκον, ὅτε μνησαίατο κόϊτου

nolite, inquam, sic me refellere conari: „invenit Ulysses Alcinoi convivae, ultimam facientes libationem, ergo iamiam abituros sed tamen etiamtum praesentes; illud autem omne nostro loco uno vocabulo ἔτι aptissime significatur.” Nam primum, si recte dicitur εὖγε τοὺς Ἀλκινόου φίλους ἔτι παρόντας, etiamne Graecum videtur ἔτι εὐρήσεις αὐτούς illo sensu positum? Non opinor, sed quemadmodum οὐκέτι δήετε τέκνωρ Ἰλίου αἰπεινῆς est: „non iam fieri potest ut Troiam expugnetis, praeteriit huius rei tempus atque facultas,” ita ἔτι δήεις vel εὐρήσεις τούτους τοὺς ἄνδρας est: „erit aliquando dies ille quo eos invenias”.¹⁾ Deinde cur libro septimo Minerva sic Ulysses alloquatur:

οὗτος δὴ τοι, ξεῖνε πάτερ, δόμος, ὃν με κελεύεις
πεφραδέμεν' δήεις δὲ διοτρεφέας βασιλῆας
δαίτην δαινυμένους

probe intelligimus: amicum quodammodo periculi cuiusdam instantis admonet, ne illo perterreatur. Qui enim ignotos sibi adit homines hospitium opemque petiturus, si illos non solos invenit sed cum magno convivarum coenantes numero, metus est ne inexpectato spectaculo sic perturbetur, ut allocutio, quam antea sedulo sit meditatus, menti eius excidat. Sed Minerva Ulysses periculi admonet iam ante fores stantem statimque addit:

σὺ δ' ἔσω κίε μηδέ τι θυμῷ
τάρβει· θαρσαλέος γὰρ ἄνηρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων

quae verba vel maxime verum esse demonstrant id quod modo dicebam de Minerva Ulysses adversus periculum confirmante.

¹⁾ Belg.: „gij zult ze nog wel eens vinden”.

Nausicaa vero, si novam lectionem probamus, certiore tantummodo facit Ulyssem de convivarum praesentia. Cur, quaeso. Properabitne Ulysses cognito nunc etiam esse Alcinoi domi convivas sed haud diu ibi mansuros? Immo vero aliquanto diutius, quam ad rumusculos illos, Nausicaae invisos, vitandos opus est prope fontem sibi indicatum desidebit. Nam hoc quoque e Nausicaa audit, ante omnia sibi opus esse reginae, Nausicaae matris, patrocinio: ad quam accedere ut genua eius amplectatur facillime poterit dum sola sedet vel cum uno marito. Convivae vero, etiamsi eos non timeat, tamen appropinquanti obstabunt vel etiam ignotum hominem aditu arcere conabuntur. Quamdiu illi adsunt Minervae nube opus erit; profectis iam carere ea Ulysses poterit. Ergo aut nihil interest Ulyssis etiamne adsint convivae an ex aedibus Alcinoi exierint, aut hoc magis e re eius est quam illud. Si non ipso adventus tempore, at postridie mane ibidem Phaeacum senatores videbit, quos cognitos habere magnopere ei proderit; idque patris sui domi fieri posse, immo futurum esse, consulto prudens addit puella ne facere quod iubeatur hospes dubitet. Nihil ergo mutandum censeo ne pereat illud „cognitos habebis.”

LIBER VII.

Ter in hoc libro pronomini *αὐτός* formas ea ratione adhibitas video quae plane abhorreat a vetusto sermone epico :

- 8 sqq. *θαλαμηπόλος Εὐρυμέδουσα,*
τήν ποτ' Ἀπείρηθεν νέες ἤγαγον ἀμφιφέλισσαι·
Ἀλκινόω δ' αὐτήν γέρας ἔξελον.
- 19 sqq. *ἔνθα Φοι ἀντεβόλησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη*
παρθενικῇ Φεφικυῖα νεήριδι, κάλπιν ἐχούσῃ.
'στῆ δὲ πρόσθ' αὐτοῦ.
- 245 sqq. *ἔνθα μὲν Ἄτλαντος θυγάτηρ δολόεσσα Καλυψὸ*
ναίει ἐνπλόκαμος, δφεινὴ θεός, οὐδέ τις αὐτῇ
μίσηται οὔτε θεῶν οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων.

- 16 sq. Superiniecit Ulyssi nubem Minerva
μή τις Φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
κερτομέοι Fe φέπεσι καὶ ἐξερέοιδ' ὅτις εἴη.

Omnino satis insulsa est tota de nube illa narratio, quam recentior poeta addidit, corrumpi isto fuce venustam antiqui carminis simplicitatem neque sentiens neque curans. Illo tamen ineptior fuit homo qui versibus citatis nubis rationem exponere est conatus. Excogitasse aliquid Ulyssis patronam ne procaces Ithacenses molestias ei exhibere possent intelligimus; sed quid attinebat miraculo illo prohibere quominus eum quis esset

rogarent? Responderet Ulysses: *Εἴμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδης*. Quid tum postea?

32 sqq. Ne quemquam obviam venientium alloquatur Ulysses Minerva monet hoc argumento:

*οὐ γὰρ ξείνους οἶδε μάλ' ἀνθρώπους ἀνέχονται
οὐδ' ἀγαπαζόμενοι φιλέουσ', ὅς κ' ἄλλοθεν ἔλθῃ
νηυσὶ θοῆσιν τοὶ γε πεποιθότες ὠκείησι*

35 *λαῖτμα μέγ' ἐκπεράουσιν, ἐπεὶ σφισι 'δᾶκ' ἐνοσίχθων
τῶν νέες ὠκείαι ὡς εἰ περὸν ἤε νόημα.*

Elumbem esse versum 34, minimeque ferendum *νηυσὶ θοῆσι*—*ὠκείησι* vobiscum sentio. Verum nolite hic quidquam tentare. Quid enim non potuit delinquere poëstaster qui versus istos 34—36 adiecerit? Quae enim intercedit ratio inter odium peregrinorum et usum peritiamque navigandi? Equidem semper putavi quo quisque plura longioraque itinera, maritima praesertim, faciat, eo magis eum *φιλόανθρωπον* fieri, cum expertus sit nihil praestare hominibus qui benigne excipere soleant peregrinos longa navigatione fessos fractosque.

69 sqq. „Nulla mulier” Minerva ait de Arete Alcinoi uxore narrans „in tanto est honore.”

*ὡς κείνη περὶ κῆρι τετίμηται τε καὶ ἔστι
70 ἔκ τε φίλων παίδων ἔκ τ' αὐτοῖ' Ἀλκινόοιο
καὶ λαῶν, οἳ μὲν ἄα θεὸν ὡς εἰσοράοντες
δεδφέχεται μύθοισιν, ὅτε στείλῃσ' ἀνὰ Γάστν.
οὐ μὲν γάρ τι νόου γε καὶ αὐτῆ δεύεται ἔσθλοῦ,
ἤσσι τ' ἐπιφροσύνῃσι καὶ ἀνδράσι νεύεα λύει.*

Vocabula *τε καὶ ἔστι* corrupta esse non, ut alii quidam faciunt editores, dissimulatis, sed hanc proponitis evidentis morbi medicinam ut deleto versu 70 pro *τε καὶ ἔστι* legatur *τεκέεσσι* et (vs. 71) *καὶ λαοῖσ'* pro *καὶ λαῶν*. Sed neque lenis est medicina, neque aptum huic loco vocabulum *τεκέεσσι* (dicendum enim

erat *υλάσι*), neque populo filiisque commemoratis ipse Alcinous silentio praeteriri potest, cum praesertim praecedat *Αλκίνοος... μιν ἔτισε*. Hoc tamen gravius quod neque perfecto *τετίμηται* neque aoristo *ἔτισε* affectus quidam mariti ceterorumque omnium erga Areten significatur, sed res quaedam certo tempore factae dicuntur, quarum fructum nunc etiam Arete percipiat. Eo ergo loco, ubi nunc *τέ και ἔστι* legitur, equidem aliquem requiro ablativum instrumentalem honores indicantem olim in reginam collatos. Ecquid *γεράεσσι*? Dixeritis nusquam apud Homerum illum exstare dativum, sed omnino rarus est huius substantivi in plurali usus. Nam si quis mihi verba *περὶ κῆρι* opponat facile illud obstaculum removeam. Sive enim verbo *τετίμηται* eiusmodi ablativus, qualem ego volo, additur sive non additur, tamen cum semel in perfecto positum illud sit, adiunctum sibi habere *περὶ κῆρι* non potest quin vera illorum vocabulorum vis aliquomodo negligatur: affectuum enim sedes τὸ κέαρ. Verum formulae instar istud *περὶ κῆρι* videtur, quae sponte ad verba quale est *τιμῶν* accedat etiam cum abesse eam malimus. Deinde vs. 74 particula *τε* vix ferenda videtur proque ea reponendum *δέ*: „non deest reginae sapientia, sed (*μὲν.. δέ*) saepe propter prudentiam etiam ad virorum controversias dirimendas vocatur.”

146 sqq. Complexus reginae genua sic eam alloqui Ulysses incipit:

*Ἀρήτη, θύγατερ Ῥηξήνορος ἀντιθέοιο,
σὸν τε πόσιν σά τε γούναθ' ἰκάνω πολλὰ μογήσας,
τούσδε τε δαιτύμονας, τοῖσιν θεοὶ ὄλβια δοῖεν
ζωέμεναι, καὶ παισὶν ἐπιτρέψειε Φέραστος
κτῆματ' ἐνὶ μεγάροισι γέρας θ', ὃ τι δῆμος ἔδωκε.*

Corruptum puto *ζωέμεναι*, quia ille demum recte infinitivus substantivo quale est *ὄλβια* adhaeret qui cum praepositione *ἐν* compositus est, ut hoc dicatur: „spero fore ut hisce convivis dii

bona dent in quorum abundantia vivant". Nunc vero soloe-
cismo laborat locus. Propono ergo pro *ζωόμεναι* lectionem
ζώουσιν, quae elegantiae haud parum habere videtur: „spero
fore ut divitias illis largiantur dii, quam diu vivunt: post
mortem vero eorum illae non ad ignotos perveniant heredes
sed ad suos.”

201 sq. *αἰεὶ γὰρ τὸ πάρος γε θεοὶ φαίνονται ἐναργῆς
ἡμῖν, ὅτε φέρωμεν ἀγακλειτὰς ἐκατόμβας.*

Cogitanti de locis qualis est:

*τίπτε θέτις τανύπεπλος ἰκάνεις ἡμέτερον δῶ
αἰδοίη τε φίλη τε; πάρος γε μὲν οὐ τι θαμίζεις*

non videtur sanum esse posse *αἰεὶ τὸ πάρος*. Sed quid agam nescio.

LIBER VIII.

---

16 sq. *καρπαλίμως δ' ἐμπληντο βροτῶν ἀγοραί τε καὶ ἔδραι ἀγορμένων.*

Quamquam ne mihi quidem magnopere forma *ἐμπληντο* (pro *ἐμπλήατο*) placet, tamen illud vitiorum quibus hic locus laborat multo videtur levissimum. Quid enim? Multane fora complentur unius contionis causa? Miseret ergo me regis qui illam habet: nam in qua urbe multa fora sunt ibi eorum aliquot remota a ceteris esse solent. Et quae est ista oppositio *ἀγοραί τε καὶ ἔδραι*: fora et sedes? Hoc vero absurdissimum quod plena illa fieri legimus non *ἀγορμένων* sed *βροτῶν ἀγορμένων*: quasi vero apud Phaeacas non hominum sed ovium boumque contiones haberi sint solitae. Sed omnia illa vitia tolluntur si emendatione non admodum violenta legimus:

καρπαλίμως δ' ἐμπλήαθ' ὁμῶς ἀγορή τε καὶ ἔδραι ἀγορμένων.

Rectissime enim inter se opponuntur *ἔδραι* et *ἀγορά* in singulari: senes nobilioresque certas sibi habent sedes, ceteri omnes stant per forum dispersi.

161—167. Ulysem, qui ad certamina invitantibus Phaeacensibus corporis defatigationem animique tristitiam excusavit,

ludibrio habet Euryalus et „non miror te nobiscum certare nolle; non enim similis es viro in certaminibus versato.”

ἀλλὰ τῷ, ὅς θ' ἄμα νηὶ πολυκλήιδι θαμίζων,
ἀρχὸς ναυτῶων οἷ τε πρηκτῆρες ἔωσι,
φύρτου τε μνήμων καὶ ἐπίσκοπος εἶσιν ὀδαίων
κερδέων θ' ἀρπαλέων.

Sanane haec putatis? Mihi corruptissima videntur. Quantopere enim impedita totius sententiae structura abhorret ab epici sermonis simplicitate. Ubi est pronominis ὅς praedicatum? An in εἶσιν inest, ut sententiae relativae verbum, interiecta alia sententia relativa, tres fere versus absit a subiecto? Quid deinde est θαμίζειν ἄμα νηί? Nam ipsum θαμίζειν verbum significat: „frequenter aliquo venire.” Sed omnia fere vocabula aut obscurissima sunt aut ineptissima. Quapropter nullam propono emendationem sed pauca quaedam eaque gravissima vitia indicasse sat habeo.

208 ξείνος γάρ μοι ὄδ' ἔστι τις ἂν φιλέοντι μάχοιτο;

Haec vos sic refingitis

ξείνος γάρ μοι ὄδε· τις κεν φιλέοντι μάχοιτο;

scilicet ut particula ἂν tollatur eiusque locum κεν occupare possit. Sed quid prodest levissimum aliquod remove remedium cum tota oratio, qua Ulysses victis in disci certamine omnibus Phaeacensibus, gloriabundus admirantium turbam alloquitur, plena sit ineptiarum? Nihil vero in illa minus ferendum quam versuum qui statim sequuntur

ἄφρων δὴ κείνός γε καὶ οὐτιδανὸς πέλετ' ἀνήρ,
ὅς τις ξεινοδόκῳ ἔριδα προφέρηται ἀέθλων
δήμῳ ἔν ἀλλοδαπῷ· ἴέο δ' αὐτοῦ πάντα κολουέι

abundantia. Mihi credite, illam orationem qui iratis consarcinavit Musis, particularum κεν et ἂν ultra antiquior esset neque sciebat neque curabat.

LIBER IX.

---

203 sqq. Nusquam apertius sermonem Homericum inepto pronominis αὐτόν usu violatum vidi quam in hisce:

ἴδωκε δέ μοι κρητήρα πανάργυρον, αὐτὰρ ἔπειτα
Φοῖνον ἐν ἀμφιφορεῦσι δυῶδεκα πᾶσιν ἀφύσσας
Φηδὺν ἀκηράσιον, θεῖον ποτόν· οὐδέ τις αὐτὸν
ἔφφειδει δμῶων οὐδ' ἀμφιπόλων ἐνὶ Φοίκῳ.

Numquid legendum: οὐ τις ἐόντα ut simul illud ἐνὶ Φοίκῳ habeat quo referatur? Nam nunc inepte „attributi” instar substantivis δμῶων et ἀμφιπόλων adhaeret. Quodsi iungamus ἔφφειδει ἐνὶ Φοίκῳ participio quale est ἐόντα nequaquam carere possimus. Contra in his:

Φηδὺν ἀκηράσιον θεῖον ποτόν, οὐ τις ἐόντα
ἔφφειδει δμῶων οὐδ' ἀμφιπόλων ἐνὶ Φοίκῳ

pronominis (φε v. t. a.) absentia egregie decet orationem admirationis plenam.

329 sq. καὶ τὸ μὲν εὖ κατέθηκα κατακρύψας ὑπὸ κόπρῳ,
ἢ ἄρα κατὰ σπέεος ἔχυντο μεγάλ' ἤλιθα πολλή.

Sanum esse non posse μεγάλ' libentissime vobis assentior; quodque pro eo reponi vultis μυχόν lepidissime venustissimeque excogitatum videtur, in textum tamen recipere vix et ne vix quidem ausim. Neque enim Cyclopem in antri sui sordibus

everrendis admodum fuisse diligentem credo, et si tamen interdum illud fecit non fimum per angulum dispersit (quod absurdum), sed in angulum coniecit atque ibi sic coacervavit ut quam minimum locum occuparet. Sed, ut opinor, plerumque per totum antrum disiectus iacebat ille, neque solum *κατὰ σπέος* sed etiam *διὰ σπέεος*: ab ipso antri introitu usque ad extremos eius recessus. Deinde quin *μεγάλα* olim fuerit interpretamentum rarioris vocabuli *ἥλιθα* non dubito, ut versus hunc habuerit finem optime modulatum audituque suavissimum: *'κέχυντ' ἥλιθα πολλή*. Habemus ergo:

ἦ ἕα διὰ σπέεος 'κέχυντ' ἥλιθα πολλή.

Quid autem loco vacuo scriptum fuit? Quid etiam réquiritur? Nempe quorum animalium illud fuerit stercus. Hoc in tam accurata antri descriptione vix potuit omitti. Vocabulum autem ipsum nobis suppeditat huius libri vs. 438:

καὶ τότε ἔπειτα νομόνδ' ἐξέσσυτο ἄρσενα μῆλα.

Legerim ergo

ἦ ἕα διὰ σπέεος μῆλων 'κέχυντ' ἥλιθα πολλή

ut nascatur vocabulorum ordo mirum in modum illi similis, quem habemus *ε*, 297 sq.

*ἐν πολλῇ κόπρω, ἦ Φοι προπάροιθε θυράων
ἡμιόνων τε βοῶν τε Φάλις 'κέχυντ'.*

LIBER X.

---

10 κνισῆεν δέ τε δῶμα περιστεναχίζεται ἀύλῃ.

Sic olim edebatur: vos ingeniosam Duentzeri recepistis coniecturam *περιστεναχίζετ' ἀοιδῆ*. Quae certe hoc commendatur argumento quod verbo *περιστεναχίζεται* nūllus recte adiicitur dativus nisi is quo res significetur quae ut domus resonet efficiat. Tamen, licet vitiosum esse ἀύλῃ concedam, illud a vetusto poëta scriptum esse quod Duentzerus voluit credere non possum. Primum gemiscendi verbum parum aptum videtur claris vocibus convivarum laete atque hilariter cantantium. Deinde *κνισῆεν* ita positum est ut, licet substantivi δῶμα sit epitheton, tamen simul etiam cum sententiae cohaereat verbo. Verbum ergo exspectes quo non sonitus dicatur aliquis sed nidor esse circa domum carnis igni impositae. Denique graviori morbo laborat versus quam qui uno vocabulo ἀύλῃ mutato sanari possit.

64 sqq. Ulyssem ad Aeoli insulam ventis reiectum sic ille alloquitur:

πῶς ἦλθες, Ὀδυσσεῦ; τίς τοι κακὸς ἔχραε δαίμων;

ἦ μὲν σ' ἐνδονκέως ἀπεπέμπομεν, ὄφρ' ἀφίκοιο

πατρίδα σὴν καὶ δῶμα καὶ εἴ ποῦ (ποθί) τοι φίλον εἴη.

Corruptus est ultimus versus; nam quae sententia sola hic ferri possit: „ut venires in patriam tuam, domumque et quidquid illic tibi carum est,” ea e verbis traditis elici nequit,

quia post *εἰ* deest pronomen *τι*. Quod etiamsi aliquo modo inseri posset tamen longe Nauckii praestaret lectio. Quod enim ille dedit *καὶ εἴ ποσέ σοι φίλον εἶη* non solum recte dictum est sed etiam totam narrationem egregie illustrat. Non enim domum se rediturum Aeolo dixit Ulysses sed tantummodo *δδὸν ἤτεεν ἡδ' ἐκέλευεν πεμπέμεν'* (vs. 17 sq.). Tum ventorum rex illis convenienter precibus non ventum secundum solum ei dedit, sed saccum ventorum plenum: cuius consilium ratioque ex allocutione demum quam restituit Nauckius intelligitur. Sive enim non audivit Aeolus quo Ulyssi esset iter faciendum, sive hoc ex Ulyssis narratione intelligere quidem potuit (etenim per integrum mensem Ulysses apud eum est deversatus et quidquid ille scire vellet narravit), sed postea scire se dissimulavit, ei omnium, quotquot sunt, ventorum fecit copiam. Eiusmodi autem doni auctorem gloriari decet: „ita te a me dimisi ut vel domum vel quocunque velles navigares.” Verum, dum scribo, metuere incipio, ne ineptus sim qui fabulosae narrationis rationem constare cupiam, cum, in hac praesertim parte Odysseae, tot res legantur admirationi quidem movendae et auditorum animis detinendis aptissimae, sed quarum quod esse potuerit consilium rogare putidum sit et insulsum. Ergo Nauckianae lectionis patrociniū omittere sum paratus dummodo mihi concedatur illa pro verbis, e quibus salva Graecitate nullus aptus sensus extundi possit, restitui aliquid quod neque ineptum sit et ad intelligendum facillimum.

77 sqq. *ἔνθεν δὲ προτέρω 'πλόμεν ἀκαχημένοι ἦτορ.
'τείρετο δ' ἀνδρῶν θυμὸς ὅπ' εἰρεσίης ἀλεγεινῆς
ἡμετέρῃ ματλή, ἐπεὶ οὐκέτι 'φαίνετο πομπή.*

Quaeritur quid *ἡμετέρῃ ματλή*, quod hoc uno loco legitur, significare possit; mihi neque nostra stultitia, neque nostra culpa, neque labore irrita, neque (quo sensu Apollonius Rhodius usurpavit) nostra temeritate verum

videtur, quia horum nihil recte sequentibus ἐπεὶ οὐκέτι φαίνεται πομπή opponitur. Sed ita obscura verba vertenda sunt ut haec fere evadat sententia: „nostris ipsi viribus.” Tum versus:

ἴετο δ' ἀνδρῶν θυμὸς ὅπ' εἰρεσίνης ἀλεγεινῆς

in parenthesi erit legendus, iungendaque inter se πλέομεν et ἡμετέρη ματῆ.

109 sq. Ad Laestrygonum terram ubi appulit Ulysses exploratores quosdam praemittit. Quibus obviam fit regis filia:

οἷ δὲ παριστάμενοι προσεφώνεον ἔκ τ' ἐρέοντο,

ὅς τις τῶνδ' εἴη βασιλεὺς καὶ τοῖσι Φανάσσοι.

Aristarchi lectio est καὶ τοῖσιν ἀνάσσοι: in codicibus est καὶ οἷσιν et ἡδ' οἷσιν ἀνάσσοι, sed nihil horum viris doctis probari potuit, neque, ut opinor, probabitur unquam recte reputantibus. Quod autem vos proponitis, καὶ τῆδε Φανάσσοι vel λαοῖσι Φανάσσων verbosius quam pro re videtur. De τέοισι vero vel ὀτέοισι invehendo ne cogito quidem: neque enim mihi synzesis ista placet neque sententia quae sic nascitur. Nam scire quidem Ulyssis comites volunt qualis sit populus ad quem pervenerint, sed non illam hoc rogant quam primam habent obviam: ab illa, ni fallor, regis sibi monstrari domum cupiunt; illo enim cognito, illoque iis facto amico, cetera omnia sponte sequuntur. Regem ergo quaerunt, sed addunt — quid? Quid possunt addere in ea regione, ubi neque armenta pecudesve esse neque agros coli iam cognoverint (vs. 98 sq.), quidve praeterea rogare viri, qui paulo ante τοὺς ἀβασιλεύτους viderint Κύκλωπας? Opinor, qui nusquam aratores pastoresve conspiciant, metuere iam incipiunt ne iterum ad feram quandam gentem sint delapsi nulli regi, nulli legi parentem. Tale autem metuentis huiusmodi esse solet oratio: „si quis hic rex est, quis ille est?” Ergo, quamquam verba non praesto, dedisse aliquid poetam credo in hanc sententiam:

ὅστις τῶνδ' εἴη βασιλεὺς, εἴ τίς ῥα Φανάσσοι.

302 sq. Narravit Ulyssi Mercurius quid periculi ei apud Circe impenderet et quo modo vitari illud posset:

ὡς ἄρα φωνήσας ἴππε φάρμακον Ἀργεϊφόντης:
ἐκ γαίης Φερύσας καὶ μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε.

Abesse genitivum qui a φύσιν pendeat malim quam obtrudi poetae novicium istud et languidum αὐτοῦ. Propono ergo:

καὶ μοι φύσιν αὐτὸς ἔδειξε.

Aptissimum enim illud αὐτός ἔδειξε ad comitatem benigni dei significandam.

393 sq. τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ὡς πρὶν ἔφυσε
φάρμακον ὀλόμενον, τό σφιν ἴππε πότνια Κίρκη.

Omnino receptam oportuit egregiam Naberii emendationem versus 394 delentis et pro ἔφυσε scribentis ἔφυσαν. Videte enim quam invenuste, quam languide sententiam relativam nova sententia relativa excipiat. Deinde et hoc, quod etiam gravius est, reputate. Dicit aliquo modo potest: „effluxerunt de membris eorum pili quos crescere fecerat Circes venenum.” Sed absurdissime his vox „antea” adiiceretur. Illud πρὶν ubi legitur, nulla alia ferri potest sententia quam haec: „quos habebant antea.”

LIBER XI.

---

97 sqq. Ulysses de suo ad inferos itinere narrans, postquam Tiresiae verba retulit precantis ne se sanguine hostiarum arceret, ita pergit:

ὦς 'φάτ' · ἐγὼ δ' ἀναγασσάμενος ξίφος ἀργυρόηλον
κουλεῶ ἐγκατέπηξ'. ὃ δ' ἐπεὶ πλεν αἷμα κελαινόν,
καὶ τότε δὴ με φέπεσσι προσηύδα μάντις ἀμύμων.

Sana haec esse non credo sed aut ante vs. 99 intercidissee versum, aut in καὶ τότε δὴ vitii latere aliquid.

235—259. Quae de Tyro narrantur non expedio. Dicebat illa se Crethei esse uxorem (vs. 237). Nonne ergo verum illud erat? Sed amabat Enipeum, ad cuius fluvium saepe solebat ire. Enipei autem specie eam Neptunus compressit, cui illa Peliam Neleumque peperit. Praeterea tres peperit filios Cretheo. Quae ergo hic sunt Enipei partes, cuius specie usus Neptunus nullo negotio pro uxore eam habuit? Mutila est, ut opinor, narratio.

271 sqq. μητέρα τ' Οἰδιπόδα' ἔφιδον, καλήν 'Επικάστην,
ἣ μέγα φέργον ἔρεξεν ἀφιδρίηφι νόοιο
γημαμένη φῶ νῆι· ὃ δὲ φὸν πατέρ' ἐξεναρίζας
'γῆμεν ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ 'θέσαν ἀνθρώποισι.

275 ἀλλ' ὃ μὲν ἐν Θήβη πολυηράτῳ ἄλγεα πάσχων
Καδμείων ἐφάνασσε θεῶν ὀλοῶς διὰ βουλᾶς.

Merito hic haeretis rogatisque (in annotatione ad 275 sq.): „ergone post incestum detectum matrisque miserum obitum aliquot annos Thebis regnavit?” Non est credibile hanc esse poëtae nostri narrationem: plane enim inepta est atque absurda. Expungenda ergo quaedam esse persuasissimum mihi est, neque tamen cum Duentzero facio, qui versus 275 sq. damnat. Quo enim consilio additos illos censeamus? Praeterea deletis illis restat, quod vel maxime offendit, illud *γῆμαμένη* . . . *᾿γῆμεν*. Non ergo versum 275 cum sequente sed cum praecedente equidem deleverim, quo facto aptissima haec atque plane perspicua restabit narratio: „Epicaste inscia horribile flagitium commisit: filio suo nupsit. Is enim patre suo occiso Thebis regnum obtinuit: sic dii crudeles decreverant. At illa suspendio vitam finivit: ipse vero solus relictus facti torquebatur conscientia.” Nunc non dicitur detectus esse incestus: sed sine ullo damno huius rei mentio omittitur. Mortem sibi conscivit Epicaste: cur? quando? Nempe taedebat eam vitae postquam quid fecisset cognovit. Nisi cognovisset, opinor, placidam peregisset vitam donec senio conficeretur. Deinde Oedipus patre suo (Thebarum rege) occiso rex factus dicitur. Addere opus non est: „et reginam viduam factam ipse duxit”: hoc enim sponte quivis intelligit. Sed versus a me notatos addidit qui non perspiceret illud

ὃ δὲ Φὸν πατέρ' ἐξεναρίξας

Καθμείων ἐΦάνασσε θεῶν ὀλοῆς διὰ βουλᾶς

praecedentis *γῆμαμένη* *Φὸν* *υἱ* continere explicationem. Et tamen lector non tardissimus facile ex iis quae restant crudele illud deorum consilium cuiusmodi fuerit et quo ordine sit peractum cognoscit: „suum ipse patrem occidit Oedipus: in eius regnum successit et reginam duxit uxorem, suam ipse matrem”.

Ansam ergo interpolationis datam videmus particula *δέ*, quam hic, ut saepe alibi, eandem fere quam *γὰρ* vim habere falsarium fugit.

298 καὶ Λήδην ἔϜιδον τὴν Τυνδαρέου παράκοιτιν
Attica haec, non epica. Versum ita emendandum censeo ut
articulus τὴν tollatur.

305 sq. τὴν δὲ μετ' Ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν
ἔϜϜιδον, ἣ δὴ ἔφασκε Ποσειδάωνι μιγῆναι.
ἔφασκε: ergone verum illud non erat, sed ipsa sibi e mortalibus
amatorem elegit, deinde gravida facta, ne a marito, qui diu
absens fuisset, adulterii insimularetur, cum Neptuno se rem
habuisse finxit callida mulier? At peperit filios, quos quivis
de deo conceptos agnosceret:

ἐννέωροι γὰρ τοί γε καὶ ἐννεαπήγεες ἦσαν,
et, si ad adultam pervenissent aetatem, ipsum Iovem ceteros-
que deos de suo detrusissent Olympo. Vide quae de versibus
235—259 disputavimus.

336 sqq. Audita Ulyssis narratione obstupescunt omnes.
Tandem Arete, Phaeacum regina, haec loquitur:

Φαίηκες, πῶς ὅμιν ἀνήρ ὄδε φαίνεται εἶναι
Ἔειδός τε μέγεθός τε ἰδὲ φρένας ἔνδον ἐϜίσασι;
ξεῖνος δ' αὐτ' ἐμός ἐστι, Ἔεαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.

Quo modo ista Ἔεαστος δ' ἔμμορε τιμῆς accipiamus? An sic:
„unusquisque vestrum aliquo honore fungitur (a rege dato)
e quo lucri affatim percipiat?” Hoc dixeris propter sequentia,
quorum haec est fere sententia: „ergo quantocius hospiti
comitatum date et in donis dandis parci esse nolite”. Sed
inepte iterum causa additur cur benignos esse eos deceat:

πολλὰ γὰρ ὅμιν
κτῆματ' ἐνὶ μεγάροισι θεῶν ἰότητι κέονται.

An sic illa verba vertamus: „unicuique vestrum honori
est (quod talem hospitem habemus)?” Hoc cum praecedente
ξεῖνος δ' αὐτ' ἐμός ἐστι melius cohaeret. An denique ἔμμορε
aoristus est gnomicus; supplendumque ξεῖνος ut neget Arete

moris esse hospitem sine honore (donisque) dimittere? Mihi quidem nihil horum placet, sed corruptum locum censeo: neque enim ὄμιν omitti potuit neque ξείνος.

436 sqq. Narrato sibi ab Agamemnonis umbra diro Clytaemnestrae scelere exclamat Ulysses:

ὦ πόποι, ἦ μάλα δὴ γόνον Ἀτρείος εὐρύφοπα Ζεὺς
ἐκτάγλως ἤχθηρε γυναικείας διὰ βουλὰς
ἐξ ἀρχῆς· Ἑλένης μὲν ἀπωλόμεθ' εἵνεκα πολλοί,
σοὶ δὲ Κλυταιμνήστῃ δόλον ἤρτυε τηλόθ' ἔοντι.

Quid hic est γυναικείας διὰ βουλὰς? Si vertis: „propter mulierum consilia” recte quidem ea vocabula cum verbo ἤχθηρε iunguntur: „tam scelestas mulierum quarundam Graecarum fuerunt consilia ut inde Iovis in omnes ortum sit odium.” Sed de una gente Atrai hic agitur dis invisae. Et sequitur: „Helena causa multi nostrum interierunt, tu vero Clytaemnestrae insidiis periisti.” Suspiceris ergo verbis γυναικείας διὰ βουλὰς significari rem qua Iupiter utatur ut odium suum exercere possit. Sed Helena delictum omnibus Graecis funestum fuit, non solis Atridis. Praeterea ἐχθαίρειν est odisse, non odium exercere. Gravi laborare morbo totum locum censeo.

484 sq. Achillis felicitatem et aliis verbis Ulysses praedicat et hisce:

πρὶν μὲν γάρ σε ζῶν ἐτίομεν Ἴσα θεοῖσι
Ἀργεῖοι, νῦν αὖτε μέγα κρατέεις νεκρῆσσι.

Sic vulgo; pro ἐτίομεν Ἴσα Naberus coniecit ἔτιον Ἴσα, quod vos recepistis. Certe sic suum sibi Ἴσ habet Ἴσα, sed nascitur structura, si quid video, minime Homericam. An in poesi epica eum verborum feramus ordinem, quo primum ponatur verbum, deinde interiectis quibusdam vocabulis subiectum? Latinus ille videtur potius quam Graecus.

555 sq. Aiacem sic Ulysses alloquitur: „etiam nunc me propter arma ista odisti?”

τὰ δὲ πῆμα θεοὶ θέσαν Ἀργείοισι·
τοῖος γὰρ σφιν πύργος ἀπώλεο.

Pulcherrima haec. Sed inepte additur

σεῖο δ' Ἀχαιοὶ
Φῖσον Ἀχιλλῆος κεφαλῇ Πηληϊάδαο
ἠγνόμεθα φθιμένοιο,

quasi vero de alio homine loqui incipiat et non ipse Aiax sit πύργος ille. Quare eiusmodi opus esse credo emendatione qua pro δ' legatur γὰρ.

LIBER XII.

---

25 sqq. Verba Circes ad Ulysssem haec sunt:

*ἐγὼ δεῖξω ὁδὸν ἠδὲ Φέκαστα
σημανέω, ἵνα μὴ τι κακορραφίη ἀλεγεινῆ
ἢ ἄλδς ἢ ἐπὶ γῆς ἀλγήσετε πῆμα παθόντες.*

Sic codices; vos praepositionem ἐπὶ insolito loco positam non ferentes Fickii coniecturam ἢ ἄλδς ἢ γαίης recepistis. Mihi omnia ferenda potius videntur quam praepositionem deleamus. Quid enim ἢ ἄλδς ἢ γῆς significabit? An a κακορραφίη illi genitivi pendebunt? At κακορραφίαι non maris terraeve sunt sed hominum deorumve. Deinde leviuscula corrigendo morituri reduviam curare videbimur, totus locus cum sit inep-tiarum plenus. Quid enim fiet nisi Ulyssis comitibus a Circe via monstrata et omnia significata erunt? Ad unum omnes interibunt aut Sirenum praeda facti aut Charybdi devorati aut Solis causa a dis immortalibus pessumdati. Eiusmodi mala iis significare verbis quae hic leguntur ridicula est lenitas. Deinde illud κακορραφίη ἀλεγεινῆ ad Sirenas quodammodo con-venit, quae blanda voce navigantes ad se alliciunt, sed neque Charybdi apta sunt ea vocabula, quae natura sua omnia devorat, neque Soli, qui poenas iustas sumpturus est permagnae impietatis. Haecce ergo omnia aequi bonique consulamus, in

uno ἢ ἀλὸς ἢ ἐπὶ γῆς haereamus? Quod facile defenditur notis exemplis:

ᾧφελέν σ' ᾧ τυφλὲ Πλοῦτε
μῆτε γῆ μῆτ' ἐν θαλάσση
μῆτ' ἐν ἠπείρῳ φανῆναι

et: ὡς χρὴ Μεγαρέας μῆτε γῆ μῆτ' ἐν ἀγορᾷ κτέ.

50 sqq. „Cum Sirenum insulae appropinquaveris” Circe ait „comites tui”

δησάντων σ' ἐν νηὶ θοῆ χειράς τε πόδας τε
ὄρθον ἐν ἰστοπέδῃ, ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω,
ὄφρα κε τερπόμενος ἴσπ' ἀκούης Σειρήνοιον.

ψυχρὰ μὲν, οἴμαι, τέρψις! Quid enim? Sirenes audiet Ulysses, sed malo alligatus, propius accedendi desiderio torquebitur, sed cum navem eo dirigi iusserit artioribus constringetur vinculis. Corpore ergo et animo male ei erit et tamen hoc *τέρπεσθαι* appellatur! Equidem pro *τερπόμενος* aliquid legendum censeo quod significet: „sine tuo comitumque periculo.” Sed praestat fortasse totum versum delere ut ab eo additum qui *τερπόμενος* eo adhibuerit sensu quem saepe *χαίρων* habeat.

69 sqq. Postquam Planctarum naturam descripsit haec Circe addit:

οἷη δὴ κείνη γε παρέπλω ποντοπόρος νηῦς
Ἄργῶ πᾶσι μέλουσα, παρ' Αἰήταο πλέουσα.
καὶ νό κε τὴν ἔνθ' ᾧκ' ἔβαλεν μεγάλας ποτὶ πέτρας,
ἀλλ' Ἥρη παρέπεμψε, ἐπεὶ φίλος ἦεν Ἰήσων.

Verbi *ἔβαλεν* obiectum quod est? An latet in praecedente

κύμαθ' ἀλὸς φορέουσι πυρός τ' ὀλοοῖο θύελλαι?

Vix hoc credibile. Sed praeterea apertis vitiis versus hic laborat. Neque enim *ἐνθα* neque *ᾧκα* ferri possunt, sed ad lacunam implendam inserta ea vocabula videntur ab imperito correctore. Deinde aegre hic alterum *καὶ* desideratur. Requiritur

enim haec sententia: „sed et haec navis interisset, nisi salutem attulisset Iuno”. Hisce omnibus consideratis sic fere legendum censeo:

καὶ νύ κε καὶ τὴν κῦμ' ἔβαλεν μεγάλας ποτὶ πέτρας. ¹⁾

116 sqq. Vitaturum se Charybdin et Scyllae vim armis repulsurum Ulysses dicit. Hic Circe:

*σχέτλιε, καὶ δ' αὖ τοι πολεμήμια φέρογα μέμηλε
καὶ πόνος; οὐδὲ θεοῖσ' ὑποφέλλεται ἀθανάτοισι;
ἢ δέ τοι οὐ θνητῆ, ἀλλ' ἀθάνατον κακόν ἐστι,
δφεινόν τ' ἀργαλέον τε καὶ ἄγριον οὐδὲ μαχητόν·
οὐδέ τίς ἐστ' ἀλκή φυγέμεν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς.*

Pro *φυγέμεν κάρτιστον ἀπ' αὐτῆς* requiritur aliquid in hanc sententiam: „quanticus inde fuge” ut recte sequi possit: *εἰ γὰρ δηθύνησθα κτέ.* Certe aliquo modo efficiendum ut ineptum illud *ἀπ' αὐτῆς* sede sua moveatur.

247 sqq. Sex comites a Scylla raptos narravit Ulysses. Tum sic pergit:

*σκεψάμενος δ' ἐς νῆα θοὴν ἄμα καὶ μεθ' ἑταίρους
ἦδη τῶν ἐνόησα πόδας καὶ χεῖρας ὑπερθε
ὑψόσ' ἀειρομένων.*

Quid primus horum versuum significat? An: „dum oculis miseros illos comites sequebar neque tamen a nave oculos

¹⁾ Haud dissimilis huic coniecturae est egregia emendatio quam ad X, 456 proponitis. Ibi leguntur haec:

*αὐτὰρ Τηλέμαχος καὶ βουκόλος ἠδὲ συβώτης
λιστροισιν δάπεδον πύκα ποιητοῖο δόμοιο
ἔξον ται δ' ἔφερον δμοαί, τίθεισαν δὲ θύραζε.*

Ultimo versu desideratur verborum *ἔφερον* et *τίθεισαν* obiectum quod vos acutissime lepidissimeque restituitis legendo:

ἔξον ται δὲ ῥύπ' ἐκφόρον τίθεισαν δὲ θύραζε.

Sic simul uno *ται* ancillae significantur, quod multo est elegantius quam *ται δμοαί*. Nam de ancillis sermonem hic esse tota docet narratio iamque vs. 451 de iisdem legitur *ται δ' ἐκφόρον καὶ ἀνάγκη*.

removebam"? Parum verisimile hoc videtur, cum praesertim *ἐς νῆα* praecedat et *μεθ' ἐταίρους* sequatur. Participium enim aoristi *σκεψάμενος* dici tantummodo potest de ea re quam quis uno temporis momento facere incipit, non de ea quam facere pergit. Est ergo *σκεψάμενος δ' ἐς νῆα θοήν*: „oculis in navem coniectis”: at non simul (*ἅμα*) Ulysses et sedes aspicit ubi miseri illi sederant et ipsos e Scyllae rictu pendentes. Fortasse in *ἅμα καί* vitii latet aliquid.

289 sq. Ulyssi sic persuadere conatur Eurylochus ut ad Solis insulam appellat: „iam instat nox: quomodo effugere possimus mortem si per tenebras navigantibus nobis subito oriatur procella?”

*ἦ Νότον ἦ Ζεφύροιο δυσαέτος; οἷ τε μάλιστα
νῆα διαρραίουσι, θεῶν ἄφέκητι Φανάκτων;*

Spurious hosce versus censeo. Quis enim unquam illos ventos ceteris omnibus magis exitiosos navibus audivit? Et vocabula *θεῶν ἄφέκητι Φανάκτων* versum quidem implent sed sanum non praebent sensum. Prae ceteris vero istud *Φανάκτων* falsarium prodit, qui, dummodo iustus adesset syllabarum numerus, praeterea curaverit nihil.

LIBER XIII.

---

40 sqq. Ut iam abire sibi liceat Ulysses Alcinooum precatur, additque:

*ἤδη γὰρ τετέλεσται ἔ μοι φίλος ἤθελε θυμὸς,
πομπή καὶ φίλα δῶρα, τὰ μοι θεοὶ Οὐρανίωνες
42 ὄλβια ποιήσειαν ἀμύμονα δ' οἴκοι ἄκοιτιν
νοστήσας εὐροίμι σὺν ἀρτέμεεσσι φίλοισι.*

Non hoc gravissimum est versus 42 vitium quod suo sibi *F* caret vox *οἴκοι*. Multo dolendum magis quod adiectivum *ἀμύμονα* irrepsit in locum adiectivi quod „incolumis” significaret; illo enim opus est ut recte addi possit *σὺν ἀρτέμεεσσι φίλοισι*. An putemus Ulyssem amicos quidem incolumes videre cupere, de uxore nihil aliud precari quam hoc: „utinam domi eam videam”? Nihil ergo prodest Fickii coniectura *ἔνδον* (pro *οἴκοι*) nisi simul corrigatur *ἀμύμονα*. Proponerem *ἀπήμονα*, nisi iam vs. 39 illud legeretur.

LIBER XIV.

---

8 αὐτὸς δειμαθ' ὕεσιν ἀποιχομένοιο Γάνατος.

Mihi si Odysseae editio esset procuranda, elegantissimum hunc versum relinquerem intactum, neque *εδείμαθ'* scriberem, quia sic restituitur quidem augmentum, sed totus versus, nisi me fallunt aures, corrumpitur. Quatuor enim illae caesurae trochaicae nescio quid fracti habent languidique.

21 sqq. Descriptis Eumaei stabulo atque chorte enumeratisque eius subus additoque illorum qui optime saginatus esset semper ad procos mitti solitum, sic pergit poeta:

πὰρ δὲ κύνες θήρεσσι Φεφουκότες αἰὲν Ἰανον
τέσσαρες, οὓς ἔθρεψε συβώτης ὄρχαμος ἀνδρῶν
αὐτὸς δ' ἀμφὶ πόδεσσιν ἔφοῖσ' ἀράρισκε πέδιλα
τάμων δέρμα βόειον ἐνχροές· οἳ δὲ δὴ ἄλλοι
ᾤχοντ' ἄλλυδις ἄλλος ἅμ' ἀγομένοισι σύεσσι,
οἳ τρεῖς· τὸν δὲ τέταρτον ἀποπροέτηκε πόλινδε
σὺν ἀγέμεν μνηστῆρσιν ὑπερφιάλοισιν ἀνάγκη,
ὄφρ' ἱερεύσαντες κρεάων κορσαίαιτο θυμόν.

Omnino cum Callistrato facio versum 22 delente: inseruit aliquis qui canum numerum pastorum numero respondere vellet; ineptissime, nam quemadmodum totus hic locus docet,

canes illi domum servant. Si vero et Eumaeus et illi quatuor eius ministri pastum ducentes sues etiam canes, ita ut ovium pastores, secum habere consuevissent, non quatuor sed quinque canibus opus fuisset. Quid quod pastorum quoque enumeratio (vs. 26—28) recentioris esse poetae videtur. Primum, id quod vos quoque male habet, ineptissime dicitur ὃ δὲ δὴ ἄλλοι... οἱ τρεῖς. Deinde nusquam alibi certus Eumaei pastorum numerus significatur (tantummodo ἀνέρες ὑφορβολὶ dicuntur vel οἱ ἄλλοι) uno excepto loco (434—436). Sed videte verbis

ἂν δὲ συμβώτης

ἴστατο δαιτρεύσων· περὶ γὰρ φρεσὶν αἴσιμ' ἔφειδει

quam languide atque inepte addatur:

καὶ τὰ μὲν ἑπταχα πάντα διεμοιρᾶτο δαΐζων·

τὴν μὲν ἴαν νύμφησι καὶ Ἑρμῇ Μαιάδος νῦν

'θῆκεν ἐπευξάμενος, τὰς δ' ἄλλας 'νεῖμε Φεκάστῳ.

Omnia haec sapiunt interpolatorem novicium, quare nullam hic probandam censeo emendationem qua pro Ἑρμῇ sincera forma Ἑρμείᾳ restituatur: ipsa illa falsarium arguit. Ab eodem addita credo ista:

οἱ τρεῖς· τὸν δὲ τέταρτον ἀποπροέηκε πόλινδε

σὺν ἀγέμεν μνηστῆρσιν ὑπερφύλοισιν ἀνάγκη,

ὄφρ' ἱερεύσαντες κρεάων κορσαίατο θυμόν.

Supervenit alter qui de canum quoque numero lectores certiores faceret, sed dum accuratus esse studuit in ridiculum incidit errorem.

Statim sequitur vs. 29 sqq.:

ἑξαπλῆς δ' Ὀδυσῆ' ἔφιδον κύνες ὀλακόμοροι.

30 οἷ μὲν κεκληγῶτες ἐπέδραμον· αὐτὰρ Ὀδυσσεύς

ἔξετο κερδοσύνη, σκῆπτρον δέ Φοι ἔκπεσε χειρός.

ἔνθα κε Φῶ πάρ σταθμῷ ἀφεικέλιον 'πάθεν ἄλλος.

ἀλλὰ συμβώτης ὄκα ποσὶ κραιπνοῖσι μετασπὸν

ἔσσυτ' ἀνὰ πρόθυρον, σκῆπτος δέ Φοι ἔκπεσε χειρός.

35 τοὺς μὲν δοκλήσας ἴσεῦεν κύνας ἄλλυδις ἄλλον
 πυκνήσιν λιθάδεσσιν, κτέ.

Prudentissime acutissimeque ad versus 31 verba *σκῆπτρον* — *χειρός* annotatis: „nimis similia haec exitui versus 34. Et quid significant? Si clavam callido consilio proiecissem dicitur Ulixes, ne canibus minari videretur, non *ἔκπεσε* dicendum erat, sed *ἔκβαλε*, quod est in G. X., sed propter pronomen *σοι* quod praecedit recipi nequit.” Verissima haec esse nemo, ut opinor, negabit. Mihi tamen totus narrationis decursus magis etiam displicet quam nimia illa terminationum similitudo vel verbi *ἔκπεσε* abusus. Quid enim? Ulysses *ἔζητο κερδοσύνη*: assedit Ulysses: sciebat enim vir callidus prudensque sic optime canum iram sedari, clavamque proiecit (faciamus enim illud in verbis *σκῆπτρον* — *χειρός* inesse) eodem consilio. Verum quid sequitur? „Tum canes Ulyssem dilaniassent, nisi Eumaeus auxilio venisset.” En exemplum calliditatis! Novo quodam adversus instans periculum remedio utitur Ulysses, sed nihil illud prodest: non illo sed Eumaei lapidibus arcentur canes. Adspiciamus ipsa verba quae citavimus: „iam impetum in Ulyssem canes faciunt, sed ille, ut erat callidus prudensque, ommissa clava assedit.” Quid addere his potest narrator non plane delirans? Nempe: „tum canes eum non tetigerunt.” Contra illud: „tum canes Ulyssem dilaniassent nisi accurrisset Eumaeus eosque coniectis lapidibus fugasset” recte ponitur si nihil aliud quam hoc praecedit: „conspecto Ulysse rauca voce edita canes provolant.” Puto ergo antiquum poetam haec fere scripsisse:

ἔξαπλῆνης δ' Ὀδυσῆ' ἔφιδον κύνες ὀλακόμοροι.
(δφεινά τε) κεκληγῶτες ἐπέδρομον (ἄνδρα φιδόντες).
ἔνθα κε φῶ παρ σταθμῶ ἀφεικέλιον ἴπῳ ἄλλον
ἀλλὰ συμβῶτης κτέ.

Sed supervenisse virum inepte pium, qui ferre non posset callidissimum mortalium ignarum fingi noti illius adversus

iratos canes remedii, idque ergo, tamquam ab ipso Ulysse inventum, utcumque insereret.

· 122 sq. „Dic mihi domini tui nomen; fortasse enim mihi notus est, ita ut de eo nuntium afferre possim.” Vix haec dicentem Eumaeus hospitem audivit cum exclamat:

ὦ γέρον, οὗ τις κείνον ἀνὴρ ἀλαλημένος ἐλθὼν
ἀγγέλλων πέσειε γυναῖκά τε καὶ φίλον υἷόν.

Iure hic κεν desideratis, sed quod proponitis εἰ (pro οὐ) ut sit optantis exclamatio, id mihi huius loci non esse videtur. Sperat fore Eumaeus ut nuntium de Ulysse afferat aliquis, sed utrum ille errans veniat an consulto huius rei gratia Ithacam naviget et utrum Penelope fidem ei habeat an non, nil curat, dummodo verum fuisse nuntium mox appareat. Equidem lenissima emendatione sic legerim:

ὦ γέρον, οὗ κεν κείνον ἀνὴρ κτέ.

„Vir, qui, ut tu, errabundus (et mendici speciem prae se ferens) de Ulyssis reditu nuntiet aliquid, haud facile Penelopae narrationem suam probet: satis iam illa ab eiusmodi hominibus decepta est.”

135 sq. ἦ τόν γ' ἐν πόντῳ ἴφραγον ἰχθύες, ὅστέα δ' αὐτοῦ
κεῖται ἐπ' ἠπείρου κτέ.

Num ferendum istud αὐτοῦ censetis?

287 ἀλλ' ὅτε δὴ ὄγδοόν μοι ἐπιπλόμενον ἔτος ἦλθε
Versum ἄμετρον lepidissima emendatione sic corrigitis:
ἀλλ' ὅτε δὴ μοι ἐπιπλόμενον ἑτάτος ὄγδοον ἦλθε.

Certam dicerem nisi dubitarem etiam de hoc verborum ordine, qui vix Homericus videtur.

457 sqq. νύξ δ' ἄρ' ἐπῆλθε κακὴ σκοτομήμιος· ἦε δ' ἄρα Ζεὺς
πάννυχος, αὐτὰρ ἄει Ζεφύρος μέγας αἰὲν ἔφουδρος.
τοῖσ' Ὀδυσσεὺς μετέφειπε συφόρβοο πειρητίζων, κτέ.

Sic vos grammatica ratione ducti edidistis τοῖς Ὀδυσσεύς pro vulgato τοῖς δ' Ὀδυσσεύς. Sed rogatos vos velim num abesse hic possit δέ aliave huic similis particula, ita ut tota sententia nullo vinculo cum praecedentibus cohaereat. Equidem non credo, sed aut aliquid de lege hic remittendum censeo, aut, hoc si nefas videtur, sic legendum:

καὶ τότε Ὀδυσσεύς ἦϊπε κτέ.

494. Eumaei hospes Ulysses se esse dissimulans hac utitur lepide ficta narratione, qua tecte significet algere se et vestem sibi superiniici cupere: „quondam in obsidione urbis Troiae ego cum Ulyse et Menelao in insidiis eram collocatus; ibi ego male vexatus frigore Ulysses e somno excitavi et ad eum sum conquestus. Ille vero statim dolum invenit meque quiescere iussit.” Sequitur:

ἦ, καὶ ἐπ' ἀγκῶνος κεφαλὴν ἴσχεθε ἦϊπέ τε μῦθον·

495 „κλῦτε, φίλοι θεῖός μοι ἐνύπνιον ἦλθεν ὄνειρος.

λίην γὰρ νηῶν Φεκάς ἦλθομεν· ἀλλὰ τις εἶη

Φειπέμεν' Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ποιμένι λαῶν,

εἰ πλέονας παρὰ ναῦφιν ἐποτρύνειε νέεσθαι.”

Quid sit „cubito levari” et ἐπ' ἀγκῶνος ὀρθοῦσθαι scio, sed quomodo se contorqueat aliquis ut caput cubito impositum habeat ne fingere quidem possum. Nihil tamen mutare ausim, multa enim in hac narratione occurrunt, quae vix concoquas: quorum et illud est quod miles in insidiis collocatus obdormivisse dicitur. Id autem Aristarcho tam absurdum visum est ut vs. 495 delendum censeret; quem vos sequimini. Ego aliter censeo. Levis enim alicui obrepere somnus potest et cum somno somnium, qui tamen dormire minime est dicendus, quia perpetua rei, quae in manibus est, cogitatio efficit ut levissimo strepitu statim expergiscatur. Et quidni insidiantium duces fingamus per vices somni aliquid capientes? Postremo ipsos illos milites quos nullo negotio deceptos audimus, non tam cal-

lidos fingi ut quodvis mendacium statim deprehendant, ex ipsa narratione apparet. Nam quod iudicavit Aristarchus adiectum esse verum ab eo qui vim particulae γάρ vs. 496 non agnosceret, equidem, qui probe norim saepe γάρ ad eam sententiae partem referendum esse, quae ἐκ τῶν συμφραζομένων sit addenda, quia nullis vocabulis enuntiata sit, pertinaciter nego λίην γὰρ νηῶν Φειᾶς ἤλθομεν iustum esse allocutionis exordium. Ubi enim latere censeamus illud quod cogitatione supplendum est? Ad κ 190 provocatis, at illic ita γάρ positum est ut nostrum locum versu 495 carere non posse quisvis videat. Legitur enim:

ὦ φίλοι, οὐ γὰρ Φίδμεν ὄπη ζόφος οὐδ' ὄπη ἠώς

i. e. „amici! (ad vos me convertere debeo) nescimus enim e. q. s.” Nisi illud ὦ φίλοι praecederet, verba οὐ γὰρ Φίδμεν sensu cassa essent.

LIBER XV.

---

7 sq. *Τηλέμαχον δ' οὐχ ὕπνος ἔχε γλυκὺς, ἀλλ' ἐνὶ θυμῷ
νύκτα δι' ἀμβροσίην μελεδήματα πατρὸς ἔγειρε.*

Mihi ineptissima videtur Scholiastae interpretatio „curae eum e somno excitabant.” Etenim vix quidquam cogitari possit absurdius quam illud: „curae eum e somno ἐν θυμῷ excitabant”; praeterea si ἔγειρε (vel ἔγειρον) hic est excitabant, male omittitur obiectum *Ἔε*. Sed hoc quidem vitium Scholiastae interpretationi commune est cum lectione ἔτειρον quam vos et Naberus commendatis. Ergo aut ἐνὶ θυμῷ μελεδήματα ἔγειρειν est fere: „curas cogitationesque animo volvere” aut cum Nauckio legendum ἔχεσκε. Sed illud verisimilius: homo enim dolore aliquo oppressus suas ipse curas vigiles reddit. Et Nauckii lectio nescioquid habet frigidi.

46 sq. His verbis Pisistratum e somno excitat Telemachus:
*ἔγρεο, Νεστορίδῃ Πεισίστρατε, μώνυχας ἵππους
ξεῦξον ὄφ' ἄρματ' ἄγων, ὄφρα πρήσωμεν ὄδοιο.*

Tum, ut opinor, recte duo imperativi ἀσυνδέτως ponuntur, si prior, tamquam quaedam interiectio, nullam vim habet propriam sed tantummodo alterius vim auget. Sed ἔγρεο—ξεῦξον nullo intercedente vinculo durissimum est et vix ferendum. Quare ex ἄγρεε illud ἔγρεο natum suspicor. Cf. v 149 sq.

*ἀγρέεθ' ἄν μὲν δῶμα κορήσατε ποιπνύσασαι
 ῥάσασατέ τ' ἔν τε θρόνοισ' ἐν ποιητοῖσι τάπητας κτέ.*

Corruptum locum ab eo qui expergiscendi verbo opus esse, ubi aliquis e somno excitetur, putaret minime mirum.

195 sqq. Ubi Pylum advenerunt a Pisistrato Telemachus petit ut se recta ad navem ducat ne per urbem viam capiens apud Nestorem morari cogatur. Intelligit autem se rogare aliquid quod haud facile sit impetraturus, ergo longo utitur exordio :

*Νεστορίδη, πῶς κέν μοι ὑποσχόμενος τελέσειας
 μῦθον ἐμόν; ξεῖνοι δὲ διαμπερές εὐχόμεθ' εἶναι
 ἐκ πατέρων φιλότητος, ἀτὰρ καὶ δμηλικές εἰμεν'
 ἦδε δ' ὁδὸς καὶ μᾶλλον ὁμοφροσύνησιν ἐνήσει.*

Provocat ergo ad eiusmodi res, quae efficere soleant ut in petendo audaciores sint homines, id est ad eas res, quae ad-sunt iam, non ad eas quas aliquando adfuturas credit. Haud ergo cum Herwerdeno facere dubito alteram lectionem ἐνήμε praeferente. Praeterea si commune illud iter nondum auxit amicitiam, quando augebit? Iam enim adest finis.

226 sqq. De Melampode haec narrantur :

*ὃς πρὶν μὲν ποτ' ἔναιε Πύλω ἔνι, μητέρι μῆλων,
 ἀφνειὸς Πυλλοῖσι μέτ' ἔξοχα δῶματα ναίων'
 δὴ τότε γ' ἄλλων δῆμον ἀφίκετο κτέ.*

Non infitiabor vs. 227 lectionem μέτ' metro respui, sed quam vos probatis μέγ' illa duplex sententiae nasci vitium opinor. Sic enim neque dativus Πυλλοῖσι quid sibi velit video, et μέγ' ἔξοχα non minus ineptum videtur quam istud μεγάλ' ἤλιθα πολλή (ι 330). Neque vitium illud metricum tam grave est quin ab interpolatore committi potuerit. Totum ergo versum includendum censeo sed μέτ' utique retinendum, quia leviora istiusmodi contra leges metricas peccata interpolationibus coar-guendis aptissima sunt.

297 sqq.

ἦ δὲ (sc. navis Telemachi) Φεᾶς ἐπέβαλλεν ἐπειγομένη
[Λιδὸς οὖρον

ἠδὲ παρ' Ἡλίδα δῖαν, ὅθι κρατέουσιν Ἐπειοί.

ἔνθεν δ' αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῆσι

300 ὀρμαίνων, ἣ κεν θάνατον φύγη ἢ κε Φαλώη.

Non admodum verisimilis mihi videtur coniectura qua tollere ineptum istud νήσοισι θοῆσι conamini; sed fingite aliquo modo remotam illam maculam, restabit tamen versus 300, qui totus est absurdissimus, quia ὀρμαίνειν ea structura sequente, quam nunc habemus, nihil aliud significare potest quam: „deliberare quid sit faciendum.” Deliberat ergo Telemachus utrum pereundum sibi sit an mors vitanda! Utrumque versum equidem deleverim utpote insertum ab eo qui versum 298 non esse aptam longioris narrationis clausulam putaret.

322 sqq. Prociis se ministerium suum oblaturum Eumaeo hospes significat enumeratque res quas apte periteque facere possit et alias et has:

πῦρ τ' ἐν νηῆσαι διὰ τε ξύλα δανὰ κεᾶσσαι

δαιτρεῦσαι τε καὶ ὀπιῆσαι καὶ Φοινοχοῆσαι,

οἷά τε τοῖσ' ἀγαθοῖσι παραδράουσι χέρηες.

Aliquo modo efficiendum puto ut istud τοῖσ', quod hic, tamquam si in sermone pedestri versaremur, articuli vice fungitur, eximatur.

331 sq. A proposito abducere hospitem conatur Eumaeus narrando quam sint formosi nitidique ministri quibus proci utantur. Iuvenes illi sunt

χλαίνας ἐν Φειμένοι ἠδὲ χιτῶνας,

αἰεὶ δὲ λιπαροὶ κεφαλὰς καὶ καλὰ πρόσωπα.

Vitii latere aliquid suspicor: ineptum enim videtur λιπαροὶ non πρόσωπα sed καλὰ πρόσωπα.

Iam ad famosum illum perveni versum (373):

τῶν ἑφαγόν τ' ἐπιόν τε καὶ αἰδοίοισιν ἔδωκα

de quo post tot virorum doctorum disputationes tacere mallet. Sed quoniam nemo horum mihi persuasit,* adiiciendâ etiam pagina videtur volumini spisso quod iam de hac quaestione est impletum. Rideo ergo cum Cobeto grammaticos in aula Ptolemaeorum viventes, qui, ne castas aures offenderet loquendi simplicitas, αἰδοίοισι hic esse masculini generis et supplices significare commenti sunt. Minus tamen, si fieri potest, ipsius Cobeti mihi placet opinio, qui hic Eumaeum aperte dicentem facit: „hinc edi bibi amavi.” Nam absurdum videtur in vitam heroicam atque adeo insulae remotae remotum agrum auro venalem Venerem introducere. Quodsi rem ipsam aliquo modo probare possem, tamen eam illis verbis hic enuntiari potuisse pertinaciter negarem: „hinc amavi” dicere turpe visum est Alexandrinis, sed ad eam rem significandam iis uti vocabulis, quae nunc Eumaeo dantur, non turpe fortasse est sed haud dubie ineptum; non enim rusticae simplicitatis illa sunt sed scurrilis atque ridiculae impudentiae. Ergone coniectura molesta illa vox removenda, cumque Nabero αἰτίξουσιν legendum vel ἀλλοδαποῖσιν? Minime, hercle. Quot enim mendicos, quotve peregrinos ad Eumaei tugurium, quamdiu ruri ille vixit, iam venisse censeamus? Unum, ut opinor, Ulysssem; ipse vero Eumaeus ullum venturum unquam non exspectavit, neque verisimile eum nummolorum aliquid seposuisse unde τὴν ἐλεημοσύνην faceret. Nihil hic mutandum, retinendum αἰδοίοισι, neutrius generis illud est, et significat quod norunt omnes. Nunc totum locum denuo aspiciamus. In quanto apud Laërtem eiusque uxorem fuisset honore narravit Eumaeus, addiditque se cum eorum filia natu minima una educatum; illam postea foras in matrimonium datam, se a domina rus missum cum pulchris vestimentis calceamentisque: „illa enim permagni me faciebat” ait (ἐφίλει δέ με κηρόθι μᾶλλον). Sequitur: νῦν δ' ἤδη

τούτων ἐπιδεύομαι i. e.: nunc caris illis capitibus carendum mihi est,"

ἀλλά μοι αὐτῷ

Φέρον ἀέξουσι μάκαρες θεοί, ᾧ ἐπιμίμνω

i. e. „sed dum solus hic vivo deorum benevolentia fit ut largos ex agro meo percipiam fructus.” Paulo post: „sed a (praesente) domina mea nunquam quidquam accipio, neque donum aliquod neque blanda verba, calamitas enim nova domum eius invasit.” Interiicitur autem (post versum *Φέρον—ἐπιμίμνω*):

τῶν ἔφαγόν τ' ἔπιόν τε καὶ αἰδοίοισιν ἔδωκα.

πόθεν οἱ ἀόριστοι οὗτοι; οὐ κλαύσονται; Dixit aliquis sic vertendum versum: „hinc hucusque edi e. q. s.” Quasi vero iam hac vexetur cura Eumaeus, quid se futurum sit, cum propter aetatem labori rustico par non erit. Et ipsum illud hucusque, quod tamen aliquem huic loco sensum praebere poterat, longe abest. Postremo istud τῶν quo referendum? Sed iam tempus est dicere quid mihi velim. Totum versum una litura delendum censeo. Audacem me dicitis? Multo mihi videntur audaciores, qui vocabulum αἰδοίοισι coniecturis sollicitant, certe ineptiores multo qui novam ei praebent sententiam. Denique audax dici et quidvis ferre malo quam de empto amore Eumaeum hic spurcis vocabulis loqui credam. At quomodo irrepsisse versum dicamus? Rem, ita ut mihi facta videtur, certe fieri potuisse, explicabo. Totum versum parodiam sapere quis negabit? Scriptus fortasse olim fuit in ludicro aliquo poemate, quod satis perite sermone epico consarsinavit homo aliquis ridiculus, ceteris omnibus innotuit magis, mox in ore erat populi, inhaerebat memoriae. Tandem aliquando, cum totum istud ἐπύλλιον iam oblivione obrutum esset, ille tamen restitit et identidem, si res ita ferebat, ab hominibus citabatur. Postremo genuinus ille Homeri versus haberi coeptus est: quaerendus ergo locus erat ubi insereretur, atque nullus visus aptior quam hic, ubi aliquis de plebe homo de sua narrat vita victuque.

380 sqq.

τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς·
ὦ πόποι, ὡς ἄρα τυτθὸς ἐὼν, Ἐύμαιε συβῶτα,
πολλὸν ἀπεπλάγχθησ' ἰσθμίου πατρίδος ἠδὲ τοκήων.
ἄλλ' ἄγε μοι τόδε φεπέ κτε.

Hic vos auctore Friedlaendero versus 381 sq. deletis. Sed quis unquam verbis ἄλλ' ἄγε allocutionem est exorsus?

398 sqq. Plura audiendi narrandique cupidus Eumaeus „dormiat qui velit” ait

νῶι δ' ἐνὶ κλισίῃ πίνοντέ τε δαιτυμένω τε
κῆδεσιν ἀλλήλων τερπόμεθα λευγαλέοισι,
400 μναομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρεται ἀνήρ,
ὅς τις δὴ μάλα πολλὰ πάθη καὶ πόλλ' ἐπαληθῆ.

Omnino vobiscum facio versum 401 damnantibus, sed multo etiam illa sorte dignior vs. 400 videtur. Utroque autem eiecto simul quomodo nata sit interpolatio apparet. „Alter alterius delectemur malis” Eumaeus ait: crudele hoc inepto grammatico visum et aliqua explicatione mitigandum. Nunc vel uno illo μναομένω manifestus tenetur sciolus.

408 sqq. Sic de patria sua et parentibus narrare Eumaeus incipit:

νησός τις Συρίῃ κικλήσκειται, εἴ ποθ' ἀπούεις,
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἠέλιου,
οὗ τι περιπληθῆς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴ μὲν,
εὖβοτος εὖμηλος Φοινοπληθῆς πολύπυρος.

Quis unquam particulam μὲν, sicut fit vs. 405, positam vidit in fine sententiae simul et versus, et cum particula ἀλλά negationi oppositam? Ne mediocris quidem poetae illud esse opinor, sed olim lectum hic fuisse suspicor:

οὗ τι περιπληθῆς λίην τόσον, ἀλλὰ μάλ' ἐσθλή.

Postquam μάλ' praecedenti ἀλλά absorptum est, aliquis ex

ἀγαθή, quod supra *ἔσθλή* interpretandi causa positum erat, utcumque iustam effecit versus clausulam.

445 Phoenissa mulier, cui se puerum commissum fuisse Eumaeus narrat, cum rectore Phoeniciae navis, forte ad insulam eius appellentis, paciscitur ut ipsa in patriam suam reducatur, tum se puerum illum, regis filiolum, secum clam abducturam ut longe a parentibus veneat: eiusmodi enim puerum esse illum e quo magnum fieri lucrum possit. Haec autem cives suos iubet:

ἀλλ' ἔχετ' ἐν φρεσὶ μῦθον, ἐπέλγετε δ' ὄνον ὀδαίων.

Vocabula *ὄνον ὀδαίων* sic vertitis „emptionem mercium reportandarum,” vix recte, ut opinor. Est enim *ὄνος* non emptio, sed pretium quo emitur, cf. vs. 429 ὃ δ' ἄξιον ὄνον ἔδωκε. Ergo *ἐπέλγετε δ' ὄνον ὀδαίων* sic verterim: „facite ut quam primum ab huius terrae incolis rerum, quas venales habetis, persolutum vobis sit pretium” sive „facite ut hi homines quam primum vos absolvant.” Sententia tamen eodem redit: pro pretio enim Phoenices accipiunt non aurum argentumque sed frumentum. Hoc est quod versu 456 dicitur:

ἐν νηὶ γλαφυρῇ βίοτον πολὺν ἐμπολάοντο.

457 In navem ergo Phoenices frumentum illud pro pretio acceptum coniciunt. Sequitur:

ἀλλ' ὅτε δὴ κοίλη νηὺς ἤχθετο τοῖσι νέεσθαι.

Quid istud *νηὺς ἤχθετο τοῖσι νέεσθαι* sibi velit nescio; et neque quomodo verba illa defendi neque quomodo probabiliter emendari possint video.

466 Deinde de perfida illa ancilla haec narrantur:

ἠῦρε δ' ἐνὶ προδόμφῳ ἡμὲν δέπα' ἠδὲ τραπέζας.

Res, quas in vestibulo aedium invenisse ancilla dicitur, nimirum eae sunt quarum unam alteramque furatur. Ergo ne

mensas in sinu celare dicatur efficiendum est, si non leni emendatione at audaci.

518 sqq. Telemachi navis ab itinere redit Ithacam: non tamen statim ad urbem dirigitur, sed prius *ἐν ὄρμῃ τινι* alligatur, ubi Telemachus eiusque socii in terra prandium capiunt. Quo peracto Theoclymenus exsul, quem secum duxit, Telemachum rogat ad quemnam Ithacensium se convertat. Respondet Telemachus; „alio tempore te meam domum ire iuberem, sed nunc id facere non possum, quia neque ipse adero neque te mater mea videre poterit.” Tum haec addit:

*ἀλλά τοι ἄλλον φῶτα πιφάσκουμαι, ὅν κεν ἦοιο,
Εὐρύμαχον Πολύβοιο δαίφρονος ἀγλαὸν υἷδν,
τὸν νῦν Φῖσα θεῶ' Ἰθακήσιοι εἰσοράουσι·
καὶ γὰρ πολλὸν ἄριστος ἀνὴρ μέμονέν τε μάλιστα
μητέρ' ἐμὴν γαμέειν καὶ Ὀδυσσεὺς γέρας ἴσχειν.*

Quid sibi vult haec Eurymachi commemoratio? Mox enim iussu Telemachi non ab Eurymacho sed a Piraeo recipi hospitem legimus. An primum neminem potiozem habet Telemachus quem nominet quam futurum illum Ithacensium regem, sed mutat consilium quia mox avis quaedam certam portendit omnium procorum interitum? (vs. 525 sqq.).

547 sqq. Paratum ergo se declarat Piraeus ad hospitem recipiendum. Sequitur:

*ὡς Φειπὼν ἐπὶ νηὸς ἔβη, ἐκέλευσε δ' ἐταίρους
αὐτοὺς τ' ἀμβάλειν ἀνά τε πρυμνήσια λῦσαι·
οἱ δ' αἴψ' ἔσβαινον καὶ ἐπὶ κληῖσι καθίζον.
Τηλέμαχος δ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,
εἶλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξεί χαλκῷ
νηὸς ἀπ' ἰκριόφιν· τοὶ δὲ πρυμνήσι' ἔλυσαν.
οἱ μὲν ἀνώσαντες ἴπλεον ἐς πόλιν, ὡς ἐκέλευσε
Τηλέμαχος φίλος υἷδς Ὀδυσσεὺς θεῖοιο·
τὸν δ' ὄκα προβιβάντα πόδες ἔφερον, ὄφρ' ἴκετ' ἀδλίην.*

Mira hic res narratur: sponte ad Piraeum imperium navis transire propter Telemachi absentiam. Nam ad Piraeum, quandoquidem eius fuerunt ultima verba, referenda sunt ista ὡς *Φειπών*, neque Telemachus esse potest ille de quo legimus:

*ἐπὶ νηὸς ἔβη, ἐκέλευσε δ' ἑταίρους
αὐτούς τ' ἀμβάλειν κτέ.*

Telemachus enim convenienter rei, quam in animo habebat, ipse in terra remanens comites sic modo (503 sq.) est allocutus:

*ἄμεις μὲν νῦν Φάστυδ' ἐλαύνετε νῆα μέλαιναν,
αὐτὰρ ἐγὼν ἀγροῦς ἐπιόψομαι ἡδὲ βοτῆρας.*

Dixerit aliquis tamen et Telemachum conscendisse navem, unde ἀπ' ἰκρίοφιν (vs. 552) hastam sumeret. At facere illud fortasse potuit in litore stans; non enim, ut opinor, admodum altum latumve fuit navigium: praeterea non legimus eum de nave descendisse priusquam comites ἀνέωσαν. Sed, ut iam dicebam, totus locus 547—557 ineptissimus est, additusque ab eo videtur qui illo Piraei responso apte claudi librum non putaret. Nihil tamen desiderat lector prudens ubi Telemachi ad comites verba (503 sq.) audivit, et praeterea bene Theoclymeno prospectum cognovit. Ea quae usque ad Telemachi in Eumaei stabulum adventum (π 4) intercedunt nullo negotio cogitando supplet.

LIBER XVI.

---

38 sqq. Ab Eumaeo salutatus Telemachus „agedum” ait „narra mihi”

ἦ μοι ἔτ' ἐν μεγάρῳ μήτηρ μένει, ἥέ τις ἦδη
ἀνδρῶν ἄλλος ἔγημεν, Ὀδυσσεύς δέ ποθ' εὐνή
χῆτε' ἐνευναίων κάκ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.

Annotatis: „quid sint ἐνεύναια ex ξ 51 apparet.” Equidem nullum esse substantivum ἐνεύναια opinor; sed ἐνεύναιος adiectivum est, quo cum, ut ξ 51 fit, substantivo δέγμα additur, significatur eo lectum sterni solere, et quidem quia αὐτοῦ accedit, ipsius Eumaei lectum. Non tamen hic vocis ἐνευναίων eam esse vim opinor ut χῆτε' ἐνευναίων significet „quia nullae insunt stragulae.” Stragulae enim non prohibent quominus filis suis lectum intexant araneae. In unoquoque id loco faciunt qui, nullis eo venientibus hominibus, negligitur. Atque idem hic dici puto et χῆτε' ἐνευναίων esse: „quia nulli ibi dormire solent homines.”

42 Introit ergo Eumaei stabulum Telemachus.

τῷ δ' ἔδρης ἐπιόντι πατήρ ἀπέφειξεν Ὀδυσσεύς

Immo vero ἀπέφεικεν: cedere Telemacho sede sua volebat Ulysses, sed vetuit Telemachus:

ἦσο, ξεῖν'. ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλοθι δήρομεν ἔδρην.

49 sq. Considit ergo Telemachus in ramalibus quibusdam vellere ab Eumaeo constratis.

τοῖσιν δὲ κρεάων πίνακας παρέθηκε συβώτης
ὀπιταλέων, ἃ ἴα τῆ προτέρῃ ὑπέλειπον ἔδοντες.

Estne Homericum illud τῆ προτέρῃ, articulo addito? Non opinor.

65 sq. Rogatus a Telemacho quis sit hospes ille paucis verbis repetit Eumaeus quae ipse Ulysses pridie narravit, et sic narrationem concludit:

νῦν αὖ Θεσπρωτῶν ἀνδρῶν παρὰ νηὸς ἀποδράς
ἦλυθ' ἐμὸν πρὸς σταθμὸν, ἐγὼ δέ τοι ἐγγυαλίξω.

Quando faciet Eumaeus quod se facturum dicit, et quomodo? Manibusne post terga revinctis hospitem filio erili tradet? Minime: non enim illud ἐγγυαλίξειν verbum hic tamquam stricto sensu dictum est accipiendum, neque facturum se aliquid promittit Eumaeus, sed statim his verbis:

Ἔρξον ὅπως ἐθέλεις· ἰκέτης δέ τοι εὐχεται εἶναι

hospitem Telemachi permittit arbitrio. Lege ergo: ἐγγυαλίξω. In mentem hic mihi venit Lysiae loci lepidissime ingeniosissimeque a Weidnero in integrum restituti. Qui verba facit modo narravit de aliqua re acta in comitiis populi, additque: καὶ τούτων ἐγὼ ὑμᾶς πάντας μάρτυρας παρέξομαι, quasi vero finita oratione totum populum viritim testimonium sibi dicere sit iussurus. Primus Weidnerus vidit παρέχομαι esse legendum.

147 sqq. Rogatus ab Eumaeo Telemachus etiamne avum Laërtem de reditu suo certiolem fieri velit, quoniam miser ille plane sit afflictus ex quo nepos iter illud susceperit, respondet:

ἄλγιον ἄλλ' ἔμψης μιν ἑάσομεν ἀχνύμενοί περ.
εἰ γάρ πως εἴη αὐτάχρηστα πάντα βροτοῖσι,
πρωτόν κεν τοῦ πατρὸς ἐλοίμεθα νόστιμον ἦμαρ.

Quantocius recipendam in textum censeo coniecturam

vestram *πρωτά κεν αὐτοῦ πατρός*. Nimis enim inepte isto τοῦ πατρός violatur sermo epicus.

181 sq. Profecto Eumaeo Minerva Ulyssi, qui hactenus senex decrepitus visus erat, corpus dat iuvenile vestemque nitidam. Stupet ergo Telemachus ubi oculos in eum convertit atque sic loquitur:

*ἄλλοῖός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον ἢ πάροιθε,
ἄλλα δὲ Φείματ' ἔχεις καὶ τοι χροῶς οὐκέθ' ὁμοῖος.*

Erunt qui priorem versum sic vertant: „alius mihi nunc, hospes, videris atque antea visus es”; sed respuit istam versionem accuratior vocabulorum consideratio. Non enim νέον est nunc sed modo (ante brevissimum tempus), neque ἐφάνης est videris sed visus es. Non facile ergo e traditis verbis sanum extundas sensum, sed emendatione opus est. Nullo autem negotio restituitur id ipsum quod hic requiritur. Legendum enim:

ἄλλοῖός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον ἢ δὲ πάροιθε
„alius mihi, hospes, modo et antea visus es (quam nunc)”.
Modo et antea: quam egregie illa verba mirantem decent adolescentem. Ipso enim praesente in iuvenem convertit Ulysem Minerva; tantummodo nutu eum foras ad se vocaverat; sed tam cito in stabulum Ulysses rediit ut absentiam eius vix sentire Telemachus potuerit. Ad totam ergo illam conversionem brevissima quadam opus fuit horae particula. Nunc ubi iterum eum conspicit Telemachus exclamat: „quam mutatus tu es ab eo qui fueras modo, cum tecum colloquebar, et omnino ex quo huc adveni.”

241 sqq. Agnitus a filio Ulysses de procorum numero eum interrogat: scire enim se velle utrum solus cum filio eos vincere possit proelio an sociis opus sit. Hic Telemachus exclamat:

ὦ πάτερ, ἦ τοι σεῖο μέγα κλέος αἰὲν ἄκουον,
 χεῖράς τ' αἰχμητῆν ἔμεναι καὶ ἐπίφρονα βουλήν·
 ἀλλὰ λίην μέγ' ἔφειπες· ἄγῃ μ' ἔχει· οὐδέ κεν εἴη
 ἄνδρε δύο πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισι μάχεσθαι.

In procis est, opinor, dubitabilis virtus, paucique tantum eorum revera fortes dici possunt. Quare videndum annon legendum sit:

ἄνδρε δύο πολλοῖσι καὶ ἰφθίμω μαχέσασθαι
 „non possunt duo, etiamsi fortes sunt, cum magna pugnare multitudine.”

245 sqq. Sequitur:

μνηστήρων δ' οὐτ' ἄρ' δεκάς ἀτρεκέες οὔτε δὺ οἶαι,
 ἀλλὰ πολὺ πλέονες — τάχα φείσει ἐνθάδ' ἀριθμόν, —

247 ἐκ μὲν Δουλιχίου δύο καὶ πεντήκοντα
 κοῦροι κεκριμένοι, φῆξ δὲ δραστήρης ἔπονται·
 ἐκ δὲ Σάμης πύσυρες καὶ ἐφείκοσι φῶτες ἔασι,
 250 ἐκ δὲ Ζακύνθου ἔασι ἐφείκοσι κοῦροι Ἀχαιῶν,
 ἐκ δ' αὐτῆς Ἰθάκης δύο καὶ δέκα πάντες ἄριστοι.
 καὶ σφιν ἄμ' ἐστὶ Μῆδων κήρυξ καὶ θεῖος αἰοιδὸς
 καὶ δοιῶ θεράποντε δαήμονε δαιτροσυνάων.

Omnino probo quod versus 247—251 damnatis, dummodo vs. 246 pro ἐνθάδ' recipiatis (quod vobis quoque verum videtur) αὐτός; alioqui contrarium dicitur eius quod hic requiritur: „mox ipse eorum numerum scies, cognosces, videbis,” ¹⁾ non ἐνθάδε verum κείθι in tuis aedibus: si enim ἐνθάδε cognoscet numerum Ulysses ex filii enumeratione cognoscendus ei est. Quapropter ipsam illam vitiosam lectionem ἐνθάδε totius interpolationis ansam dedisse suspicor. Et ineptum est cum dixeris: „mox cognitum habebis numerum” statim subiicere accuratam recensionem. Sed nunc multo magis opus est ut versus 252 sq.

¹⁾ Vide quae de huius verbi significatione diximus ad L. VI vs. 257.

abiiciantur: qui enim agmina procorum non metuit, illum scilicet terrebunt Medon κήρυξ cum duobus ministris, quamvis illi sint periti structores.

348 sqq. Allato de Telemachi ad Eumaeum adventu nuntio tristes procos tristis ipse haec monet Eurymachus:

ἀλλ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν, ἧ τις ἀρίστη,
 ἐς δ' ἐρέτας ἀλιῆας ἀγείρομεν, οἳ κε τάχιστα
 κείνοισ' ἀγγελῶσι θοῶς Φοῖκόνδε νέεσθαι.

Ad vs. 349 annotatis: „ἀλιῆας hoc loco et ω 419 nautas significat, alias (μ 251 γ 384) piscatores.” Sed ego credo quod substantivum semel piscatorem significet semper piscatorem significare, neque quidquam obstare quominus et ω 419 eo sensu accipiatur. Illic enim corpora procorum peregrinorum ἀλιεῦσι dari dicuntur navibus transportanda. Quidni autem lintribus suis singula binave corpora piscatores vehant? Sed fac tamen, id quod ego nego, nautarum quoque illud nomen esse: habebimus ergo hic: remiges nautas, quod quis dixit unquam? An latius hic patet illius vocis sensus ut adiectivi vicem impleat sitque fere idem quod marinus? Hoc illo minus etiam verisimile. Et terrestres remiges risum movent; tamen si ἀλιῆας hic adiectivi vim habet, nemo tamquam epitheton ornans illud accipiet. Unum restat ut Eurymachi haec sit sententia: „piscatores cogamus qui in illa nave remigum fungantur officio”. Verum quid tam longe petamus explicationes interpretationesque? Nonne hoc multo verisimilius huius loci poetam, cum probe memōria teneret illa ex primo Iliadis libro:

νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλα δῖαν,
 ἐν δ' ἐρέτας ἐπίτηδες ἀγείρομεν

hic quoque ἐρέτας ἐπίτηδες scripsisse, atque postea exortum esse aliquem qui illud ἐπίτηδες suprascribendo ἄλις illustraverit (nam est haec fere adverbii ἐπίτηδες vis), quod, cum forte ἐπίτηδες

minus commode legi posset, in textum irrepserit, sed ita mutatum ut iustus hexameter expleretur?

421 sq. Penelope insidias a procis Telemacho structas cum cognoverit in Antinoum et aliis invehitur verbis et hisce:

*μάργε, τίη δὲ σὺ Τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
ῥάπτεις; οὐδ' ὅσιν κακὰ ῥαπτέμεν' ἀλλήλοισι*

pro ἀλλήλοισι coniicitis ἀλλοδαποῖσι, quoniam versu sequenti Antinous peregre venisse dicatur. At fieri non potest quin dativus illo loco positus sit dativus obiectivus, ergo illud ἀλλοδαποῖσι sic vertendum erit: „iis qui te hospitio exceperunt”. Quod vetat sermonis indoles.

428 Revocat autem Alcinoos in memoriam Penelope quomodo pater eius olim supplex Ithacam venerit. Iram enim sui ipse moverat populi, ergo:

τόν ῥ' ἔθειλον φθῖσαι καὶ ἀπορραῖσαι φίλον ἦτορ.

Corruptane haec a librario an ipse poeta sermonis epici tam fuit imperitus ut non sentiret quam istud ἀπορραῖσαι φίλον ἦτορ ineptum esset? Naves ῥαίει Neptunus, atque ab illa stirpe mallei nomen ῥαιστήρ natum est.

LIBER XVII.

---

10 sqq. Ad urbem proficiscens Telemachus Eumaeo haec mandat:

τὸν ξείνον δούστηνον ἄγ' ἐς πόλιν, ὄφρα κε κείδι
δαῖτα πτωχεύῃ δώσει δέ τοι ὅς κ' ἐθέλῃσι
πύρρον καὶ κοτύλην· ἐμὲ δ' οὐ πως ἔστιν ἅπαντας
ἀνθρώπους ἀνέχεσθαι ἔχοντά περ ἄλγεα θυμῷ.
ὃ ξείνος δ' εἴ περ μάλα μῆνιει, ἄλλιον ἀντὶ
ἔσσεται· ἦ γὰρ ἐμοὶ φίλ' ἀληθέα μυθήσασθαι.

Bis me hic offendit vocabulum ὄ tamquam articulus positum. Primum vs. 10. Nam quod ad illum Aristarchus conferebat Φ 317 quis non videt quantum intersit? Illic enim Scamander Simoentis auxilium contra Achillem invocat, et quam sibi persuasum habeat illum ab ambobus victum profligatumque iri sic significat:

φημί γὰρ οὔτε βίην χραισμησέμεν' οὔτε τι Φεῖδος
οὔτε τὰ τεύχεα καλά.

Quantum hic acerbitatis inest in verbis τὰ τεύχεα καλά: ista pulchra arma, quamque ipsa acerbitas decet deum ira incensum. At hic τόν nil nisi τὸ κερηνὸς τοῦ μέτρον implet. Sed corruptumne versum dicam an imperite structum incertus sum. Neque minus molestum mihi vs. 14 ὃ ξείνος. Ille vero versus quid omnino sibi velit non exputo. An hoc dicit Telemachus: „hic vero hospes, si mihi succensebit (quod mendicari se sinam

neque ipse recipiam) sua ira vexabitur ipse"? At tum omnino μοι erat addendum et succensendi verbum in futuro ponendum. Et quorsum istud ἢ γὰρ ἐμοὶ φίλ' ἀληθέα μνησθῆσθαι pertinet? Quasi vero dixerit aliquid Telemachus quod vix quisquam proloqui ausus esset.

150 sq. Matri Telemachus de suo narrat itinere, seque e Menelao audisse addit patrem desiderare etiam apud Calypso neque redire posse quia navis ei praesto non sit; se vero Sparta felici navigatione in patriam rediisse. Sequitur:

ὄς 'φάτο, τῆ δ' ἄρα θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ὄρινε.
τοῖσι δὲ καὶ μετέφειπε Θεοκλύμενος Θεοφειδῆς.

Exciditne inter duos hosce versus aliquis pluresve, an hic poëta et ipse illorum fuit hominum quos toties reprehendit in Scholiis ad Iliadem Aristarchus, quod veram vim verborum τῷ (τῆ) δ' ἄρα θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ὄρινε ignorent? Egregie enim ille docet non de certo quodam animi affectu illud poni, sed semper eam formulam adhiberi, cum significetur alicuius verba alterum ad aliquam rem faciendam movere: sequi ergo debere quid alter ille faciat Nostrone ergo loco iisdem illis verbis hoc fere dicitur: „ita narrando Telemachus matrem placavit tristitiamque eius fugavit"? Nam revera irata fuit Penelope tristisque quod, cum satis diu iam domi fuisset, tamen nihildum de sua peregrinatione narrasset (vs. 101—106).

274 sqq. Verba Eumæi ad Ulysses, cum ad huius pervenerunt aedes, haec sunt:

ἀλλ' ἄγε δὴ φραζώμεθ' ὅπως ἔσται τάδε Ἔεργα
ἧὲ σὺ πρῶτος ἔσελθε δόμους ἐνὶ ναιετάοντας,
δύσεο δὲ μνηστῆρας, ἐγὼ δ' ὑπολείψομαι αἴθρι
εἰ δ' ἐθέλεις, ἐπιμεινον, ἐγὼ δ' εἴμι προπάροιθε.
μηδὲ σὺ δηθύνειν, μή τίς σ' ἔκτοσθε νοήσας
ἦ βάλῃ ἢ ἐλάσῃ.

Respondet Ulysses:

γινώσκω, φρονέω· τά γε δὴ νοέοντι κλεεύεις.

282 *ἀλλ' ἔρχεν προπάροιθεν, ἐγὼ δ' ὑπολείβομαι αὐθι.*

Non tam forma novicia ἔρχεν mihi displicet quam quod neque ἐγὼ neque δέ praemissum habeant quidquam quo possint referri. Quod autem vobis in mentem venit ἔρχο δὲ προπάροιθεν verum esse posse non videtur quia, ubi quis e duabis rebus propositis alteram eligit omnino opus est coniunctione sed, quia haec fere est loquentis mens: utrumque bonum, sed tamen hoc illo magis arridet. Quidni legamus:

ἀλλὰ σὺ μὲν προπάροιθεν, ἐγὼ δ' ὑπολείβομαι αὐθι.

In festinata enim deliberatione aptissima est eiusmodi brevitatis et alicuius vocabuli omissio. Supplendi autem conamina versum corruperunt.

284 sq. Deinde haec Ulysses addit:

*τολήμεις μοι θυμὸς, ἐπεὶ κακὰ πολλὰ πέπονθα
κύμασι καὶ πολέμῳ· μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω·
γαστέρα δ' οὐ πως ἔστιν ἀποκρύψαι μεμαυῖαν.*

Pro inepto ἀποκρύψαι Clem. Alex. habet ἀποπλῆσαι quod ineptius etiam: omnino enim implendus venter est. Ille tamen viam monstrat. Legendum enim videtur ἀποκλῆσαι (quae recentior forma in hac certe parte carminis utique ferenda est). Cum fera aliqua γαστήρ comparatur, quia et ipsa est μεμαυῖα, sed non possumus illam clausam tenere: semper enim urget.

304 sq. Conspicuo cane suo, qui ab omnibus neglectus senioque confectus tamen dominum agnoscit, Ulysses

*νόσφι· Ἰδὼν ἀπομόρξατο δάκρυ,
θεῖα λαθὼν Ἐύμαιον, ἄφαρ δ' ἐρεείνετο μύθῳ·*

Nusquam vocabulum minus apte positum vidi quam hic istud θεῖα. Tum enim recte θεῖα aliquis aliquid facere dicitur, cum demonstrandum est quanto ille homo vel corporis viribus

vel alia quadam facultate ceteros omnes vincat superetque: in qua enim re multi coniuncti frustra desudant hanc ille facile et nullo negotio peragit. Quodsi quis *ῥεῖα λανθάνειν* dicitur, quanta eius sit velocitas observare iubemur: iam elapsus erat et procul abierat cum abesse eum ceteri viderunt. Dei autem est *ῥεῖα λαθόντα* aliquo venire, in aedes penetrare, subito alicui assistere. Multi homines alicubi adsunt, excubias agunt aliove modo aliquem locum custodiunt; deus tamen ea facultate est praeditus ut *ῥεῖα λαθόν* ceteros confestim uni eorum appareat. Homo illud nullo modo facere potuisset, deus vero non solum facit sed etiam facile. Quis autem unquam velocitatis suae dedit documentum lacrima abstergenda? Cuiusvis hominis est ita illud facere ut nemo videat: non requiritur ad illud negotium deus vel homo dis amicus. Aut ergo vitium hic latet in *ῥεῖα λαθόν* *Ἐύμαιον*, aut verbis illis olim libri lacuna est impleta, aut denique venustissimae narrationis poeta, dum diligenter vetusti vatis sermonem imitatur non semper accurate singulorum vocabulorum formularumve, quae aliunde deprompsit, vim perpendit.

313 De eodem cane Eumaeus dicit:

εἰ τοιόσδ' εἶη ἡμὲν δέμας ἡδὲ καὶ ἔργα κτέ.

Hic vos cum Knightio *ἡδέ τε Ἔεργα* legitis. Satius, ut opinor, fuerit nihil mutare, ut etiam e literae Aeolicae defectu appareat praestantissimum hunc locum a recentiore poeta compositum. Nam *ἡδέ τε* legitimam esse particularum compositionem vix credo.

330 sqq. Telemachus omnium primus appropinquantem videt Eumaeum nutuque ad se vocat:

*ὃ δὲ παπτήνας ἔλε δόφρον
κείμενον, ἔνθα τε δαιτρός ἐφίξεσκε κρέα πολλὰ
δαιόμενος μνηστῆρσι δόμον κᾶτα δαινυμένοισι·*

τὸν κατέθηκε φέρων πρὸς Τηλεμάχοιο τραπέξαν
ἀντίον, ἔνθα δ' ἄρ' αὐτὸς ἐφέξετο. Τῷ δ' ἄρα κήρυξ

335 μοῖραν ἔλων ἐτίθει κανέου τ' ἔκ σῖτον ἀείρας.

Duo hic vocabula absurdissime posita videntur: primum (vs. 334) αὐτός. Quid enim? Ipse Eumaeus sellam elegit, ipse attulit, ipse apposuit: sequi nunc debet: in illa ergo assedit, non ἔνθα δ' ἄρ' αὐτὸς ἐφέξετο, quoniam αὐτός tum demum recte additur si quis alienam occupat sellam, quam tamen loco non moverit. Deinde μοῖραν: partem, frustum; cuius rei? „Carnis” dixerit aliquis. At non licebat illam vocem omittere. Sed nihil muto: invitis enim Musis uterque versus compositus videtur. Observate praeterea quam languida sit vs. 334 particulae ἄρα repetitio.

381 sqq. Increpitus ab Antinoo quod mendicum ultro invitatum secum adduxerit sic Eumaeus respondet:

Ἀντίνο', οὐ μὲν καλὰ καὶ ἐσθλὸς ἐὼν ἀγορεύεις·
τίς γὰρ δὴ ξεῖνον καλεῖ ἄλλοθεν αὐτὸς ἐπελθῶν
ἄλλον γ', εἰ μὴ τῶν οὐ δημοφεργοὶ ἔασι,
μάντιν ἢ ἰητήρα κακῶν ἢ τέκτονα δούρων
ἢ καὶ θέσπιν ἀοιδόν, ὃ κεν τέρπησιν ἀείδων;
οὔτοι γὰρ κλητοὶ γε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν·
πρωχὸν δ' οὐ κέν τις καλέοι τρύξοντά ἐ αὐτόν.

Pro εἰ reposuistis μιν: sic certe durissimus vitatur hiatus. Sed restat aliquid haud minus molestum. Ubi enim hoc uno loco excepto in poësi epica μιν αὐτόν legitur? Quod ne eum quidem sensum praebere videtur quo hic opus est. Scribendum ergo pro αὐτόν censeo aut αὐτός: „quis ipse advocet mendicum, qui nil nisi damnum sit allaturus?” Aut αὐτως: „quis mendicum adducat, qui sic temere bona comedat neque ullo labore utili damnum illatum compenset?”

482 sqq. Cum scabellum in Ulyssem Antinous coniecisset,

ceteri omnes graviter tulerunt sic miserum mendicum affectum iniuria:

ἄδε δέ τις φείπεσκε νέων δπερηγορέοντων

„Ἀντίνο', οὐ μὲν κἀλ' ἔβαλες δύστηνον ἀλήτην"

484 *ὀλόμεν', εἰ δὴ ποῦ τις ἐπουράνιος θεός ἐστι.*

Aut corruptum est versus 484 initium aut qui illum fecit veram vim vocis *ὀλόμενος* ignorabat et *ὀλόμενε* hoc fere sensu posuit:

o periture, tuaque aliis exempla dature
morte.

Nam sic demum recte adiungitur: „si quis in coelo regnat deus.”

513 sqq. Iubet Eumaeum Penelope mendicum illum, quem adduxerit, ad se mittere: cupere enim se de Ulysse eum interrogare, quia speciem prae se ferat hominis, qui multum erraverit multaque viderit. Hic Eumaeus respondet:

εἰ γάρ τοι, βασίλεια, σιωπήσειαν Ἀχαιοί

οἷ' ὃ γε μνθέεται, θέλοιστό κέ τοι φίλον ἦτορ.

τρεις γὰρ δὴ μιν νύκτας ἔχον, τρία δ' ἡματ' ἔρουξα

ἐν κλισίῃ πρώτον γὰρ ἔμ' ἔκετο νηὸς ἀποδράς

ἀλλ' οὐ πω κακότητα διήνυσε Φῆν ἀγορεύων.

Cur *ἔχον* in imperfecto et *ἔρουξα* in aoristo? Et quid inter haec verba interest? Nihil aliud, ut opinor, quam quod hoc rectissime positum est, illud vero ineptissime. Quis enim unquam sic locutus est: *εἶχον τὸν ξένον*? At quid hic requiritur? Videamus quae praecedunt: „quam tu, regina, hospitis narrationibus delectaberis.” Quid sequi debet? Nempe: „expertus hoc dico, nam ego per tres noctes diesque narrantem eum lubentissime audivi: et ne illo quidem temporis spatio ad finem pervenire potuit.” Lege ergo

τρεις γὰρ δὴ μιν νύκτας ἐγὼ τρία τ' ἡματ' ἔρουξα

pro frigidissimo dicto lepidissimum habebis.

530 sqq. Magis nunc Penelope instat ut quantocius hospes ad se arcessatur, atque acerbe conquerens haec de procis addit

οὔτοι δ' ἤε θύρῃσι καθήμενοι ἐψιαέσθων
ἢ αὐτοῦ κατὰ δάματ', ἐπεὶ σφισι θυμὸς ἐύφρων.
αὐτῶν μὲν γὰρ κτήματ' ἀκήρατα κεῖτ' ἐνὶ Φοίῳ,

533 σῖτος καὶ μέθυ Φηδύ· τὰ μὲν Φοικῆς ἔδουσι·
οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πολεύμενοι ἤματα πάντα
βοῦς ἱερεύοντες καὶ ὄις καὶ πλοῖνας αἶγας
εἰλαπινάζουσιν κτέ.

Haud vidi magis. Bona procorum intacta iacent neque imminuuntur et tamen eorum frumentum comedunt vinumque ebibunt servi quos domi reliquerunt? Addidit ut opinor versus 533 vir artis calculatoriae magistri similior quam poetae, qui ferre non posset Penelopen parum accurate loqui ergoque sic eam corripere: „de frumento tamen vinoque eorum dicere istud noli: nonne enim interea servi eorum, qui domi manserunt, esse ac bibere debebant?” At eiecto panno quam apte haec cohaerent: „hilares isti esse possunt: ipsorum enim bona domi iacent intacta, sed quotidie huc veniunt meaque convivii suis absumunt.”

561 sqq. Audito quid velit iubeatque Penelope haec Eumaeo respondet Ulysses:

Εὔμαι', αἴψα κ' ἐγὼ νημερτέα πάντ' ἐνέποιμι
κούρη Φικαρίοιο περίφροσι Πηνελοπέη·
Φοῖδα γὰρ εὔ περὶ κείνου, δμῆν δ' ἀνεδέγμεθ' ὀϊζύν.
ἀλλὰ μνηστήρων χαλεπῶν ὀποδέδ' ἴ' ὄμιλον, κτέ.

Annotatis solo versu 563 apud poetam οἶδα adsciscere praepositionem *περὶ*. Satis grave hoc, gravius tamen quod *δμῆν ἀνεδέγμεθ' ὀϊζύν* et mire dictum est et rem continet plane diversam a narrationibus quibus hactenus ad Eumaeum usus est simulatus mendicus. Hoc vero gravissimum quod toto versu Ulyssis oratio ineptissime interrumpitur, cuius hoc esse debet

argumentum: „lubenter statim omnia Penelopae narrarem, nisi metum mihi incuteret ista procorum turba; satius ergo exspectabimus donec illi abierint.” Utique ergo vs. 568 delendus est.

580 sqq. Solus ergo ad Penelopen redit Eumaeus rogatusque ab ea quidni hospitem secum adducat, quam prudens ille dederit consilium his narrat verbis:

*μυθέεται κατὰ μοῖραν, ἃ πέρ κ' ὀλοῖτο καὶ ἄλλος,
ἕβρον ἀλυσκάζων ἀνδρῶν ὑπερηγορέοντων
ἀλλὰ σε μείναι ἄνωγεν ἐς ἥλιον καταδύντα.
καὶ δὲ σοὶ ᾧδ' αὐτῇ πολὺ κάλλιον, ᾧ βασίλεια,*

584 *οἴην πρὸς ξεῖνον φάσθαι Ἔπεος ἡδ' ἐπακοῦσαι.*

Quantocius abiiciendum ultimum versum (584) censeo. An vero non sola cum solo colloquium habuisset Penelope, si nunc statim eius initium factum esset? Postea (l. XIX) ipsa ad Ulyssem venit sed profectis demum procis: interdiu et praesentibus illis id nunquam facere ausa esset. Ergo quam primum interrogandi Ulyssem cupida primum eum ad se vocavit: ille vero venire noluit veritus ne a procis observaretur dum ad illam *διὰ τοῦ μεγάρου* ambularet.

LIBER XVIII.

---

47 et 65. Diligenter annotare soletis si qui versus vel totus vel pars eius alibi recurrit, atque magnopere illa re editionis vestrae utilitatem auxistis. Bis tamen in hoc libro eiusmodi annotationem omisistis ubi haud parvi fuisset momenti. Alter locus est ubi Antinous praemia proponit iam iam pugnaturis Iro atque Ulyssi his verbis (44 sqq.):

*γαστέρες αἰδ' αἰγῶν κέατ' ἐν πυρὶ, τὰς ἐπὶ δόρπῳ
κατθέμεθα κνίσῃς τε καὶ αἵματος ἐμπλήσαντες.
ὀππότερος δέ κε νικήσῃ κρείσσων τε γένηται,
τάων ἦν κ' ἐθέλησιν ἀναστὰς αὐτὸς ἐλέσθω.*

Ultimus autem versus haud dubie factus est ad imitationem eius qui in Iliade legitur I 146:

*τρεις δέ μοι εἰσι θυγάτρεις ἐνὶ μεγάρῳ ἐν πηκτῷ,
Χρυσόθεμις καὶ Λαοδίκη καὶ Φιφίφάνασσα·
τάων ἦν κ' ἐθέλησι φίλην ἀνέφεδνον ἀγέσθω.*

Alter paulo post legitur: illic Telemachus Ulyssem confirmat metuentem ne quis procorum Iro opem sit laturus (61 sqq.):

*ξείν', εἴ σ' ὀτρύνει κραδίη καὶ θυμὸς ἀγήνωρ
τοῦτον ἀλέξασθαι, τῶν δ' ἄλλων μὴ τιν' Ἀχαιῶν
δέδφιθ'· ἐπεὶ πλεόνεσσι μαχέσσεται, ὅς κε σε θείηη.
ξεινοδόκος μὲν ἐγὼν, ἐπὶ δ' αἰνέετον βασιλῆε
Ἀντινόος τε καὶ Εὐρύμαχος, πεπνυμένω ἄμφω.*

Cui hic non in mentem venit loci in *Piade* Γ 146 sqq.:

*οὐδ' ἀμφὶ Πριάμον καὶ Πάνθοον ἠδὲ Θυμοίτην
 Λάμπρον τε Κλύτιόν θ' Ἰκετάονά τ', ὄζον Ἄρηος,
 Οὐκαλέγων τε καὶ Αντήνωρ, πεπνυμένω ἄμφω,
 ἦατο δημογέροντες ἐπὶ Σκαιῆσι πύλῃσι.*

Apparet autem ἐκ τῶνδε τῶν παραλλήλων χωρίων posteriores poëtas, etiam eos qui praestantissima fecerint ἐπύλλια, tamen operam semper dedisse ut quam accuratissime vetustiores poëtas imitarentur, illorum versus fideli tenuisse memoria, atque, si ita res ferret, illos vel integros vel fragmenta eorum ita aliis adiunxisse, ut quae verba olim magna cum gravitate scripta essent, in risum iocumque verterentur. Nonne enim parodiam facere videtur, qui versum olim de senibus Troianorum grandaevis, ingens illud bellum spectantibus, adhibitum detorquet ad nominandos iudices in ludicro illo duorum mendicorum certamine? Hoc tamen cachinnis excitandis aptius etiam quod isicium maximum pinguissimumque proeliaturis illis tamquam praemium proponit Antinous eiusmodi verbis usus, ut lector non possit quin statim cogitet de magno rege Agamemnone bellatorum optimo Achilli uxorem offerente filiarum suarum, quae maxime placuerit, si ad bellum redire voluerit.

95 sqq. In ipso autem certamine

*ὃ μὲν ἦλασε δεξιὸν ὤμον
 Ἔϊρος, ὃ δ' ἀνθέν' ἔλασεν ὑπ' οὐρατος, ὅστέα δ' εἴσω
 ἔθλασεν ἀντίκα δ' ἦλθεν ἀνὰ στόμα φοίνιον αἶμα,
 καὶ δ' ἔπεσ' ἐν κονίῃσι μακῶν, σὺν δ' ἦλασ' ὀδόντας.*

Hic quid ultimum istud σὺν δ' ἦλασ' ὀδόντας significet iuxta cum ignarissimis ignoro, cum praesertim de eo dicatur qui victus iaceat humi. Nemo enim contendet illis verbis eum dentium significari crepitum qui aegrorum metuentium algentium esse soleat.

158 sqq.

τῇ δ' ἄρ' ἐνὶ φρέσ' ἔθηκε θεὰ γλαυκῶπις Ἥθῆνη,
 κούρη Φικαρίοιο περίφροσι Πηνελοπέει,
 μνηστήρεσσι φανήμεν', ὅπως πετάσειε μάλιστα
 θυμὸν μνηστήρων ἰδὲ τιμήεσσα γένοιτο
 μᾶλλον πρὸς πόσιός τε καὶ υἱέος, ἢ πάρος ἦεν.

Cum de aliquo homine irato agitur, nulla est frequentior imago quam illa coeli atris nubibus obsiti: in fronte enim ira conspicua est, de cuius rugis eadem adhiberi solent verba quae de nubibus in usu sunt: contrahuntur, deinde dispelluntur. Quapropter videndum an non vs. 160 pro πετάσειε legendum sit σκεδάσειε. Nostri autem est arbitrii eligere utrum velimus nam, quod ad ductus literarum pertinet, nihil fere interest inter ὅπως πετάσειε et ὅπως σκεδάσειε.

221 sqq. Paulo post illud mendicorum proelium in virorum conclave venit Penelope et Telemachum his reprehendit verbis:

οἶον δὴ τόδε Φέρρον ἐνὶ μεγάροισιν ἐτύχθη,
 ὃς τὸν ξεῖνον ἕσασ ἀφεικισθήμεναι οὖτω.
 πῶς νῦν, εἴ τι ξεῖνος ἐν ἡμετέροισι δόμοισι
 ἦμενος ὧδε πάθοι ῥυστακτύος ἐξ ἀλεγεινῆς;
 σοί κ' αἴσχος λάβῃ τε μετ' ἀνθρώποισι πέλοιτο.

Auditis, ut opinor, quam parum venusta, quam insulsa languidaque sit ista repetitio τὸν ξεῖνον... ξεῖνος. Nunc verborum sententiam consideremus. Potestne Ulysses dici male mulcatus esse (ἀφεικισθήμεναι)? Immo vero „abit violatus vulnere nullo.” An forte cogitat Penelope de illo scabello, quod ab Antinoo coniectum humero excepit Ulysses? Non opinor de illa re certiore eam factam. At proelium illud tantum rumorem tantum clamorem risumque procorum excitavit ut minime mirum sit quaesivisse Penelopen quid ille tumultus sibi vellet. Atque re cognita nunc Telemachum vituperat... cur? Opinor quod omnino illud certamen fieri passus sit, in

quo periculum fuerit ne hospes ille senex occumberet plagam-
que acciperet letalem. Delendum ergo censeo versum

ὅς τὸν ξεῖνον ἕσασ ἀφεικισθήμεναι οὐτώ.

Verba autem *φυστακτύος* ἐξ ἀλεγεινῆς aut ad ipsum certamen sunt referenda aut ad contumeliosam procorum libidinem, quae illud provocavit.

254 sq. De Ulysse haec sunt verba Penelopae:

εἰ κεινός γ' ἐλθὼν τὸν ἐμὸν βίον ἀμφιπολεύει,
μειζόν κε κλέος εἴη ἐμὸν κτέ.

Emendandumne illud τὸν ἐμὸν βίον an retinendum ut vel ipse articuli usus recentiorem poëtam arguat?

271 sqq. Postquam in eadem ad procos oratione Penelope iussam se a marito discedente, cum filius ad adultam venisset aetatem, nubere cui vellet ipsa commemoravit, haec addit:

κεινὸς τῶς ἀγόρευε· τὰ δὴ νῦν πάντα τελεῖται.
νῦξ δ' ἔσται, ὅτε δὴ στυγερός γάμος ἀντιβολήσει
ὀλομένης ἐμέθεν, τῆς τε Ζεὺς ὄλβον ἀπέφρα.

Mire dictum γάμος ἀντιβολήσει.

281 sqq. Tum procos vituperat, qui non ita ut oporteat suas petant nuptias: hunc enim esse morem in uxore petenda ut proci ad eam, quam ducere cupiant, ipsi afferant dona, non ut eius bona absumant. Sequitur:

ὥς 'φάτ'· ἐγήθησεν δὲ πολυτλάς διὸς Ὀδυσσεύς,
οὐνεκα τῶν μὲν δῶρα παρείλακτο, 'θέλγε δὲ θυμὸν
μειλιχίῳσι φεπέσσι· — νόος δέ φοι ἄλλ' ἐμενόννα.

Ad vs. 288 annotatis: „φοι Ulixi (ut sit vertendum: at alia ipse procis intendebat)? Contextus tamen et locus parall. β 92 suadent ut ad Penelopen potius pronomen

referamus; sed uxorem proci fraudem struere unde efficere poterat Ulixes?" Ut opinor melius id etiam intelligebat ὁ πολύμητις quam nunc quisvis lector. Etenim alludendo ad dona sibi danda laeta spe procos lactavit Penelope, ipsa tamen de ea re perficienda, quam mox futuram esse illi iam credebant, ne cogitabat quidem. Hoc esse callidae mulieris consilium statim perspicere debebat Ulysses: nam quin uxor sua in fide erga se perstaret permansuraque esset dubitare non poterat.

LIBER XIX.

---

24 sq. Cognito Telemachi consilio de patris armis in cubiculum transferendis primum laudat eum Euryclea, deinde rogat:

*ἀλλ' ἄγε, τίς τοι ἔπειτα μετερχομένη φάος οἶσει;
δμῶς δ' οὐκ εἶας προβλωσκέμεν', αἶ κεν ἔφαινον.*

Sic vos priore versu *μετερχομένη* pro *μετοιχομένη*. Ego neutrum intelligo. Nam Z 86, ad quem locum provocatis, tantummodo eundi sensu positum est. An nostro loco fere sequi significabit et pone aliquem ire? Quaero ergo ubinam potissimum lumine illo opus sit. Non ἐν τῷ μεγάρῳ quod facibus illustratur, sed primum in cubiculo, ubi arma sunt deponenda, deinde in via quae inter hoc et τὸ μέγαρον est. Ergo praeferri lumen oportet, quod et mox Minervam facere legimus:

*πάροιθε δὲ Παλλὰς Ἀθήνη
χρῦσειον λύχνον ἔχουσα φάος περικαλλὲς ἔποιει.*

31 sq. Respondet Telemachus hospitis illud esse ministerium; quo audito Euryclea abit et, ut iussa est, ancillas in suo sibi conclavi concludit. Sequitur:

*τὰ δ' ἄρ' ἀναΐξαντ' Ὀδυσσεὺς καὶ φαλδιμος υἱὸς
ἔσφόρεον κόρυθᾶς τε καὶ ἀσπίδας ὀμφαλοείσσας.*

Equidem hic ἐκφόρεον legere malim quam ἐσφόρεον. Postquam enim surrexerunt Ulysses filiusque hoc primum est ut ex conclavi, ubi hucusque sederant, arma auferant. Statim autem inde egressis Minerva apparet cum lumine.

44 sq. Translatis armis cubitum ire Telemachum iubet pater additque:

ἐγὼ δ' ὑπολείψομαι αὐθι

ὄφρα κ' ἔτι δμῶα̃ς καὶ μητέρα σὴν ἐρεθίζω.

Quamnam, obsecro, hic vim habet verbum ἐρεθίζω? Dixert aliquis experiri velle Ulyssem quaenam ancillae in fide perstiterint et quae cum procis faciant. Atque hoc illo verbo utcunque significari potest. Sed alterum accedit obiectum μητέρα σὴν: de huius autem fide non dubitat Ulysses. Absurdus autem sit illam simulque ancillas irritare velle.

60. Venit ergo Penelope et cum marito assidit:

ἤλθον δὲ δμῶα̃ι λευκώλενοι ἐκ μεγάροιο

ἐκ μεγάροιο nimirum ex ipsarum conclavi, ubi dum arma transferebat Telemachus concluserat eas Euryclea (μεγάροισι vs. 16 et μεγάρων vs. 30 in plurali)

68. Dum ancillae mensas exonerant et conclave virorum purgant sordibus, sedentem illic etiam vident Ulyssem, quem maledictis corripiunt et sic facessere iubent:

ἀλλ' ἔξελθε θύραζε, τάλαν, καὶ δαιτὸς ὄνησο.

Estne verborum καὶ δαιτὸς ὄνησο hic sensus: „et, cum largis pulvis sis fartus molli nunc frui somno” an vitii aliquid latet?

81 sqq. Ira incensus Ulysses et alia procacibus ancillis respondet et se, qui nunc victum mendicari debeat, olim fuisse divitem multorumque dominum servorum. His hoc adiicit consilium:

τῷ νῦν μὴ ποτε καὶ σὺ, γύναι, ἀπὸ πάσαν ὀλέσσης

ἀγλαίην, τῇ νῦν γε μετὰ δμῶῃσι κέκασσαι,

εἴ πως τοι δέσποινα κοτεσσαμένη χαλεπήνη
ἢ Ὀδυσσεὺς ἔλθῃ· ἔτι γὰρ καὶ Φέλιδος αἴσα.

Neque quid omnino haec admonitio sibi velit video, neque quomodo cum praecedente commemoratione divitiarum, quibus se olim abundasse Ulysses dicit, cohaereat.

162 sq. De dolo Ulyssi narrat Penelope quo invisas nuptias effugere sit conata; quo deprenso se iam resistere non posse parentibus filioque poscentibus ut alicui procorum nubat. Haec ubi commemoravit tristis mulier statim addit:

ἀλλὰ καὶ ὧς μοι Φειπὲ τεδὸν γένος, ὀππόθεν ἔσσι;
οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς ἔσσι παλαιφάτου οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Obiter aspicienti mirus hic transitus videtur: „ego iam non possum vitare nuptias istas.... sed tamen narra mihi unde sis et quo genere prognatus,” quasi vero haec inter se certent. Sed re accuratius perpensa recte se omnia habere et venustissimum esse hunc locum apparebit. Colloqui initium fecerat Penelope ab usitata illa interrogatione (vs. 105):

τίς πόθεν ἔσσι ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἡδὲ τοκήεις;

Hic Ulysses, neque se indicare volens neque ficta narratione uxorem fallere, rogat eam ne se cogat dolorem refricare de sua vita narrando; quoque magis eam precibus suis reddat propitiam, ab eius incipit laudibus quibus apud omnes gentes illa floreat. Respondet Penelope se quidquid a natura habuerit boni iampridem amisisse: iis enim se conflictatam miseriis quibus animus corpusque frangantur. Quas ubi copiose enumeravit tum denique ea subiungit quae citavimus hoc fere sensu: „sed mittamus tristia illa et ad propositum redeamus.”

165 sq. Hic Ulysses:

ὦ γύναι αἰδολή Λαερτιάδα' Ὀδυσῆος,
οὐκέτι ἀπολλήξεις τὸν ἐμὸν γόνον ἐξερέουσα;

Vertendus alter versus sic fere: „nunquamne ergo desines de genere meo rogare.” Etenim *ἔτι ἀπολλήξεις* et *ἔτι ἀπολλήξειν σέ φημι* est: „veniet aliquando tempus illud quo tu desinas.” Vide quae dicta sunt ad ζ 257. Molestum autem istud *τόν* aut removendum aut tamquam signum recentioris aetatis retinendum. Cf. vs. 196 *τοῖς ἄλλοις' ἐτάροις* et *ἄμ' αὐτῷ*.

221 sqq. Cretensem ergo se Ulysses simulat, Ulysses autem Troiam proficiscentem ventis olim Cretam ablatum a se domi receptum. Rogat autem Penelope, decipi nolens, ut sibi Ulysses ipsum describat et vestitum comitesque. Hic simulatus mendicus:

*ὦ γύναι, ἀργαλέον τόσσον χρόνον ἀμφὶς ἐόντα
 Φειπέμεν' ἤδη γάρ Φοι ἐΦεικοστὸν Φέτος ἐστί,
 ἐξ οὗ κείθεν ἔβη καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθε πάτερης.*

Codices haud pauci altero versu pro *Φοι* habent *μοι*, quod etiamsi in nullo legeretur libro manuscripto, tamen hic erat legendum, quia *Φοι* ab hoc loco alienum. Recte legeretur si hic, ut hoc utar exemplo, sermo esset de aliquo absentiae tempore Ulyssi fatis destinato et sic ratiocinaretur narrator: „iam vicesimus hic Ulyssi annus venit e quo Creta Troiam vela dedit: qui cum fatalis annus sit, mox hic aderit ille.”¹⁾ At nunc commemorat, quae res sibi obstet quominus Ulyssis habitum vultum cetera memoria teneat. „Mihi hic annus est vicesimus ex quo ille Creta abiit” prorsus idem est ac: „iam viginti sunt anni ex quo ego eum vidi”.

350 sq. His verbis hospitem laudat Penelope:

¹⁾ Cf. ω 309 sqq. ubi in narratione Ulyssis ad patrem haec leguntur:

*ἀντάρ Ὀδυσσῆι τόδε δὴ πέμπτον Φέτος ἐστί,
 ἐξ οὗ κείθεν ἔβη καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθε πάτερης.*

i. e. „iam quintus hic annus ex quo Ulysses illinc abiit: qui cum nondum huc adveniret suspicari debeo miserum naufragio interiisse.”

ξείνε φίλ', οὐ γάρ πά τις ἀνήρ πεπνυμένος ᾧδε
ξείνων τηλεδαπῶν φίλων ἐμὸν ἔκετο δῶμα.

Hic diu dubius haesi. Affertis ω 268, sed illic rectissime sic legitur:

οὐ πά τις βροτὸς ἄλλος
ξείνων τηλεδαπῶν φίλων ἐμὸν ἔκετο δῶμα.

Quae sic vertenda: „ex hospitum procul habitantium numero nemo unquam mihi carior domum meam venit.” Sed hic ἀνήρ praeter illum comparativum et aliud habet appositum πεπνυμένος, quae simul ferri non possunt, nisi aliquo inter se iungantur vinculo. Utique ergo recipiendam censeo lectionem φίλων τ'. Credo enim hunc locum, cum ad imitationem illius ω 268 scriberetur, et viciniae adaptaretur, minus elegantem evasisse, sed tamen eum sensum, quo hic opus sit, elici posse: „nemo unquam peregrinorum tam prudens mihi que carior (pro vel mihi carior) huc venit”. Nam versionem vestram carior quam sunt peregrini probare non possum.

363 sqq. Dum hospitis pedes lavat Euryclea, his verbis in memoriam redit domini amissi:

ὦ μοι ἐγὼ σέο, τέκνον, ἀμήχανος ἦ σε περὶ Ζεὺς
ἀνθρώπων ἤχθηρε θεοδφέα θυμὸν ἔχοντα.
οὐ γάρ πά τις τόσσα βροτῶν Διὶ τερπικεραῦνον
πλονα μηρὶ ἔκῃ οὐδ' ἐξαίτους ἐκατόμβας,
ὄσσα σὺ τῶ ἐδίδους ἀρώμενος, ἦος ἵκοιο
γῆράς τε λιπαρὸν θρέψαιό τε φαιδιμον υἱόν.

Quis unquam vidit coniunctionem ἦος a verbo ἀρᾶσθαι pendentem?

532 sqq. In altero colloquio hospiti Penelope narrat se, quamdiu filius parvus esset, noluisse alicui procorum nubere domumque relinquere. Tum sic pergit:

νῦν δ' ὅτε δὴ μέγας ἐστὶ καὶ ἤβης μέτρον ἰκάνει,
καὶ δὴ μ' ἀράεται πάλιν ἐλθέμεν' ἐκ μεγάροιο
κτῆσιος ἀσχαλάων, τὴν Φοῖ κατέδουσιν Ἄχαιοί.

Mire dictum: „precatur me ut e conclavi meo redeam (ad patrem nimirum).” Aliam tamen interpretationem verba πάλιν ἐλθέμεν' non admittunt.

570 sqq. In eodem colloquio mox haec dicit Penelope:

ἄλλο δέ τοι Φερέω, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσι·
ἦδε δὴ ἤως εἶσι δυσώνυμος, ἧ μ' Ὀδυσσεύς
Φοίκου ἀποσχῆσει· νῦν γὰρ καταθήσω ἄεθλον,
τοὺς πελέκυσ, κτέ.

Ferendumne illud ἀποσχῆσει abstrahendi removendi-que sensu? Sed hoc tamen molestius quod nunc de illo certamine loquitur, tamquam de re diu iam destinata, cum tamen initio libri φ legimus hoc ei consilium tum primum Minervam menti indidisse. Sed faciamus illic Minervam dici non novam quandam rem Penelopae subiicere, sed Minervae monitu fieri ut Penelope nunc statim exsequatur quod diu iam meditata sit, tamen ne sic quidem omnis nostri loci difficultas removetur. Nunc enim ita loquitur Penelope, quasi τῆς τόξου θέσεως certus quidam dies fato fixus sit, qui cum venerit iam, intelligat illa simul nuptiarum adesse tempus. Sed contrarium verum est. Quare nuptias differre iam non possit fuse hospiti exposuit Penelope: nunc sibi hoc agendum esse addit ut sciat cui nubere debeat. Quapropter haud inepte aliquis hic legendum esse putet: νῦν οὖν καταθήσω ἄεθλον.

LIBER XX.

---

14 sq. ὥς δὲ κύων ἀμαλῆσι περὶ σκυλάκεσσι βιβᾶσα
ἄνδρ' ἀγνοιήσασ' ὑλάει μέμονέν τε μάγεσθαι.

Sicine dici potest ἄνδρ' ἀγνοιήσασα hoc sensu: „ignoto viro conspecto”? Quid ergo iam non licet? Et quam durum est quamque auribus ingratum istud βιβᾶσα ... ἄνδρ' ἀγνοιήσασα.

52 sq. Dum in lecto iacet Ulysses nec somnum capere potest, adstat ei Minerva seque ei in proelio cum procis adfuturam confirmat. Tum addit:

ἀλλ' ἐλέτω σε καὶ ὕπνος· ἀνίη καὶ τὸ φυλάσσειν
πάννυχον ἐγρήσσοντα, κακῶν δ' ὑποδύσειαι ἤδη.

Annotatis: „ὑποδύσειαι emerges, subduces te.” Neque hanc fere huius esse verbi vim infitior. Sed: „at dormiendum quoque tibi est, mox e malis emerges” nescio quid habet absurdi: iungi hic duae res videntur inter quas nulla ratio intercedat. Exspecto fere: „nunc dormi, mox aderit tempus laboris”. Vide quae de futuris post imperativos diximus ad α 124.

91. sqq. Dum dormit Ulysses lamentatur Penelope in somnio conspecto Ulysse secum cubante. Sequitur:

ὧς ἔφατ'· ἀντίκα δὲ χρυσόθρονος ἤλυθεν Ἥώς.
τῆς δ' ἄρα κλαιούσης Φόβα σύνθετο δῖος Ὀδυσσεύς.

μερμήριξε δ' ἔπειτ', ἐδόκησε δέ Φοι κατὰ θυμὸν
ἤδη γιγνώσκουσα παρεστάμεναι κεφαλήφι.

- 95 χλαῖναν μὲν συνελὼν καὶ κῶεα, τοῖσιν ἐνηϋδε,
ἔς μέγαρον κατέθηκεν ἐπὶ θρόνου, ἐκ δὲ βοείην
'ἔθηκε θύραζε φέρων, κτῆ.

Versus 93 sq. inepte nugantis esse poëtae videntur. Versus vero 95—97 non video quomodo in pacem reducam cum hisce (1—3):

αὐτὰρ δ' ἐν προδόμφῳ ἠϋνάξετο δῖος Ὀδυσσεύς·
καμ μὲν ἀδέψητον βοείην 'στόρεσ', αὐτὰρ ὑπερθε
κῶεα πόλλ' ὀίων, τοὺς ἱερεύεσκον Ἀχαιοί.

102 sqq. Precatur a diis Ulysses ut sibi et extra et intra aedes omen propitium mittatur:

ὣς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε μητιέτα Ζεὺς·
αὐτίκα δ' ἐβρόντησεν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου.
φήμην δ' ἐκ Φοίκοιο γυνή προέηκεν ἀλετρις
πλησίον, ἐνθ' ἄρα Φοι μύλαι ἦατο ποιμένι λαῶν,
τῆσι δινώδεκα πᾶσαι ἐπερρώοντο γυναῖκες.

Equidem semper sic putabam: τὰ μὲν ἄψυχα ἢ κείται ἢ ἔστηκε, τὰ δ' ἔμψυχα προσέτι καὶ κάθεται, sed nunc subito lego: „illic molae sedebant"? Aequone animo ferendum illud? Non opinor. Proponat modo sibi aliquis quot vult locos, ubi nunc aliqua res anima carens κείσθαι vel ἔσταναι dicitur, nullum tamen in tanto numero inveniet, ubi non absurdum sit verbum καθῆσθαι reponere; nam praeter hunc nullum inventum iri, ubi legatur iam, vix opus dicere. Sed et accedit nostro loco aliquid quod vix concoquam: Φοι... ποιμένι λαῶν Quorsum ista emphasis? ποιμένι λαῶν sufficeret; nam hoc voluit poëta: „ibi stabant molae, quibus omne frumentum quod domino villae de suis redibat agris, molebatur. Ergo: ἐνθ' ἄρα μύλαι ἦσαν ποιμένι λαῶν. Nam ἦσαν legendum est aut aliud quoddam verbum eiusmodi, dummodo facessat istud ἦατο. Nihil nunc desideratur sed videndum quo vocabulo locus

vacuus apte possit impleri. Quid addi potest ita ut tamen sententia non corrumpatur? Nil nisi molarum numerus. Et quem illum fuisse putemus? Nisi ipsum unius syllabae spatium brevi syllaba praecedente id diceret, ex versu sequente:

τῆσι δωδέκα πᾶσαι ἐπερρώοντο γυναιῖνες

disceremus. Nulla autem mola eiusmodi esse potest, quin a binis hominibus egregie circumagatur. Legendum ergo:

πλησίον, ἔνθ' ἄρα φέξ μύλαι ἦσαν ποιμένι λαῶν

aut, id quod verisimilius videtur, olim scriptum fuit:

πλησίον, ἔνθ' ἄρα φέξ μύλαι ἕστασαν

et sequebatur fere *ὀρχάμω ἀνδρῶν*, sed irrepsit synonymon usitatus *ποιμένι λαῶν*, quod praecedenti verbo exitio fuit.

115 sqq. Non solus Ulysses faustum illud tonitru audit, sed etiam ancilla una quae ceteris dormientibus molendo etiam est, atque ita omen accipit ut procorum protendat perniciem propinquam. Precatur ergo Iovem:

*κρήνην νῦν ἐμοὶ δφειλῆ φέπος, ὅτι κε φείπω
μνηστῆρες πύματόν τε καὶ ὕστατον ἤματι τῶδε
ἐν μεγάροισ' Ὀδυσῆος ἐλοίατο δαῖτ' ἐρατεινήν,
οὐδ' ἄγε μοι καμάτῳ θυμαλγεί γούνατ' ἔλυσαν
ἄλφιστα τευχούσῃ νῦν ὕστατα δειπνήσειαν.*

In margine ad ultimum versum notandus, ut opinor, fuerat *A* 232. Nam quamquam illic *νῦν ὕστατα λαβήσαιο* legitur, tamen tam similis est utriusque versus sonus ut dubium non sit quin huius loci poeta illo ex Iliade usus sit idque, ut fit, minus apte. Non enim primo mane sed cum maxime prandium capientibus procis eiusmodi aliquid imprecari oportebat. Cf. praeterea vs. 115 verbum *κρήνην* et vide quae annotavimus ad σ 47 et 65.

194 sqq. Philoetius bubulcus viso Ulysse Eumaeum rogat quis et unde ille sit, additque:

δύσμορος ἦ τε Φέφοικε δέμας βασιλῆι Φάνακτι·
 ἀλλὰ θεοὶ δυάουσι πολυπλάγκτους ἀνθρώπους,
 ὅπποτε καὶ βασιλεῦσιν ἐπικλώσωνται διζύν.

Non concoquo ultimos versus duo. Quid enim est ὁππότε καί? An quandoquidem et? At regem esse peregrinum conicit tantummodo bubulcus, non ergo inde tamquam e re certa argumentum petere potest ad aliud quid demonstrandum. Et peregrinum, quem nunc primum videt, multum errasse unde novit?

208 sqq. Salutato peregrino bubulcus in memoriam redit Ulyssis, quem sibi itidem pannis annisque obsitum fingit. Addit:

εἰ δ' ἤδη τέθνηκε καὶ ἐν Ἀΐδαιο δόμοισι,
 ὦ μοι ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος, ὅς μ' ἐπὶ βοῦσι
 210 εἶσ' ἔτι τυτθὸν ἰόντα Κεφαλλήνων ἐνὶ δήμῳ.
 νῦν δ' αἶ μὲν γίγνονται ἀθέσφατοι, οὐδέ κεν ἄλλως
 ἀνδρὶ γ' ὑποσταχύοιτο βοῶν γένος εὐρυμετώπων.

De significatione verbi ἄλλως (vs. 211) dubitatis. Totus locus pannuceae vesti similis est. Equidem certe cogitare hic cogor de ϑ 176 sq.:

ὡς καὶ σοὶ Φεῖδος μὲν ἀριπρεπές, οὐδέ κεν ἄλλως
 οὐδὲ θεὸς τεύξειε.

304 sqq. Ctesippus pedem bovis in Ulyssem conicit, quem ille levi capitis inclinatione evitat. At viderat illam contumeliam Telemachus, qui sic in hominem ferocem invehitur:

Κτήσιππ', ἦ μάλα τοι τόδε κέρδιον ἔπλετο θυμῷ·
 οὐκ ἔβαλες τὸν ξεῖνον· ἀλεύατο γὰρ βέλος αὐτός.
 ἦ γὰρ κέν σε μέσον ἴβαλον ἔγχει δέξοεντι.

Cetera omnia egregia sunt, sed primo versu, cum hic requiratur sensus: „bene tecum actum est; fortuna usus es proposita”, ferri nullo modo potest ultimum vocabulum θυμῷ. Quid reponam nescio, exitum versus corruptum esse mihi constat

cum praesertim perspicuum sit, quid ei nocuerit. Praecedit enim :

Κτήσιππον δ' ἄρα Τηλέμαχος ἠνίκαπε μύθῳ
ergo e supra posito μύθῳ nasci istud θυμῷ potuit.

339 sqq. Iure a Telemacho reprehensum Ctesippum declarat Agelaus procorum unus, sed addit iam praeterisse cunctandi differendique tempus; non enim sperari etiam posse Ulyssis reditum. Monet ergo Telemachum ut matrem iubeat quam primum uni procorum nubere. Huic sic respondet Telemachus:

*οὐ μὰ Ζῆν', Ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατρὸς ἐμοῖο,
ὅς ποθι τῆλ' Ἰθάκης ἢ ἔφθιται ἢ ἀλάληται,
οὐ τι διατρέβω μητρὸς γάμον, ἀλλὰ κελεύω
γήμασθ' ὃ κ' ἐθέλη, κτέ.*

Quis unquam iuravit per dolores alicuius, praesertim eius quem putent omnes iam supremum obiisse diem? Imperitone ποῖσται istud ἄλγεα πατρὸς ἐμοῖο debetur an inepto librario?

373 sq. Theoclymenus vates prodigia videt instantem perniciem significantia; procos vero, quorum mentes perturbavit Minerva, ea latent. Ergo ab illis propter vaticinium derisus abire properat, manere se nolle dicens in aedibus, quibus caedes immineant. Sequitur:

*μνηστῆρες δ' ἄρα πάντες ἐς ἀλλήλους δράοντες
Τηλέμαχον ἐρέθιζον, ἐπὶ ξείνῳ γελῶντες.*

Ad alterum versum annotatis: „ξείνῳ F, ξείνοις plerique vitiose; quapropter ξείνοισι γελῶντες proposuit Nauckius. Pluralem peperisse videtur versus spurius 382:

τοὺς ξείνους ἐν νηὶ πολυκλήιδι βαλόντες

quem si quis servare velit legere possit:

Τηλέμαχον γελῶντες ἐπὶ ξείνοισ' ἐρέθιζον,

ita ut ἐπὶ ξείνοισι iungatur cum verbo ἐρέθιζεν." ¹⁾ Equidem

¹⁾ Recte hic ἐρεθίζειν vexandi mordendique sensu adhibetur. Vide nunc quae ad vs. 44 sq. L. XIX annotavimus.

sic censeo, aut nostro versu utique retinendum pluralem substantivi *ξείνος* (et utrum recentior forma *ξείνοις* an antiquior *ξείνοισι* legatur parum hic curo) aut efficiendum ut toto hoc loco de uno tantum hospite rideant proci. Nam nunc lectio vestra *ἐπὶ ξείνῳ γελῶντες* certat cum sequentibus. Cum enim vs. 380 legatur:

ἄλλος δ' αὐτὲ τις οὔτος ἀνέστη μαντεύεσθαι

dubium non est, quin ab homine ibi commemorato diversus sit is, ad quem pertinet vs. 377:

οἷον μὲν τινα τοῦτον ἔχεις ἐπίμαστον ἀλήτην.

Et revera omnino hic de uno tantum hospite olim sermonem fuisse documento est vs. 388 singularis *ἄλφοι*, qui in pluralem mutari non potest quin inepte vis fiat grammaticae.

LIBER XXI.

42 ἢ δ' ὅτε δὴ θάλαμον τὸν ἀφίκετο διὰ γυναικῶν
quoniam non sequitur sententia relativa, sanum esse istud
θάλαμον τὸν non potest.

134 sq. Frustra conatus arcum paternum tendere Telemachus
primum de sua lamentatur imbecillitate, deinde haec addit:

ἀλλ' ἄγεθ', οἷ περ ἐμεῖο βίη προφερέστεροί ἐστε,
τόξον πειρήσασθε, καὶ ἐκτελέωμεν ἄεθλον.

Qui modo labori alicui imparem se esse expertus est atque
ergo aliis eum permittit, dicere iam non potest: „illum la-
borem perficiamus”. Praeterea parum eleganter hic πειρή-
σασθε (in imperativo) et ἐκτελέωμεν (in prima pers. coniunctivi)
iuncta videntur. Quapropter equidem sic legerim:

τόξον πειρήσασθε, ἵν' ἐκτελέωμεν ἄεθλον

„ut tandem aliquando ad finem istius certaminis perveniamus:
nam equidem ad finem perducere rem nunquam potero.”

136 sq. Sequitur:

ὣς Φειπῶν τόξον μὲν ἀπὸ Φέο 'θῆκε χαμᾶζε
κλίνας κολλητήσιν ἐν ξεστῆσι σανίσσι.

Non concoquo duo ista unius substantivi apposita nullo inter
se iuncta vinculo. Idem recurrit vs. 164.

153 sq. Neque intelligo quo sensu hic et 170 sq. de arcu dicatur ἀριστήας κελιδίσει θυμοῦ καὶ ψυχῆς. An hoc „reges ille frustra defetigabit”? At quomodo istud inde eliciamus?

186 sq. Calefaciunt arcum et perfricant adipe proci, sed ne sic quidem tendere eum possunt:

Ἀντίνοος δ' ἔτ' ἐπέιχε καὶ Εὐρύμαχος θεοφειδῆς,
ἀρχοὶ μνηστήρων ἀρετῇ δ' ἔσαν ἔξοχ' ἄριστοι.

Annotatis: „δ' ἔτ' U², δέ τε codd. plerique ut hic sit sensus: at retinebat eos Antinous. Sed poeta dicere voluit: Antinous vero et Eurymachus nondum victos se fatebantur (hielden nog vol).” At ἐπέχειν non esse perseverare vel notus ille imperativus ἐπίσχες docet. Quare videndum an non potius haec sit sententia: „Antinous et Eurymachus manebant etiam, a se impetrare nondum poterant ut de conatu desisterent. Ceteri vero iam desponderant animum, totoque omisso certamine assederant.”

217 sq. Eumaeo atque bubulco egregia promittit dona Ulysses, si sibi in proelio cum prociis fidelem navaverint operam. Tum sic pergit:

εἰ δ' ἄγε δὴ καὶ σῆμα ἀριφραδῆς ἄλλο τι δείξω,
ἥφρα μ' ἐν γνώτον πιστωθῆτόν τ' ἐνὶ θυμῷ.

Hic pro εἰ δέ legitis εἴ: recte, ut opinor. Atque aequae illam lectionem probo δ 832 ubi Penelope imaginem sororis sibi a Minerva per somnum missam sic alloqui incipit:

εἰ μὲν δὴ θεός ἐσσι θεοῦό τε ἔκλυες ἀνδρῶν,
εἴ' ἄγε μοι καὶ κείνον δίξυρόν κατάλεξον.

Plane ibi absurdum foret εἰ δ'. Idem dici potest de χ 391. His verbis filium appellat Ulysses:

Τηλέμαχ', εἴ' ἄγε μοι κάλεσον τροφὸν Εὐρυκλείειαν.

Quamvis enim multi codices hic εἰ δ' habeant, tamen unice verum est εἴ' quod in nullo legi videtur. Sed non omnium

locorum, ubi *εἰ δ'* est in codicibus, eadem est ratio. Sic eo, ad quem in annotatione lectorem relegatis, equidem mutare nihil ausim. Est A 302. Briseidem se traditurum Achilles, quoniam ita opus sit, declarat, neque se vi illam retenturum. Sed addit:

*τῶν δ' ἄλλων ἃ μοι ἔστι θοῆ παρὰ νηὶ μελαίνῃ
τῶν οὐ κέν τι φέροις ἀνελών ἀφέκοντος ἐμεῖο.*

Tum, voce, ut opinor, vultuque minaci:

*εἰ δ' ἄγε μὴν πείρησαι, ἵνα γνῶωσι καὶ οὔδε
αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δούρι.*

Nihil hic Agamemnonem iubet Achilles, neque eum ad aliquid faciendum adhortatur; sed provocat eum; provocantium autem sunt sententiae conditionales, velut notum illud Aristophanicum *αἶρε πλῆκτρον εἰ μαχεῖ*. Quique gravi ira sunt commoti plerumque sua ipsi verba interrumpunt. Eiusmodi autem ellipsis Achilli aptissima nunc hic legitur: *εἰ δέ* pro *εἰ δὲ βούλει* vel *εἰ δὲ μὴ πείθει τῶ ἐμῷ λόγῳ*. Contra *εἴ' ἄγε μὴν πείρησαι* eius esse videtur potius, qui iram iam missam fecerit, atque eum, cui modo minatus sit, blande alloqui et admonere incipiat.

245. Post colloquium extra aedes habitum cum Eumaeo atque bubulco, ubi se agnoscendum dedit illis, Ulysses rursus intrat et pristina sede assidit: sequuntur eum Eumaeus atque bubulcus. Tum legimus:

Εὐρύμαχος δ' ἤδη τόξον μετὰ χερσὶν ἐνώμα.

Quam verum sit quod ad versum 186 de verbo *ἐπέχειν* annotavi, ex uno hoc versu apparet. Si enim illic narratum esset: „Antinous et Eurymachus in conatu perseverabant”, hic unusquisque exspectaret „Eurymachus etiam arcum manibus versabat”, et absurdum foret „iam... versabat” de eo qui nunquam desiit. Nunc cum illic legerimus: „Antinous et Eurymachus nondum omiserant conatum, sed manebant etiam”, minime miramur hic legentes: „iamque (denuo post

brevem quietem) Eurymachus manu versabat arcum." De significatione autem vocabulorum ἤδη... ἐνώμα ne levissima quidem esse potest dubitatio: recurrunt enim vs. 393: Philoetius, qui ad ianuas claudendas exierat, redit atque suo assidit loco oculis in Ulyssem conversis; sequitur: ὁ δ' ἤδη τόξον ἐνώμα.

257 sqq. Eurymachum tristem quod arcum tendere non possit metuentemque hominum rumores sic alloquitur Antinous:

Εὐρύμαχ', οὐχ οὕτως ἔσται νοεῖς δὲ καὶ αὐτός.

νῦν μὲν γὰρ κατὰ δῆμον ἑορτὴ τοῦ θεοῦ

ἀγνή. τίς δέ κε τόξα τιταίνοιτ' ; ἀλλὰ Φέηλοι

260 *κάθ' ἐτ'. ἀτὰρ πελέκυσ γε καὶ εἴ κ' ἐάωμεν ἅπαντας*

ἑστάμεν' οὐ μὲν γάρ τιν' ἀναιρήσεσθαι ὀίω

ἐλθόντ' ἐς μέγαρον Λαερτιάδ' Ὀδυσῆος.

Huius admonitionis quae sit ratio non plane perspicio: auctor est Antinous ut, cum dies festus sit, gravis iste arcus tendendi labor mittatur iam: hoc intelligo. Sed quid οὐχ οὕτως ἔσται? Dixerat enim Eurymachus: „turpis de nobis fabula erit apud posteros." Quo iure ei Antinous respondet: „non ita res se habebit; vel tu hoc intelligere debes"? An quia sunt feriae dei? Quid his cum hominum rumoribus? Recte his verbis Eurymachus reprehenderetur si sic comites allocutus esset: „agitedum, vos, qui hactenus otiosi desedistis, surgite et instauratione certamen, cui mox ego quoque et Antinous accedemus: gravissimi enim labores subeundi potius quam hanc in nos admittamus infamiam". Hic ergo haereo, neque quomodo me extricem habeo. Versu 260 hanc proponitis lectionem:

ἀτὰρ πελέκυσ γε ἐάσομεν ἐνθάδ' ἅπαντας

qua certe legitime structura et huius et sequentis sententiae restituitur: nam quae nunc leguntur

ἀτὰρ πελέκυσ γε καὶ εἴ κ' ἐάωμεν ἅπαντας

ἑστάμεν', οὐ μὲν γάρ τιν' ἀναιρήσεσθαι ὀίω

balbutientis sunt, non loquentis. Male tamen me istud *ἅπαντας* habet: secures aut tolluntur reconduunturque aut suo loco relinquuntur; sed sive hoc fit sive illud, omnibus fit securibus: de parte aliqua tollenda et parte relinquenda cogitare potest nemo.

288 sqq. Se velle periculum facere Ulysses si forte arcum tendere possit ubi dixit, his verbis simulati mendici arrogantiam notat Antinous:

ἂ δ' Φειλὲ ξέλων, ἔνι τοι φρένες οὐδ' ἦ βαιαί.
 οὐκ ἀγαπᾷς ὃ Φέκηλος ὑπερφιάλοισι μεθ' ἡμῖν
 290 δαίνυσαι οὐδέ τι δαιτὸς ἀμέρδει, ἀντάρ ἀκούεις
 μύθων ἡμετέρων καὶ φήσιος; οὐδέ τις ἄλλος
 ἡμετέρων μύθων ξεῖνος καὶ πτωχὸς ἀκούει.

Inepte vs. 289 dictum videtur *ὑπερφιάλοισι μεθ' ἡμῖν*, sed hoc mitto. Gravi vero morbo laborare versum 291 vobiscum censeo. Non enim, quod vos quoque in annotatione dicitis, ferri potest *καὶ φήσιος*; post *μύθων*, cum praesertim illa vox *φήσιος* nusquam alibi legatur. Quod autem rogatis: „latetne nominativus aliquis in *καὶ φήσιος*?” respondere velim multo mihi verisimilius videri aliam ibi vocem latere, quae nunc cum magno sententiae detrimento desideretur. Nonne enim absurde rogat Antinous: „satisne tibi non est, quod nobiscum sedes cenasque et sermones nostros audis, neque quisquam alius hospes mendicusve eos audit”? Nonne beneficia sua alii imputantis est dicere: „quod tibi nunc do (permitto) nunquam antea cuiquam dedi (permisi)”? Deest ergo adverbium *πάρος*, quod si apta huic versui e-mendatione restitutum erit, eleganter suum sibi verbum in praesenti (*ἀκούει*) habebit adiunctum.

303 sq. Ebrium Ulysses, qui eiusmodi aliquid rogare audeat, Antinous dicit, et quae mala afferre soleat nimium vinum narrat afferendo exemplo Centauri Eurytionis, qui apud Pirithoum

cum genio indulsisset, tantas turbas fecerit ut importunitatem eius Lapithae gravi poena plectendam rati aures nasumque ei abscinderent, deinde ipsum fato suo relinquerent. Sequitur:

ἐξ οὗ κενταύροισι καὶ ἀνδράσι νεῖκος ἐτύχθη,
 Φοί τ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν ἠβηροτο Φοινοβαρίων.

Haec inter se et cum praecedentibus ut bene cohaereant, altero versu pro τ' utique recipienda lectio aliquot codicum δ': „hinc ortum illud inter Centauros Lapithasque bellum: sed sibi primo Eurytion malorum auctor exstitit.

305 sq. Sic pergit Antinous:

ὣς καὶ σοὶ μέγα πῆμα πιφάνσκομαι, αἴ κε τὸ τόξον | ἐντανύσῃς.
 Ecquid αἴ κε σὺ τόξον? Molestus enim articulus ille.

314 sq. Reprehendit Antinuum quod tam contumeliose in hospitem invehatur Penelope, deinde his verbis intempestivam eius ridet iracundiam:

φέλπει, αἴ χ' ὃ ξεῖνος Ὀδυσσεὺς μέγα τόξον
 ἐντανύσῃ χερσίν τε βίηφί τε Φῆφι πιθήσας,
 Φοίκαδέ μ' ἄξεσθαι καὶ ἐφῆν θήσεσθαι ἄκοιτιν;

Nonne aliquo modo efficiendum ut infinitivi ἄξεσθαι et θήσεσθαι suum sibi habeant subiectum? Nam quod nunc legitur *φέλπει* . . . *Φοίκαδέ μ' ἄξεσθαι* nihil aliud significare potest quam: „putasne te me domum esse ducturum?“ Fortasse pro *Φοίκαδε* legendum *αὐτόν*, cum praesertim praestet de mendico errabundo loquentem domum eius non commemorare.

362 sq. Iam affert Eumaeus arcum Ulyssi, sed increpant eum proci his verbis:

πῆ δὴ καμπύλα τόξα φέρεις, ἀμέγαρτε συβῶτα,
 πλαγκτέ; τάχ' αὖ σ' ἐφ' ὕεσσι κύνες ταχέες κατέδονται.

Itane vero? „Fortasse iterum te canes devorabunt.“ Et videte quam sit ingratum istud *τάχ' . . . ταχέες*. Brevissimo autem

interiecto spatio (vs. 369) iterum *τάχα* recurrit, sed ibi elegantissime positum est: iam territus procorum minis pedem refert Eumaeus, sed pergere eum sic Telemachus iubet:

ἄττα, πρόσω φέρε τόξα· τάχ' οὐκ ἐν πᾶσι πιθήσεις.

Lepidissime enim ironia illa adhibetur ab eo qui cum magna loquitur fiducia. Denique ne hoc quidem negligendum istud *πλαγκτέ* parum aptum esse convitium homini assiduo. Licet enim negare nolim eam vocem sic adhiberi posse ut „amens” significet, multo tamen prius illam legentes de errabundo cogitamus. Suspikor sic fere olim scriptum fuisse:

ἦ μάλα δὴ σ' ἐφ' ἕεσσι κύνες ταχέες κατέδονται

et inserta ista *πλαγκτέ* et *αὖ* cum aliquo casu versus mutilus esset factus.

424 sqq. Ulysses sic gloriatur:

*Τηλέμαχ', οὐ σ' ὁ ξεῖνος ἐνὶ μεγάροισιν ἐλέγχει
ἤμενος, οὐδέ τι τοῦ σκοποῦ ἤμβροτον οὐδέ τι τόξον.
δῖήν ἔκαμον τανύων.*

Ecquid: οὐ γάρ τι σκοποῦ ἤμβροτον? Nimis enim languidum istud τοῦ σκοποῦ, neque admodum elegans duplex οὐδέ. Primo versu σε ξεῖνος legere possimus, sed illa correctione fortasse opus non est, quia illic suam sibi emphasin habet ὄ.

LIBER XXII.

---

6 sq. Hisce ad procos utitur minis Ulysses:

*νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον, ὃν οὐ πῶ τις ἔβαλεν ἀνήρ,
Φείσομαι αἶ κε τύχωμι, πόρῃ δέ μοι εὖχος Ἀπόλλων.*

Merito lectionem *Φείσομαι* (i. e. *ἐπιπορεύσομαι* ut Eustathii utar verbo) reiecit. Sed neque *Φείσομαι* probari vobis significatis annotando: „si verbi *Φειδέναί* est futurum, vertatur nunc sciam (experiar) aliumne scopum tangere possim. Neutrum tamen verbum satis huc quadrat, quapropter corruptum locum esse suspicamur.” Revera autem corruptum esse non potuit melius demonstrari, quam versione illa, quam proponitis. Quis enim istam probet verborum structuram *σκοπὸν . . . Φείσομαι αἶ κε τύχωμι*? Latina ea est, non Graeca. Opus autem est hic verbo, cuius obiectum esse possit *σκοπὸν*: tum demum bene decurret sententia. Legendum censeo *στήσομαι*: „alium mihi scopum proponam, an forte tangere possim”. De ipso verbo cf. τ 139: *στησαμένη μέγαν ἰστόν*; sibi telam posuit. Si quis autem dicit: *στήσομαι σκοπὸν*, non ita eius verba accipienda sunt, ut eum putemus manibus aliquid allaturum et manibus alicubi fixurum; sic enim et ille loqui potest qui menti suae aliquid est propositurus.

17 sqq. Antinous vulnus letale accipit sagitta ab Ulysse missa :

ἐκλίνθη δ' ἐτίρωσε, δέπας δέ Φοι ἔκπεσε χεῖρὸς
βλημένον, ἀντίκα δ' ἀλλὸς ἀνὰ ρῖνας παχὺς ἦλθε
αἵματος ἀνδρομέοιο· θοῶς δ' ἀπὸ Φεῖο τράπεζαν
ᾧσε ποδὶ πλήξας.

Lubenter credo non bubulum sed humanum sanguinem e naribus Antinoi exsiluisse. Sed bonum poetam sic scribere potuisse non credo. Manifesto tenemus ineptum imitatore, qui nihil cogitans illud vocabulum transtulerit ex ι 373 sq. :

φάρυγος δ' ἔξ ἔσσυτο Φοῖνος
ψωμὸν τ' ἀνδρόμοιοι.

Hoc quoque ineptum quod ad implendum versum θοῶς additur: quasi vero certo consilio et de industria mensam everterit Antinous.

23. Comitem suum ubi occisum vident proci vehementer perturbantur :

ἐκ δὲ θρόνων ἀνόρουσαν ὀρινθέντες κατὰ δῶμα.

Quis est verborum ὀρινθέντες κατὰ δῶμα sensus? An vitio nata sunt? Suspicio hoc propter praecedentem versum :

μνηστῆρες κατὰ δῶμα, ἐπεὶ Ἴλδον ἄνδρα πεσόντα.

55 sqq. Iure caesum Antinoum agnoscit Eurymachus, illius enim exemplo ceteros procos omnes illas iniurias Ulyssis domi perpetrasse; sed nunc illarum auctore profligato parcendum esse ceteris Ulysses monet additque :

ἦμες ὄπισθεν ἀρεσσάμενοι κατὰ δῆμον,
ὅσα τοι ἐκπέποιται καὶ ἐδήδεται ἐν μεγάροισι,
τιμὴν ἀμφὶς ἄγοντες ἐΦεικοσίβοια Φέκαστος,
χαλκὸν τε χρυσὸν τ' ἀποδώσομεν, εἰς ὃ κε σὸν κῆρ
ἰανθῆ.

Omnia haec, licet satis molesta sit verbositas, tamen ferri intelligique possunt: unum istud ἀρεσσάμενοι κατὰ δῆμον quid

sibi velit vel quomodo recte hic poni potuerit non video. In verbo enim est notio satisfaciendi vel damni illati compensandi vel restituendi quod ademeris. Sed id qui *κατὰ δῆμον* fieri potest? Hoc enim est per totum populum poniturque de ea re ad quam perficiendam singuli cives sint adeundi. Qui autem ingentem debent pecuniam, ad illam persolvendam quid facere *κατὰ δῆμον* solent vel cum aliqua bona spe possunt? Ut opinor circumcursant familiam, amicos, notos, ignotos, denique totum populum ad illam corradendam, haud dissimiles mendicorum qui stipem colligunt. Ergone *ἀγειράμενοι κατὰ δῆμον* scribendum? Sic certe *κατὰ δῆμον* apto verbo adhaerebit, recteque illud in praeterito tempore erit positum, nam ut solvere possit aliquis praecedere debet nummorum collectio. Contra satisfactionis et compensationis tantummodo mentio fieri potest tamquam rei, quae data acceptaque pecunia futura sit, neque, id quod iam dictum est, ulla unquam satisfactio *κατὰ δῆμον* fit. Facile tamen verbum *ἀρέσασθαι* huc potuit irrepere, quoniam in uno verbo *ἀρεσσόμεθα* tamquam in compendio, inest tota Eurymachi oratio. Participium autem *ἀγειράμενοι* non legitur alibi, sed *v* 14 legitur prorsus eo sensu, quo hic opus est, additoque eodem illo *κατὰ δῆμον*:

ἀλλ' ἄγε Φοι δῶμεν τρίποδα μέγαν ἠδὲ λέβητα
ἀνδρακάς· ἡμεῖς δ' αὖτε ἀγειρόμενοι κατὰ δῆμον
τισόμεθ'.

Participium aoristi activi et alibi exstat et *τ* 197:

δημόθεν ἄλφιτ' ἔδωκα καὶ αἴθοπα Φοῖνον ἀγείρας.

81 sq. Stricto gladio in Ulyssum incurrit Eurymachus:

ὃ δ' ὀμαρτῆ διὸς Ὀδυσσεὺς
ἰὸν ἀποπροίεις βάλει δὲ στῆθος παρὰ μαζόν.

Sic vulgo, vitiosissime; praestat duorum codicum lectio *ἀποπροίει*, quia particula *δέ* postulat praecedens verbum finitum,

sed vera tamen non esse videtur. Vos: ἰὼν ἀποπροίεις ἄβαλε Fe
στ. π. μ Sic restituitur usitatissima structura, qua ferendi
vulnerandique verba duplicem habent accusativum alterum
hominis qui feritur, alterum eius corporis partis qua feritur.
Sed hoc loco ipsa illa structura nescio quid habet duri. Sequi-
tur enim:

ἐν δὲ Φοι ἦπατ' ἔπηξε θοὸν βέλος.

Ergo alio modo versum equidem emendaverim. Ecquid

ἰὼν ἀποπροίεις ἔβαλε στῆθος παρὰ μαζόν.

94. Dum Amphinomus impetu in Ulyssem facto a foribus
eum repellere conatur, in tergum eius tanta vi Telemachus
hastam coniciit ut per pectus illa exeat. Tum:

ἰδοῦπησεν δὲ πεσῶν, χθόνα δ' ἦλασε παντὶ μετώπῳ.

Recurrit altera versus pars vs. 296:

ἦριπε δὲ πρηγῆς, χθόνα δ' ἦλασε παντὶ μετώπῳ.

Mire tamen dictum istud παντὶ μετώπῳ. Quod quomodo acci-
piamus? An sic fere: „haud aliter cecidit homo quam arbor
lignumque: cum enim puncto temporis omnis ei adempta
esset vita, ut steterat ita concidit, corpore neque collapse
neque inclinato”? At sic qui cadunt toto corpore humum
feriunt et „toto vultu” potius quam „tota fronte”. Sed veri-
simile est ipsum poetam non anxie expendisse vocabulorum
quibus uteretur vim, unice de versu implendo sollicitum.

95 sqq. Statim sequitur:

*Τηλέμαχος δ' ἀπόρουσε λιπὸν δολιχόσκιον ἔγχος
αὐτόθ' ἐν Ἀμφινόμῳ· περὶ γὰρ ἴδ' εἶ μὴ τις Ἀχαιῶν
ἔγχος ἀνεκτόμενον δολιχόσκιον ἢ ἐλάσειε
φασγάνῳ ἀίξας ἢ ἐπροπρηνέα τύψας.*

Ad ἦ vs. 97 annotatis: „ἦ F' v. Herwerden, loco minus
apto pronomen inserens. Nobis ipsum ἦ suspectum est; tenta-
vimus αὐτόν ἐλάσσει.” Et merito vobis suspecta est ista par-

ticula, neque quidquam huic loco aptius quam pronomen *αὐτόν* quod vos inseritis: „victor metuit ne, dum telum ex corpore occisi hostis extrahat, ipse occidatur.” Remota nunc est oppositio, quae olim ineptissime inter versus 97 et 98 instituebatur, et ad unum versum 98 redacta. Sed ne illic quidem ferri potest. *ἀλξας ἦδ'...τύψας*. Contrariaene inter se hae res sunt? Immo tam cognatae ut altera sine altera esse nequeat. Quomodo enim cominus feriat aliquis qui nunc procul stat nisi prius accurrat? Quapropter proponerem:

φασγάνῳ ἀλξας ἦδ' ἐπ' ἀποπρηγνέα τύψας
nisi inepta videretur tautologia *ἐλάσειε τύψας*.

101 sqq. Eiusmodi ergo periculum ne sibi et posthac sit metuendum, ad patrem currit Telemachus eumque sic alloquitur:

*ὦ πάτερ, ἤδη τοι σάκος οἶσω καὶ δύο δοῦρε
καὶ κυνέην πάγκαλκον ἐπὶ κροτάφοισ' ἀραρυῖαν,
αὐτός τ' ἀμφιβαλεῦμαι ἰών, δώσω δὲ συμβώτη
καὶ τῷ βουκόλῳ ἄλλα τετευχῆσθαι γὰρ ἄμεινον.*

Ergone in ipsa via (*ἰών*) arma induet Telemachus? Credibile hoc in tanta festinatione. At aliud quid fieri videmus: eodem enim quo ceteri tempore illud facit, nempe reversus ad patrem (vs. 112 sq.). Corruptum ergo versum censeo atque sic corrigendum:

αὐτός τ' ἀμφιβαλεῦμαι ἐγὼ, δώσω δὲ συμβώτη.

Apta enim huic loco gravior emphasis. Parum eleganter nunc post *δώσω δὲ συμβώτη* statim legitur *καὶ τῷ βουκόλῳ ἄλλα*. Reditque novicius ille articulus vs. 114:

ὄς δ' αὐτῶς τὸ δμῶ' ἐδυσέσθην τεύχεα καλά.

Retinenda ista aetatis censeo indicia, dummodo suo aestimentur pretio.

116 sqq. Stant ergo omnes armati dextra laevaue Ulyssis:

αὐτὰρ ὃ γ', ὄφρα μὲν αὐτῷ ἀμύνεσθαι ἔσαν ἰοί,
τόφρα μνηστήρων ἕνα γ' αἰεὶ Φῶ ἐνὶ Φοίβῳ
'βάλλε τιτυσκόμενος· τοὶ δ' ἀγγιστῖνοι ἔπιπτον.

Haec ergo Ulysses faciebat quamdiu ipse sagittas habebat. Et quid deinde, cum consumptae essent omnes? Sumpsitne a comitibus? Immo vero: arcum deposuit, galeam clipeumque sumpsit, hastis rem gerere coepit. Sequitur ergo ut αὐτῷ hic Attico more positum dicamus pro epico Φοίβῳ. Haud dubie idem factum vs. 149. Narratum est quomodo arma a Melanthio clam sint allata procis. Sequitur:

147 καὶ τότε Ὀδυσσεύης ἔλυτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ,
ὡς περιβαλλομένους Ἴδιδε τεύχεα χερσὶ τε δοῦρα
μακρὰ τινάσσοντας· μέγα δ' αὐτῷ φαίνεται Φέργον.

154 sqq. Novi periculi admonet filium Ulysses; ille respondet:

ὦ πάτερ, αὐτὸς ἐγὼ τόδε γ' ἠμβροτον — οὐδέ τις ἄλλος
αἴτιος —, ὅς θαλάμοιο θύρην πυκινῶς ἀραρυῖαν
κάλλιπον ἀγκλίνας· τῶν δὲ σκοπὸς ἦεν ἀμείνων.

Quid ultima haec significant? An sic fere intelligenda: „apud adversarios fuit quidam tam diligens speculator quam ego fui negligens custos: quod enim ego neglexeram, id ille acute observavit et in suum usum convertit”? Sic tamen vix abesse poterat particula ἄρα.

167 sqq. Videt Eumaeus Melanthium intrantem cubiculum rogatque Ulyssem:

ἦ μιν ἀποκτείνω, αἶ κε κρείσσων γε γένωμαι,
ἢ σοὶ ἐνθάδ' ἄγω

Respondere sic incipit Ulysses:

ἦ τοι ἐγὼ καὶ Τηλέμαχος μνηστήρας ἀγανούς
σχήσομεν ἔντοσθεν μεγάρων μάλα περ μεμαῶτας.

Quid haec ad ea quae rogatus est? quispiam quaerat. Equidem praemissa suspicor, quia iussurus est Ulysses Eumaeum

non solum ire sed Philoetium secum ducere. Sequitur enim:
σφῶι δ' ἀποστρέψαντε κτέ.

173 sqq. Quid autem Eumaeo Philoetioque agendum est?
 Audiamus ipsum Ulysssem:

*σφῶι δ' ἀποστρέψαντε πόδας καὶ χεῖρας ὑπερθε
 ἐς θάλαμον βαλέμεν, σανίδος δ' ἐκδῆσαι ὄπισθε,
 σειρῆν δὲ πλεκτῆν ἐξ αὐτοῦ πειρήναντε
 κίον' ἀν' ὑψηλὴν Φερύσαι πελάσαι τε δοκοῖσι.*

Quid sit aliquem pone tabulam vincire iuxta cum ignarissimis ignoro. Sed fortasse totus versus 174 eiiciendus est: nam inter se certant haec: „manibus pedibusque aliquem vincire et conicere in cubiculum, nimirum ut ibi maneat donec de eo decretum fuerit” et „eundem suspendere”. Versu autem 187 sqq., ubi servi iussa domini exsequuntur, nulla *σανίς* commemoratur et vinctus Melanthius statim suspenditur; et *εἴσω* quidem *Ἰέρυσαν* eum atque ibi *χαμαὶ βάλον*, sed non vinctum, verum ut vincire possent.

182 sqq. Ad fores cubiculi assistunt Eumaeus Philoetiusque dum arma ibi conquirunt Melanthius; tum:

*εἴθ' ὑπὲρ οὐδὸν ἔβαινε Μελάνθιος αἰπόλος αἰγῶν,
 τῇ ἐτέρῃ μὲν χειρὶ φέρων καλὴν τρυφάλειαν,
 τῇ δ' ἐτέρῃ σάκος εὐρὸν γέρον, πεπαλαγμένον ἄξι,
 Λαέρτα' ἦρωος, ὃ κουρίζων φορέεσκε —
 δὴ τότε γ' ἦδη ἔκειτο, ῥαφαὶ δ' ἐλέλυτο ἱμάντων —
 τῷ δ' ἄρ' ἐπαῖξανθ' ἐλέτην Ἰέρυσάν τέ μιν εἴσω.*

Non insolite solum sed et mire inepteque istud *γέρον* dictum, et vix credibile hic factum quod nusquam alibi, ut et adiectivi vicem impletet *γέρον* et in genere neutro poneretur, nisi si librariorum culpa factum est. Accedit quod cum haec sequantur: „situ commaculatum” et „cuius baltei iam inde essent dissoluti” satis languide praemittitur una vox

„vetus”. Has ego ob causas totum istud *γέρον* natum suspicor e verbo elegantissime quidem posito, quodque magnam loco praeberet venustatem, sed, quoniam structuram, quam exornabat, corrumpere videretur, facile inutilium coniecturarum ansam praeberere posset; et cum semel a coniecturis praesidium peteretur, ipsa narratio sponte illud *γέρον*, quamvis ineptum esset, subministrabat. Olim ergo sic scriptum suspicor:

τῆ δ' ἐτέρῃ σάκος εὐρὸν ἔφεν, πεπαλαγμένον ἄζη.

248 sqq. Minerva, sumpta Mentoris figura, bona spe implet Ulyssem eiusque socios, tum in avem conversa evolat et in superiore parte conclavis assidit. Mentorem ergo iam non cum adversariis stantem videns procorum unus Agelaus sic socios suos, qui etiam supersunt, adhortatur:

*ὦ φίλοι, ἤδη σχήσει ἀνὴρ ὅδε χεῖρας ἀάπτους·
καὶ δὴ σοὶ Μέντωρ μὲν ἔβη κενέ' εὐγμάτα Φειπῶν.*

Ergone proci quoque Minervam dicentem audiverunt:

ἀλλ' ἄγε δεῦρο, πέπον, παρ' ἔμ' ἴστασο κτέ.?

Sed hoc mitto. Agelaum monentem audiamus:

τῷ νῦν μὴ ἅμα πάντες ἀφίετε δούρατα μακρά.

Hoc intelligo; si simul omnes tela iaciunt aut omnes unum scopum petendo plus telorum absumunt quam opus est, aut tumultuarie agunt. Quo modo ergo agendum esse prudens docet magister?

ἀλλ' ἄγεθ' οἱ Φέξ πρῶτον ἀκοντίσατε

„Vos, qui sex numero estis” (enumerati autem cum ipso Agelao sunt vss. 241 sqq.) „primum conicite tela”. Vos primum, et deinde qui? Vulgusne procorum? At quid prodest eiusmodi consilium: ut duces primum tela mittant, deinde illi quibus praesunt? Meliorem certe locum reddidit, sed non persanavit Naberus legendo οἱ Φέξ πρῶτοι. Si enim duces tela mittent, quid faciet vulgus? Otiosumne adstabit? Sic certe telis parcutur, sed parum proficitur. Equidem quid hic requi-

ratur optime sentio, et verae lectionis partem quoque hic deprehendo, sed quomodo totam restituam non video. „Non omnes simul”. Quid opponitur? Nimirum: ordine et suo quisque tempore. Id autem in *ἔξ* latet; etenim vox qua hic carere non possumus est *ἐξείης*.

Paulo post Ulysses suas copias adhortatur et hoc utitur exordio:

262 ὦ φίλοι, ἤδη μὲν κεν ἐγὼ Φείποιμι καὶ ἤμιν.

Quid sibi vult istud *καὶ ἤμιν*? An Agelai allocutionem audisse censendus est Ulysses, ut ipse nunc sic incipiat: „audivi adversariorum ducem orationem habentem; nunc ut opinor et nobis allocutione opus est”? Satis absurde; vide quae ad vs. 248 sqq. annotavimus.

312 sqq. Resistere iam Ulyssi eiusque comitibus non possunt proci, sed ingens fit eorum strages tamquam imbellis pecoris. Hic procorum unus supplex se Ulyssi ante pedes proiicit et sic precatur:

γυνάμαί σ', Ὀδυσσεῦ, σὺ δέ μ' αἶδεο καὶ μ' ἐλέησον
οὐ γάρ πώ τινα φημι γυναικῶν ἐν μεγάροισι
Φειπέμεν' οὐδέ τι ῥέξαι ἀτάσθαλον ἄλλα καὶ ἄλλους
'παύεσκον μνηστῆρας, ὅτις τοιαῦτά γε ῥέξοι.

Mira defensio. Haecine ergo praecipua procorum iniuria quod ancillas Ulyssis dictis factisque laedebant? Nusquam eos hoc nomine legimus reprehendi, sed quod boves suesque absumebant vinumque effundebant hoc et Telemacho et Ulyssi illum gravissimae vindictae inspirabat amorem; deinde omnino adversus omnes contumeliose se gerebant, postremo nonnullis eorum ancillarum noctes pro iniuriae fuerunt cumulo. Huccine ergo supplicis nostri verba spectant? Non ausim negare, quamquam satis inepte illud sic significatur *γυναικῶν Φειπεῖν καὶ ῥέξαι ἀτάσθαλον*. Ineptius tamen etiam quod sequitur

ἀλλὰ καὶ ἄλλους

ἰπαύεσκον μνηστῆρας.

Risum enim movet vir qui procos cum ancillis concubitu-ros gravi oratione ne illud faciant obtestetur. Neque usquam tota Odyssea quisquam id faciens inducitur. Sed fortasse in *τινα* et *γυναικῶν* vitii latet aliquid, nam cetera sunt aptissima: „nunquam quidquam domi tuae contumeliose feci dixive”, haec esse solet oratio hominis qui ut sibi uni parcatur orat. Nam verum quidem est huiusce loci poëtam satis pueriliter pannos epicos collegisse: vide modo istud *ὅτις τοιαῦτά γε ῥέξοι* (ubi vel una particula *γε*, cui nullus hic locus, ineptum prodit imitatore); vix tamen quemquam hominem cogitare possum tam perversum, qui cum multa ponere posset loquentis personae convenientia, unum hoc elegerit quod tam esset insulsum.

378 sqq. Filii precibus motus Ulysses blanda oratione Medontem fetialem accurrentem mortemque deprecantem excipit, metum ei demit et tam illum quam cantorem Phemium, qui modo iisdem precibus usus erat, incolumem fore asseverat. Tum utrumque e conclavi atque e caede exire iubet seque foris sedentes expectare. Sequitur:

ὧς ἔφατο, τὸ δ' ἔξω βήτην μεγάροιο κίοντε·
 ἐξέσθην δ' ἄρα τὸ γε Διὸς μεγάλου ποτὶ βωμόν,
 πάντοσε παπταίνοντε, φόνον ποτιδεγμένω αἰεί.

Ergone ne nunc quidem illi se periculo exemptos putant? Aiunt viri docti Ulysssem hic tamquam barbarum saevum crudelemque depingi, neque ego infitior; sed in ipso proelio atque caede talem se gerit. Post praelium eum se conversurum ad imbelles supplices, quos modo timorem ponere iusserit, atque illos trucidaturum vix quisquam expectet. Et si tamen supplices id verebantur, anxie illos conclavi intentos habuisse oculos consentaneum est, cum semper inde prodeun-

tem videre sibi viderentur Ulyssem ad se mactandos, nam ex alia parte aedium certe mali imminebat nihil. Ut ad pauca redeam: versum 380 spurium censeo, neque id tam propter rationes propositas quam quod post illud:

πάντοσε παπαίνοντε, φόνον ποτιδεγμένω αἰεὶ

statim sequitur:

ἴπαπτηγεν δ' Ὀδυσσεὺς καθ' ἔφδον δόμον, κτέ.

Nimis ingrata enim illa eiusdem verbi repetitio; et Ulyssem circumspicientem per totum conclave si forte superesset aliquis adversariorum atque in aliquo delitesceret angulo egregie illud decet; quam parum aptum esset supplicibus iam vidimus.

383 sqq. Oculis ergo totum lustrabat conclave Ulysses, si forte procorum aliquis vivus etiam surripere se conaretur:

*τοὺς δ' ἔφιδεν μάλα πάντας ἐν αἵματι καὶ κονίησι
πεπιεότας πολλοὺς ὥς τ' ἰχθύας, οὓς θ' ἄλιηες
κοῖλον ἐς αἰγυαλὸν πολιῆς ἔκτοσθε θαλάσσης
δικτύῳ ἐκφέρουσιν.*

Vs. 384 haereo, vosque nihil annotasse miror. Ergone vos non offendit *πάντας... πολλούς*? Mihi illud vix et ne vix quidem ferendum videtur. Cum enim omnino haud facile illa inter se iungi possunt adiectiva, tum hic alterum altero repellitur respuiturque. Quominus simul ferantur obstat adverbium *μάλα*, quod versui suo hanc fere praebet sententiam: „at videbat dubium non esse quin omnes iacerent exanimis” ¹⁾. Sequi nunc non possit *πολλούς* nisi fingamus Ulyssem ab illa perscrutatione, quam suae securitatis causa instituerit, subito se ad admirationem stragis a se editae convertentem, quod absonum videtur. Aut ergo *πολλούς* corruptum est, aut una illa voce vel maxime confirmatur Fickii sententia versus

¹⁾ De peculiari illo colore, quem saepe *μάλα* sententiae praebet, olim dixi quaedam hinc non aliena in *Stud. Antiphont.* p. 10 sqq.

384—9 damnantis. Quamquam totus locus satis est ineptus, ubi proci illi exanimés comparantur cum piscibus, qui:

κύμαθ' ἄλδς ποθέοντες ἐπὶ ψαμάθοισι κέχυνται.

Pisces enim, qui effusi iacent in litore maris undam desiderantes, saliant ut opinor. Quam absurda esset imago, recentior quidam interpolator sensit ergoque ut malo mederetur insulsum versum adiecit:

τῶν μὲν τ' ἠέλιος φαέθων ἐξέλειτο θυμόν·

alterumque aperte repugnantem praecedentibus:

ὧς τότ' ἄρα μνηστῆρες ἐπ' ἀλλήλοισ' ἔκεχυντο.

Nam pisces ἐπὶ ψαμάθοισι κέχυνται: dispersi iacent in litore.

395 sqq. Procorum nullum superesse ubi vidit Ulysses filium iubet Eurycleam vocare; ille autem foribus apertis sic grandaevam nutricem alloquitur:

*δεῦρο δὴ ὄρσο, γρῆν παλαιγενὲς, ἧ τε γυναικῶν
δμφάων σκοπὸς ἔσσι κατὰ μέγαρ' ἡμετεράων·
ἔρχεο· κικλήσκει σε πατήρ ἐμός, ὄφρα τι Φείπει.*

Hic, postquam de lectionibus ὄρσο et ὄρσειο dixistis, haec additis: „nobis tragica versuum 395 sq. verboritas gravior etiam displicet quam metrum duriusculum.” Quae verissima est prudentissimaque sententia, nisi quod rhetoricam potius pompam hic notandam censeo quam tragicam. Rhetor hic Telemachus fingitur. Quid enim? Peractum est proelium, certa est victoria, nunc ille in apertis stans foribus altera manu patrem monstrans sanguine perfusum procorumque exanima corpora, altera nutricem ad se vocans, grandiloqua hac utitur oratione, quae longae narrationi splendidum imponat finem: „surge, grandaeva nutrix, quae in nostris aedibus servarum es magistra, atque huc veni: pater te vocat”. Rhetorica autem ista σεμνότης poësi epica longe arcenda est. Non semper id viri docti reputarunt, immo saepe ultro eam in carmina introduce-

runt Homericæ. Ita Kirchhoffius ψ 293 sqq. ubi nunc legitur:

τοῖσιν δ' Εὐρονόμη θαλαμηπόλος ἡγεμόνευε
ἐργομένοισι λέγουσθε, δάος μετὰ χειρὶν ἔχουσα·

295 ἐς θάλαμον δ' ἀγαγοῦσα πάλιν ἔλεν. οἳ μὲν ἔπειτα
ἀσπᾶσισι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμὸν ἔκοντο.

αὐτὰρ Τηλέμαχος καὶ βουκόλος κτε

suspiciatur ipsum poetam scripsisse δ' ἄρ' (pro μὲν vs. 295),
diasceustam autem μὲν substituisse ut addi possent sequentia.
Mihi vero ista:

οἳ δ' ἄρ' ἔπειτα

ἀσπᾶσισι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμὸν ἔκοντο

clausulam efficere carminis videntur oratore quam poeta
digniore. Eadem causa est cur probari mihi non possit
Naberi sententia, qui in egregiis illis Quaestionibus Ho-
mericis, postquam multa docte atque acute de pristina
Iliadis forma disputavit, tandem rem eo perducit, ut vetustis-
simum de Achillis ira carmen finitum fuisse statuatur gravi
hac atque splendida peroratione:

ἠρόμεθα μέγα κῦδος, ἐπέφρομεν Ἔκτορα δῖον.

Addam aliquid, quod multis mirum videbitur fortasse, at-
que iamdudum explosum refutatumque: at mihi certa hic
stat sententia, et quo magis eam animo revolvo eo fit cer-
tior. Ad Achillem dormientem Patrocli venit umbra: vituperat
eum quod dulcissimo amico amisso somnum capere possit, ut
sui recorderetur admonet, ut sepulturae suae quam primum det
operam hortatur. Sed simul ei revocat in mentem quam longa
quamque firma inter se iuncti fuerint amicitia; a suo patre
se olim ad Achillis patrem adductum commemorat, neque
addere negligit cur factum illud sit; inde a Peleo maxima se
educatum cura Achillisque factum clientem atque in bello
ministrum. Denique hasce preces subiicit:

ὄς δὲ καὶ ὄστέα νῶϊν δμῆ σόρος ἀμφικαλύπτοι
χρύσεος ἀμφιφορέυς, τὸν τοι ἴππερ πότνια μήτηρ.

Mihi, ne quid dissimulem, lepidissima haec videntur, venustissima, plenissima nativae simplicitatis. Non satis est Patroclo ossa sua amicique eadem urna condi, nisi ea condantur urna, quam bene notam habeat uterque, quam Achilli dono dederit mater, quamque ipse toties Pelei domi sit admiratus. Aliter visum doctis Alexandrinis, qui primum ἀρεπῆ στίχον vocant, deinde ad certum heroum usum in corporibus mortuorum cremandis sepeliendisque provocant. Quasi vero poeta enchiridion scripserit antiquitatis Homericae, hominesque illi, non suae naturae, convenienter loquentes induxerit. At ego illo versu abiecto non iam Patroclum flentem precantemque audio sed oratorem, qui accurate elimatam declamationem rotunda quadam perfectaque periodo cum clausit, εἴρηκα vel οὔτω γένοιτο magna pronuntiet vocis gravitate.

408 sqq. Euryclea procos stratos occisosque videns Ἰθυσέν φ' ὀλοῦξαι, sed retinuit eam Ulysses sic loquendo:

411 ἐν θυμῷ, γρηῦ, χαῖρε καὶ ἴσχεο μηδ' ὀλόλυξε
οὐχ ὅσῃ καταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάεσθαι.

Non ausim obloqui doctis annotationibus vestris, quibus primum verbum ὀλοῦξαι sic interpretamini: alta voce deos invocare, deinde vs. 412 sic illustratis: „nefas est inter caesorum hominum corpora deos precari; cf Z 268. Non vertendum esse gloriari caeso hoste verissime observatur in schol., ubi apte affertur A 449; sic tamen locum accepisse videtur Archilochus a schol. allatus (fr. 66):

οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσι.”

Sed nunc non video quomodo cum vs. 412 cohaereant sequentes versus:

τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σφέτλια Φέργα
οὐ τινα γὰρ ἴεσκον ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
415 οὐ κακὸν οὐδὲ μὲν ἐσθλόν, ὅτις σφέας εἰσαφίκοιτο
τῷ καὶ ἀτασθαλίῃσιν ἀφεικτα πότμον ἐπέσπον.

Si vero versum 412 sic interpretamur „nefas est caeso hoste gloriari” aptissime sequitur: „quamquam (neque misericordia digni isti sunt etenim) ea commiserunt quae morte essent luenda.” An versus 413—6 adiecit aliquis qui eodem modo quo Archilochus versum 412 acceperit?

421 sqq. Iussa a Telemacho indicare ancillas poena dignas sic Euryclea incipit:

- πεντήκοντά τοι εἶσιν ἐνὶ μεγάροισι γυναιῖκες*
 422 *δμοφαί, τὰς μὲν τ' ἔργ' ἐδιδάξαμεν ἐργάζεσθαι,*
εἰριά τε ξάλνειν καὶ δουλοσύνην ἀνέχεσθαι
τάων δώδεκα πᾶσαι ἀναιδείης ἐπέβησαν,
 425 *οὐτ' ἐμὲ τίουσαι οὐτ' αὐτὴν Πηνελόπειαν.*
Τηλέμαχος δὲ νέον μὲν ἀέξετο, οὐδέ γε μήτηρ
σημαίνειν εἰασκεν ἐπὶ δμοῦσι γυναιξί.

Hic vos. Knightio Fickioque praeuntibus versus 422 sq. eiecistis; iure, ut opinor: taedium enim movet ista verbositas. Multo tamen minus ferendi sunt 426 sq., quos damnat Herwerdenus. „Istae neque me curabant neque ipsam Penelopen”: sufficiunt haec, ut opinor, ad procacium ancillarum temeritatem notandam. Non ita interpolatori visum, qui addendum crediderit, qui factum sit ut ne Telemachus quidem eas ad officium redigere posset. Ineptam ergo sententiam: „Telemachus puer etiam erat, neque ei imperium in ancillas mater permittebat” inepte enuntiatam adiecit. Quis enim unquam sic locutus est νέον ἀέξετο hoc fere sensu: „vixdum ad adolescentiam pervenerat”?

428 sq. Haec Euryclea addit:

- ἀλλ' ἄγ' ἐγὼν ἀναβᾶσ' ὑπερώια σιγαλόεντα*
Φέλω σῆ ἀλόφω, τῆ τις θεὸς ὕπνον ἐπῶρσε.

Vetat eam id facere Ulysses his verbis: μή ποω τήνδ' ἐπέγειρε κτέ. Nimis δεικτικόν istud τήνδ', legendumque τήν γ'.

465 sqq. Poena capitalis a Telemacho de infidis sumpta ancillis sic describitur:

πειῖσμα νεὸς κνανοπύροιο
κίονος ἐξάψας μεγάλης περιβάλλε θόλοιο,
ὕψος' ἐπεντανύσας, κτέ.

Quid hic fiat fere intelligo, quo modo dicatur non video: Telemachus longum funem alligat columnae alti tholi; hoc perspicuum. Deinde illum funem ancillis circumdat, ita ut singulis ex illo fune factis laqueis singula inhaereant colla. Paulo enim post legimus: ἀμφὶ δὲ δειρῆ πάσῃσι βρόχοι ἦσαν (vs. 471 sq.), neque verisimile funem illum fuisse patibuli instar cui laquei ex duodecim (tot enim erant ancillae) restibus facti annecterentur. Tum, ut omnes simul suffocaret, totum funem in altum attrahit, quod sic factum fingo: funis ille summae fuerat columnae alligatus et inde dependebat; ab eo autem funis loco quo fere pertinerent ancillarum humeri laquei fieri coepti, qui cum collis essent circumiecti, altera funis pars ut de trabe quadam, columnae illi opposita, dependeret effecit Telemachus, aut iactu manus aut in tectum tholi ascendendo, pendentemque magno corporis nisu detraxit et prope humum alligavit clavo annulove. Sed ut huic descriptioni verba responderent, dicendum erat: περιβαλὼν . . . ὕψος' ἐπεντάνυσε aut περιβάλλε . . . καὶ ὕψος' ἐπεντάνυσε. Ex περιβάλλε . . . ὕψος' ἐπεντανύσας nullum sanum sensum extundo. An forte ὕψοσε τ' ἐντάνυσεν legendum? Nam in carmine rerum mirabilium pleno quis non aequo animo ferat ab uno Telemacho duodecim ancillas simul in altum trahi?

482 sqq. Ulysses Eurycleam et alia iubet et haec:

Πηλεόπειαν
ἐλθέμεν' ἐνθάδ' ἄνωχθι σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξί'
πάσας δ' ὄτρυνον δμῶς κατὰ δῶμα νέεσθαι.

Versu 484 *νέεσθαι* veniendi sensu positum esse allato
σ 186 monetis; recte, nam vs. 496 Euryclea dicitur abire

ἀγγελεύουσα γυναιξὶ καὶ ὀτρυνέουσα νέεσθαι.

Sed quid nunc est *κατὰ δῶμα*? An per totas aedes illae mulieres sparsae erant iungendaque inter se *πάσας* et *κατὰ δῶμα* hoc sensu: „omnes mulieres, quae sunt aliae in aliis aedium partibus”? Dixeris propter vs. 495 sq.:

*γοῆυς δ' αὐτὶ ἀπέβη διὰ δῶματα κάλ' Ὀδυσῆος
ἀγγελεύουσα γυναιξὶ κτέ.*

At illic statim sequitur:

497 *αἱ δ' ἴσαν ἐκ μεγάρου δῶος μετὰ χερσὶν ἔχουσαι.*

Non ex diversis ergo partibus aedium veniunt sed ex eodem omnes conclavi. Non video quomodo haec inter se reconciliari possint, lubenterque Kirchoffio obtempero totum illum versum 497 delenti. Accedit enim quod satis dure illi hic adiicitur:

αἱ μὲν ἄρ' ἀμφεχέοντο καὶ ἠσπάζοντ' Ὀδυσῆα
quodque inepte tamquam in pompa singulae facem tenent.

494 Igne sibi et sulphure ab Euryclea allato Ulysses:

εὖ ἐθδείωσεν μέγαρον καὶ δῶμα καὶ αὐλήν.

Annotatis: „conclave (in quo strages procorum facta est) totasque aedes atque aulam. Incipit ab ipso qui caede pollutus est loco, deinde totam suam domum lustrat.” Neque credo aliter illa vocabula intelligi posse. Sed si ipse totam domum Ulysses lustrat, cur praeterea anum Eurycleam totam percurrere domum cogit ad ancillas vocandas? Quidni ipse illud *παριών* facit? Non esse illud regiae dignitatis si quis dicat, equidem respondeam absurdus tamen esse solemniter per praeconem ad se arcessere homines, ad quos vixdum dimisso praecone ipse sis iturus. Deinde ancillae illae vs. 498 sq. Ulyssem tamquam nunc primum visum salutant. Ergone lustrantem videre se dissimulaverunt?

Legitur autem vs. 498 sq.:

*αἱ μὲν ἄρ' ἀμφεχέοντο καὶ ἡσπάζοντ' Ὀδυσῆα
καὶ ῥύνεόν ῥ' ἀγαπαζόμεναι κεφαλὴν τε καὶ ὄμους.*

Illud ῥ' altero versu vos adiecistis. At Novi Testamenti est oratio *ἡσπάζοντο Ὀδυσσεῖα καὶ ἔκύνουν αὐτόν*, sermo vere Graecus huiuscemodi duplex obiectum respuit.

LIBER XXIII.

52 sq. Euryclea postquam narravit quomodo sit facta procorum strages haec addit:

*ἀλλ' ἔπε', ὄφρα σφῶιν εὐφροσύνης ἐπιβήη
ἀμφοτέρων φίλον ἦτορ.*

Annotatis: *ἐπιβήη* Bekker, *ἐπιβῆτον* codices; quae novicia est forma pro —*βήετον* neque conciliari potest cum *σφῶιν* et *ἀμφοτέρων*. Bekkeri coniecturae favet χ , 424." At mihi Bekkeri lectio languidissima videtur: „ut vestrum amborum cor ad laetitiam veniat". Longeque aliud est quod χ , 424 legitur:

τάων δώδεκα πᾶσαι ἀναιδείης ἐπέβησαν.

Equidem pro isto *ἐπιβῆτον* conicio *ἐπιβήσω*: „sequere me ut utriusque vestrum mentem ad laetitiam adducam". Cf. η 223:

ὣς κ' ἐμὲ τὸν δούστηνον ἐμῆς ἐπιβήσετε πάτρης.

Rarior illa forma transitiva facile corruptelae ansam dare potuit.

73 sqq. Penelopen non maritum suum esse illum sed deorum aliquem qui procos occiderit dicentem Euryclea vituperat suamque narrationem sic confirmat:

*ἀλλ' ἄγε τοι καὶ σῆμα ἀριφραδὲς ἄλλο τι φείπω,
οὐλήν, τήν ποτέ μιν σῶς ἤλασε λευκῶ ὀδόντι
τήν ἀπονίζουσ' ἐφρασάμην, ἔθελον δὲ σοὶ αὐτῇ
φειπέμεν' κτε.*

Nullus hic locus pronomini *αὐτῆ*: quid enim cogitari debet potestve verbis „tibi ipsi” oppositum? Legendum, ut opinor, est *αὐτῆ*, ut haec sit totius versus sententia: „ipsa illam cicatricem lavans eum vidi, ipsa ad te nuntium ferre volui,” quod fere idem est ac si diceret: „statim illa visa certiozem te facere volebam.”

109 sq. Si revera maritus suus intus sit, haud difficilem fore τὸν ἀναγνωρισμὸν Penelope dicit hoc argumento usa:

ἔστι γὰρ ἡμῖν

σήμαθ', ἃ δὴ νῶι κεκρυμμένα Φίδμεν ἀπ' ἄλλων.

Sic vos legitis pro *σήμαθ'* ἃ δὴ καὶ νῶι, multo melius quam alii, qui ad ineptum istud καὶ eliminandum *σήμαθ'* ἃ δὴ κατὰ νῶι κεκρυμμένα vel *σήμαθ'* ἃ δὴ μούνω κεκρυμμένα proposuerunt. Sed vitium superest, quod quomodo tolli possit non video: recte enim dici *κεκρυμμένα ἀπ' ἄλλων* haud facile mihi persuadebitur.

131 sq. Ne nimis cito nuntius de occisis procis per insulam spargatur, efficiendum esse ut praetereuntes et prope habitantes nuptias in aedibus regiis celebrari credant, Ulysses filium docet. Iubet ergo:

πρῶτα μὲν ἄρ' λούσασθε καὶ ἀμφιφέσασθε χιτῶνας,
δμφᾶς δ' ἐν μεγάροισιν ἀνώγετε Φείμαθ' ἐλέσθαι.

Itane vero! Haec ergo nisi iussisset Ulysses, Telemachus sociique ἄνευ χιτῶνων manerent, ancillaeque, permittente domino, nudaee de balneo per aedes ambularent? Aut imperitissimo poetae totus hic locus debetur aut aliquo infortunio periit quod primarium erat. Non enim tantummodo vestes sumendae sunt, sed illae vestes quibus tempore festo uti consueverunt.

166 sqq. Uxorem adversum sedentem neque se commoventem sic Ulysses alloquitur:

δαιμονίη, περὶ σοί γε γυναικῶν θηλυτεράων
κῆρ ἀτέραμνον ἔθηναν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.

οὐ μὲν κ' ἄλλη γ' ἄδε γυνή τετηλότι θυμῷ
 ἀνδρὸς ἀφροσταίη, ὅς Φοι κακὰ πολλὰ μογήσας
 ἔλθοι ἐΦεικοστῷ Φέτει ἐς πατρίδα γαῖαν.

Ut melius haec cohaereant pro οὐ μὲν (vs. 168) legendum est οὐ γάρ.

174 Lectum sibi sterni tamquam iam cubitum ituro, quandoquidem ab uxore non agnoscat, Ulysses iubet. Hic illa:

δαιμόνι', οὐτ' ἄρ' τι μεγαλίζομαι οὐτ' ἀθερίζω

h. e. ut opinor: „quod sic ago non fit superbia neque tui contemptu.” Sed sequitur vs. 175: οὐτε λίην ἄγαμαι quod quomodo et quo sensu annectatur praecedentibus pervelim me doceatis. An ἄγασθαι eius est qui vix oculis suis fidem habeat?

175 sqq. Tum sic pergit:

μάλα δ' εὖ Φοῖδ', οἶος ἔησθα
 ἐξ Ἰθάκης ἐπὶ νηὸς ἰὼν δολιχηρέμοιο.
 ἀλλ' ἄγε Φοι στόρεσον πικινὸν λέχος, Εὐρουκλέεια,
 ἐντὸς ἐυσταθείος θαλάμου, τὸν δ' αὐτὸς ἐποίει
 ἔνθα Φοι ἐνθειῖσαι πικινὸν λέχος ἐμβάλετ' εὐνήν.

Ad ultimum versum annotatis: „ἐνθειῖσαι nos, ἐκθειῖσαι codices. In vulgata absurde Penelope extra thalamum hospiti lectum struere iubet ancillas; non enim iam negat eum maritum suum esse (ἔησθα vs. 175), callido vero consilio fingit torum non amplius collocatum esse in cubiculo.” Quod ad rem rectissime prudentissimeque, sed ut Graecum sit ἔνθα ἐνθειῖσαι vereor; certe Homericum non videtur. Quapropter malim: ἔνθ' ἄρα Φοι θεῖσαι. Sic simul vitatur durum istud ἐνθειῖσαι.... ἐμβάλετ'.

183 Vixdum haec audivit Ulysses cum exclamat:

ὦ γύναι, ἦ μάλα τοῦτο Φέπος θυμαλγὲς ἔΦειπες
 additque:

τίς δέ μοι ἄλλοσ' ἔθηκε λέχος;

At inepte nunc novam interrogationem subiicit Ulysses, cum ipsius exclamationis ratio esset reddenda. Verum id ipsum quod hic desideratur ei restituetur, si verba tradita lenissima emendatione sic refinxerimus:

τίς γάρ μ' (μοι) ἄλλοσ' ἔθηκε λέχος;

188 sq. A viro mortali removeri vix et ne vix quidem potuisse torum contendit Ulysses:

ἐπεὶ μέγα σῆμα τέτυκται

ἐν λέχε' ἀσκητῶ· τὸ δ' ἐγὼ 'κάμον οὐδέ τις ἄλλος.

Quomodo signum in lecto factum esse dici possit non intelligo: ipse potius lectus signum est dicendum; nam qui illum accurate describit simul fere indicat se eius esse architectum. Abiiciendum ergo totum vs. 189 censeo; isto enim τὸ δ' ἐγὼ 'κάμον οὐδέ τις ἄλλος facile caremus, quoniam eodem spectat tota narratio, quae continuo sequitur.

202 sqq. Narrat ergo Ulysses quomodo lectum aedificaverit et cuiusmodi ille sit. Tum haec addit:

οὕτω τοι τόδε σῆμα πιφάυσκομαι

(Videtis hic revera vocabulo σῆμα lectum significari)

οὐδέ τι φοῖδα,

*ἢ μοι ἔτ' ἔμπεδόν ἐστι, γύναι, λέχος, ἧέ τις ἦδη
ἀνδρῶν ἄλλοσ' ἔθηκε, ταμῶν ὑπο πύθμην' ἐλαίης.*

At modo (187 sq.) divinis opus esse viribus ad removendum lectum contendit: nunc ipse rationem indicat, qua id nullo negotio quivis mortalium facere potuerit.

209 sq. Hac audita narratione Penelope Ulysssem amplexa sic precatur:

*μή μοι, 'Οδυσσεῦ, σκύζε', ἐπεὶ τὰ περ ἄλλα μάλιστα
ἀνθρώπων 'πέπνυσο.*

Displicent hic primum istud τὰ ἄλλα, deinde plusquamperfect-

tum *πέπνυσο*, cum tota structura sententiae perfectum requirat, postremo illud verbum ipsum. Quid enim? Speramusne nos ab aliquo veniam impetraturos, quoniam prudentissimus ille sit mortalium vel sapientissimus? Immo vero in clementia eius et mansuetudine spem nostram reponimus, nam prudentia saepe severitatem secum ducit.

257 sqq. Cubitum ire se velle ubi dixit Ulysses, respondet Penelope:

*εὐνή μὲν δὴ σοί γε τότ' ἔσσειται, ὀππότε θυμῶ,
σῶ ἐθέλης, ἐπεὶ ἄρ' σε θεοὶ ἔποίησαν ἐκέσθαι
Φοῖκον ἐν κτιμενον καὶ σὴν ἐς πατρίδα γαῖαν·
260 ἄλλ' ἐπεὶ ἐφράσθης καὶ τοι θεὸς ἔμβαλε θυμῶ,
φεῖπ' ἄγε μοι τὸν ἄεθλον, κτέ.*

Scire pervelim quo sensu hic versus 260 positus sit. Legitur et τ 485, sed ibi facillimum habet intellectum: eo ad Eurycleam utitur Ulysses cum precatur ne se prodat; illa autem agnovit (*ἐφράσθη*) cicatricem (*οὐλήν*), atque hanc ei deorum aliquis in mentem revocaverat. At hic quodnam quaeso obiectum habent verba *ἐφράσθης* et *ἔμβαλε*? An huius loci poëta de toro illo cogitavit et nunc Penelopen haec fere dicentem facit: „quandoquidem tam bene tori illius recordaris ut iam dubitare nequeam quin sis Ulysses”? Ineptus ergo ille fuit compiler.

289 sq. *τόφρα δ' ἄρ' Εὐφρονόμη τε ἰδὲ τροφὸς ἦντυον εὐνήν
φεσθήτος μαλακῆς.*

Mire dictum *εὐνήν ἐσθήτος μαλακῆς*. Fortasse spurius est totus versus.

306 sq. Mutuis sermonibus in memoriam praeteritorum malorum redibant Penelope et Ulysses; et illa quidem procorum iniurias referebat:

αὐτὰρ ὃ διογενὴς Ὀδυσσεύς, ὅσα κήδε' ἔθηκε
ἀνθρώποις' ὅσα τ' αὐτὸς οἰζύσας ἐμόγησε.

ὃ διογενὴς Ὀδυσσεύς: hocine ferendum in editione ad certam sermonis normam redacta? Nam quod e. c. legitur ξ 1:

ὥς ὃ μὲν ἔνθα καθηῦδε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς
ibi, interiectis ἔνθα καθηῦδε, verba πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς accipi possunt tamquam appositio subiecti et pronominis ὃ.

350 sqq. De lecto surgit Ulysses et sic uxorem alloquitur:

ὦ γύναι, ἦδη μὲν πόλεων κεκορήμεθ' ἀέθλων
ἀμφοτέρω, σὺ μὲν ἐνθάδ' ἐμὸν πολυκηδέα νόστον
κλαίουσ', αὐτὰρ ἐμὲ Ζεὺς ἄλγεσι καὶ θεοὶ ἄλλοι
Γιέμενον ἑπεδάεσκον ἐμῆς ἀπὸ πατρίδος αἴης.

Arena sine calce ista sunt ἄλγεσι . . . αἴης.

369 sqq. Iam iam adfuturos procorum ultores ratus Ulysses ipse arma induit et Telemacho Eumaeo Philoetio ut idem faciant imperat:

οἳ δέ Φοι οὐκ ἀπίθησαν, ἐθωρήσονται δὲ χαλκῷ,
370 ὦϊξαν δὲ θύρας, ἐκ δ' ἦσαν ἦρχε δ' Ὀδυσσεύς.
ἦδη μὲν φάος ἦεν ἐπὶ χθόνα, τοὺς δ' ἄρ' Ἀθήνη
νυκτὶ κατακρύψασα θεῶς ἐξῆγε πόλιος.

Versu 371 pro ἦδη μὲν legendum credo ἦδη γάρ. Dixit aliquis illud μὲν iungendum esse cum sequente δ'. At sic si locum acceperimus totus versus 371 nullo vinculo cum praecedente cohaerebit, et illud δ' suam sibi hic vim habebit etiamsi μὲν non praemittatur. Si γάρ legimus, ratio redditur cur iam Ulysses sociique se dent in viam, quod est aptissimum.

LIBER XXIV.

196 sqq. Agamemnon apud inferos narratione de procorum interitu audita fortunam Ulyssis beatam praedicat, qui talem habeat uxorem, additque:

τῷ Φοι (Penelopae) κλέος οὐ ποτ' ἄλειται
Φῆς ἀρετῆς, τεύξουσι δ' ἐπιχθονίοισιν ἀοιδὴν
ἀθάνατοι χαρίεσσαν ἐχέφρονι Πηνελοπέειη.
οὐχ ὡς Τυνδαρέου κόρη κακὰ ἔμεινον Φέργα,
200 κουρίδιον κτείνασα πόσιν· στυγερὴ δέ τ' ἀοιδὴ
ἔσσει' ἐπ' ἀνθρώπους, χαλεπὴν δέ τε φῆμιν ὅπασσε
θηλυτέρῃσι γυναιξί, καὶ ἦ κ' ἐυφεργὸς ἔησι.

Risum movent boni dii, qui Penelopae carmen componunt tamquam virtutis praemium, atque ambabus manibus Bothii Bekkerique emendationem (vs. 198) quae unicuique legenti in mentem venire debet, ἐχέφρονα Πηνελόπειαν arripio: ipsa Penelope cantabitur, sic dii voluerunt. Atque eodem modo Clytaemnestra cantabitur, sed non ab admirantibus laudantibusve, verum ab execrantibus et detestantibus. Quare nollem vs. 200 pro τ' scripsissetis F'. Nam concedo quidem parum eleganter vs. 201 particulas δέ τε repeti, sed eiusmodi naevos relinquendos censeo potius quam cum sententiae detrimento tollendos. Quid enim Κλυταιμνήστρη ἔσσει' ἀοιδή significare potest? Nihil, ut opinor, aliud quam: „Clytaemnestra carmen habebit.”

209 sq. Laërtae aedes describuntur, tum sequitur:

*ἐν τῷ ἐσιτέσκοντο καὶ ἴζανον ἠδ' ἐνίανον
 δμῶες ἀναγκαῖοι τοὶ Φοὶ φίλα 'Φεργάζοντο.*

Quid in φίλα latet? Nam φίλα 'Φεργάζοντο nihili est.

Vs. 241 et paulo post vs. 282 casus obliqui pronominis αὐτός leguntur Attico more positi pro Homericis Φου, Φοι cet. Alter est huiuscemodi: Ulysses conspecto patre deliberat utrum statim ad eum accurrat an prius mentem eius temptet: hoc tamen ei melius videtur. Sequitur:

τὰ φρονέων ἰθὺς' κλέν αὐτοῦ δῖος 'Οδυσσεύς.

Altero Laërtes Ulyssi roganti sitne hic Laërtae ager Laërtes respondet:

*ξεῖν', ἧ τοι μὲν γαῖαν ἰκάνεις ἦν ἐρεέλνεις·
 ὄβρισταὶ δ' αὐτήν καὶ ἀτάσθαλοι ἄνδρες ἔχουσι.*

Iis autem Odysseae Iliadisve partibus, ubi talia frequentissima sunt, quid prodest accurate literam Aeolicam, ἡμες, ὄμες, formas dissolutas et similia restituere? Nonne satius erat intacta relinquere omnia, e quibus aliquid de singulorum locorum aetate statui possit?

242. Ad patrem ergo accurrit Ulysses:

ἧ τοι ὃ μὲν κατέχων κεφαλὴν φνιδὸν ἀμφελάχαινε.

Annotatis κατέχειν sensu demittendi nusquam alibi reperiri. Lubenter credo; sed suspicor hic quoque olim lectum fuisse vetustum verbum, quod illam haberet significationem, cui supra scriptum (id quod est in cod. P) κάτω ἔχων corruptelae ansam dederit.

309 sqq. Ulysses ad patris animum tentandum ficta quaedam de se suaque patria narravit; tum addit:

αὐτὰρ 'Οδυσσεῆι τόδε δὴ πέμπτον ἔτος ἐστὶ,

310 *ἐξ οὗ κειῖθεν ἔβη καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθε πάτρης,*

δύσμορος· ἢ τέ Φοι ἐσθλοὶ ἔσαν ὄρνιθες ἰόντι,
 δεξιοί, οἷς χαίρων μὲν ἐγὼν ἀπέπεμπον ἐκεῖνον,
 'χαῖρε δὲ κείνος ἰὼν· κτέ.

Vs. 312 non tam molesta mihi est forma novicia ἐκεῖνον, quam ipsum illud pronomen; ineptissimum enim, cum sequatur 'χαῖρε δὲ κείνος ἰὼν, ἐμφατικὸν istud ἀπέπεμπον ἐκεῖνον videtur. Quodsi in vocabulis non haererem, ad genuinas formas restituendas lenissimam hanc proponerem emendationem:

δεξιοὶ οἷσιν ἐγὼ κείνον χαίρων ἀπέπεμπον.

Sed multo verisimilius videtur poëtam dedisse:

δεξιοί, οἷς χαίρων μὲν ἐγὼν ἀπέπεμπον ἰόντα

vel δεξιοί, οἷσιν ἐγὼ χαίρων ἀπέπεμπον ἰόντα,

dumque elegantissimam hanc scriberet antithesin: χαίρων ἀπέπεμπον ἰόντα, χαῖρε δὲ κείνος ἰὼν, non observasse parum venuste versui in ἰόντι exeunti versum subiici, cuius ultimum vocabulum esset ἰόντα (minime enim turpis eiusmodi negligentia; vel optimus poëta interdum sic peccat), sed interpolatorem levem illam maculam etiam cum sententiae detrimento eluendam putasse.

347 sq. Monstrat patri Ulysses cicatricem, enumerat arbores sibi olim a patre datas; tum ille eum agnoscit:

ἀμφὶ δὲ παιδί φιλῶ 'βάλε πήγχε, τὸν δὲ ποτὶ Φοὶ
 εἶλεν κτέ.

Ad verbum εἶλεν defendendum tres locos Iliadis affertis, sed in nullo horum quidquam esse credo praesidii. Legitur enim: Ω 226 sq.

αὐτίκα γάρ με κατακτείνειεν Ἀχιλλεὺς
 ἀγκὰς ἐλόντ' ἐμὸν υἱόν.

De filio mortuo hic Priamus loquitur, verboque nostro addidit ἀγκὰς. Quis autem dubitavit unquam quin ἀγκὰς ἐλεῖν recte diceretur? Et quis nostratium putet dicere se posse: „hij nam zijn zoon naar zich toe”, quia etiam dicatur: „hij nam het lijk van zijn zoon in de armen”?

A 501: δεξιτερῇ δέ σ' ὕπ' ἀνθερωῶνος ἑλοῦσα κτέ.

Latine dicitur: „mentum eius prehendit.” Ideone etiam pro: „filium ad se traxit” dicemus: „filium ad se prehendit”?

E 353: τὴν ἄρα Φίρις ἑλοῦσα ποδὴνεμος ἔξαγ' ὀμίλον.

Venerem a Diomede vulneratam metuque semimortuam ulnis attolit Iris secumque in altum avehit.

Accedit quod nostro loco illud εἶλε vel ἀγκᾶς εἶλε iam inest in his: ἀμφὶ δὲ παιδὶ φίλω βάλε πῆχθε. Sequi potest aliquid illi dicto cognatum, sed tamen non prorsus idem. Absurdum sit iterum aliis verbis dicere: „amplexus eum est.” Quid autem illud est? Quid qui alicui iam circumiecit brachia, deinde eidem iisdem brachiis facere potest? Ne cogitari quidem hic quidquam aliud potest quam hoc: „et ad se traxit illum”. At nimis violentum esse εἶλκεν ex hoc versu apparere dicitis:

A 239 εἶλκ' ἐπὶ Φοὶ μεμαῶς ὧς τε λῖς.

Omnis hic violentia inest in participio μεμαῶς et in leonis imagine, nam ipsum verbum εἶλκεν nihilo plus habet virium quam Latinum „trahere”. Et si haberet, huic loco esset aptius. Nonne enim ipsa caritas amplexus artiores reddit vehementioresque? Nonne simiae suos liberos amore suffocare dicuntur? Sed de Laërta robustum filium amplexante nihil eiusmodi est verendum.

397 sq. Ad Ulysssem accurrit Dolius senex

χείρῃ πετάσσας

ἄμφω, Ὀδυσσεύς δὲ λαβὼν ἑύσε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ.

Agnoscite ineptum imitatore, qui cum alicubi legerit οὔτασε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ, et de saltantibus, manu ducentibus, manus alicuius ne elabi vel repugnare possit prehendentibus: εἶλε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ, admodum sibi elegans videatur cum versum sic expleat ἑύσε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ.

478 sqq. Roganti Minervae, quid fieri velit exorto bello Ulysssem inter et procorum cognatos, respondet Iupiter:

τέκνον ἔμὸν, τί με ταῦτα δειρῆσαι ἠδὲ μεταλλῆς;
 οὐ γὰρ δὴ τοῦτον μὲν ἐβούλευσας νόον ἀντὴ,
 480 ὡς ἦ τοι κείνουσ' Ὀδυσσεύς ἀποτίσεται ἑλθῶν;
 Ἔρξον ὅπως ἐθέλεις· κτέ.

Imperitum poëtam arguit acervus particularum vs. 480 :
 ὡς ἦ τοι.

511 sq. Iam adsunt hostes ad Ulyssis fores, iam ipse stat armatus cum sociis; hic Minerva, Mentoris sumpta figura apparet. Qua visa laetatur ille speique plenus filium ad proelium excitat. Hic Telemachus:

ὄψαι, αἴ κ' ἐθέλησθα, πάτερ φίλε, τῶδ' ἐπὶ θυμῷ
 οὐ τι καταισχύροντα τέδν γένος, ὡς ἀγορεύεις.

Hic quoque se prodit imitator. Nam recte quidem dicitur: τῆδ' ἐπὶ μορφῇ vel τῶδ' ἐπὶ σώματι οὐκ εἰ ἀνδρείος: „cum vultum speciemque habeas bellatoris ignavum tamen te praebes” et similia, sed τῶδ' ἐπὶ θυμῷ οὐ καταισχυνῶ τὸ σὸν γένος: „non, cum tali sim virtute praeditus, dedecori ero tuae genti” subinceptum est.

Habetis annotationes meas, iustam epistolam nondum habetis: illa enim suam sibi clausulam postulat; non potes eam sic temere finire. At ego quid novi his addam nescio, vereorque ne plura iam quam opus sit scripserim. Ergone mulieres imiter, quae omni scribendi exhausta materia tamen aliquid se omisisse fingant ut „post-scriptum” illud adiciere possint, quo rite carere nullam arbitrantur epistolam? Sed quidquam me omisisse ne fingere quidem possum. Quis enim credet me in pecore meo numerando parum fuisse diligentem?

Redeo ergo unde orsus sum. Profecto ineptus essem dissimulatur, si negarem me hoc spectasse ut mea quoque opera lucis aliquid poesi epicae Graecae affunderetur: nemo tam

semet ipsum contemnit ut serio credat aut plane inutilem suum esse laborem aut sibi soli utilem. Sed quid et quantum boni haberent observationes meae Vos potissimum diiudicare volebam. Non quod posthac in Vestra verba iurare decrevissem, sed quod sciebam nullos magis quam Vos in aliquo libro aestimando, sive ab amico scriptus ille esset sive ab ignoto, rem ipsam spectare solere, et, cum de Homero ageretur, Vos ceteris omnibus rem tenere melius. Hanc ergo commentationem Vobis inscribens quodammodo ut Vestrorum de Homero meritorum publicum exstaret monumentum effeci. Quod si Vobis exile videbitur, voluntatem potius eius qui exegerit quam ipsius pretium considerabitis. Valet.

CONSPECTUS.

Annotationes ad Librum	I leguntur inde a pagina	5.
" " "	II	" " " " 9.
" " "	III	" " " " 13.
" " "	IV	" " " " 17.
" " "	V	" " " " 26.
" " "	VI	" " " " 27.
" " "	VII	" " " " 32.
" " "	VIII	" " " " 36.
" " "	IX	" " " " 38.
" " "	X	" " " " 40.
" " "	XI	" " " " 44.
" " "	XII	" " " " 49.
" " "	XIII	" " " " 53.
" " "	XIV	" " " " 54.
" " "	XV	" " " " 60.
" " "	XVI	" " " " 69.
" " "	XVII	" " " " 75.
" " "	XVIII	" " " " 83.
" " "	XIX	" " " " 88.
" " "	XX	" " " " 94.
" " "	XXI	" " " " 100.
" " "	XXII	" " " " 107.
" " "	XXIII	" " " " 125.
" " "	XXIV	" " " " 131.

INDEX LOCORUM, QUI HOC LIBRO TRACTANTUR.

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Ex Libro</td> <td style="width: 15%;">I . . . .</td> <td style="width: 15%;">vers.</td> <td style="width: 15%;">123 sq.</td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>203—205.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>II . . . .</td> <td>"</td> <td>50—55.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>68—71.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>77 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>146—150.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>III . . . .</td> <td>"</td> <td>26—28.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>113 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>269—271.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>IV . . . .</td> <td>"</td> <td>625—627.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>638 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>681—685.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>710.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>732—734.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>737—741.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>758.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>817—823.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>831—834.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>844—847.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>V . . . .</td> <td>"</td> <td>135 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>VI . . . .</td> <td>"</td> <td>244 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>255—257.</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ex Libro	I	vers.	123 sq.					"	203—205.			" "	II	"	50—55.					"	68—71.					"	77 sq.					"	146—150.			" "	III	"	26—28.					"	113 sq.					"	269—271.			" "	IV	"	625—627.					"	638 sq.					"	681—685.					"	710.					"	732—734.					"	737—741.					"	758.					"	817—823.					"	831—834.					"	844—847.			" "	V	"	135 sq.			" "	VI	"	244 sq.					"	255—257.			<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Ex Libro</td> <td style="width: 15%;">VII . . .</td> <td style="width: 15%;">vers.</td> <td style="width: 15%;">8—10 (si- mul cum 19—21 et 245—247).</td> <td style="width: 15%;"></td> <td style="width: 15%;"></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>vers.</td> <td>16 sq.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td></td> <td>"</td> <td>32—36.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td></td> <td>"</td> <td>69—74.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td></td> <td>"</td> <td>146—150.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td></td> <td>"</td> <td>201 sq.</td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>VIII . . .</td> <td>"</td> <td>16 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>161—164.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>208.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>IX . . .</td> <td>"</td> <td>203—206.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>329 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>X . . .</td> <td>"</td> <td>10.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>64—66.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>77—79.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>109 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>302 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>393 sq.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>" "</td> <td>XI . . .</td> <td>"</td> <td>97—99.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>235—259.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>"</td> <td>271—276.</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Ex Libro	VII . . .	vers.	8—10 (si- mul cum 19—21 et 245—247).													vers.	16 sq.			"		"	32—36.			"		"	69—74.			"		"	146—150.			"		"	201 sq.	" "	VIII . . .	"	16 sq.					"	161—164.					"	208.			" "	IX . . .	"	203—206.					"	329 sq.			" "	X . . .	"	10.					"	64—66.					"	77—79.					"	109 sq.					"	302 sq.					"	393 sq.			" "	XI . . .	"	97—99.					"	235—259.					"	271—276.		
Ex Libro	I	vers.	123 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	203—205.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	II	"	50—55.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	68—71.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	77 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	146—150.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	III	"	26—28.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	113 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	269—271.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	IV	"	625—627.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	638 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	681—685.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	710.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	732—734.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	737—741.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	758.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	817—823.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	831—834.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	844—847.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	V	"	135 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	VI	"	244 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	255—257.																																																																																																																																																																																																																																																																
Ex Libro	VII . . .	vers.	8—10 (si- mul cum 19—21 et 245—247).																																																																																																																																																																																																																																																																
				vers.	16 sq.																																																																																																																																																																																																																																																														
		"		"	32—36.																																																																																																																																																																																																																																																														
		"		"	69—74.																																																																																																																																																																																																																																																														
		"		"	146—150.																																																																																																																																																																																																																																																														
		"		"	201 sq.																																																																																																																																																																																																																																																														
" "	VIII . . .	"	16 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	161—164.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	208.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	IX . . .	"	203—206.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	329 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	X . . .	"	10.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	64—66.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	77—79.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	109 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	302 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	393 sq.																																																																																																																																																																																																																																																																
" "	XI . . .	"	97—99.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	235—259.																																																																																																																																																																																																																																																																
		"	271—276.																																																																																																																																																																																																																																																																

INDEX LOCORUM, QUI HOC LIBRO TRACTANTUR.

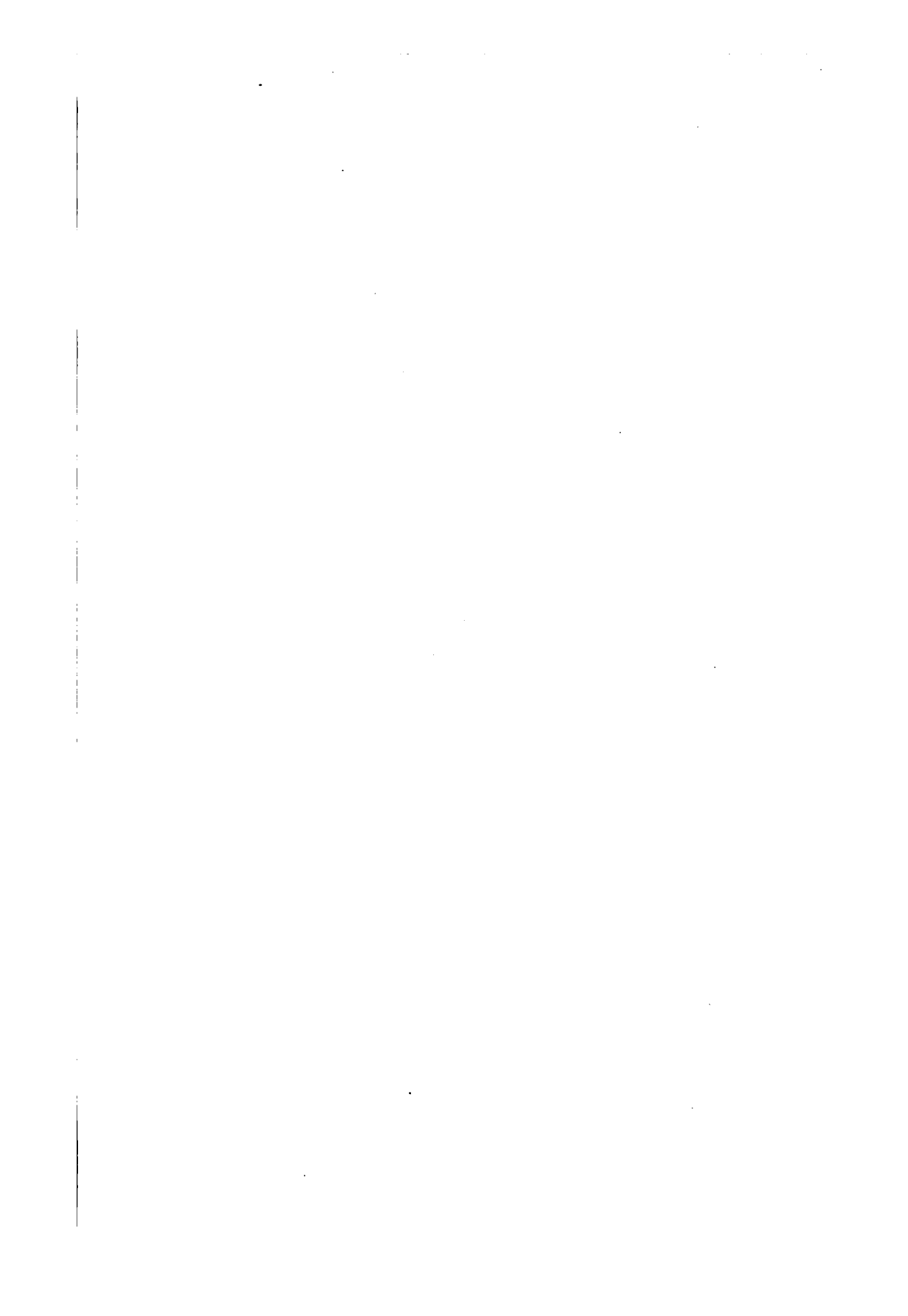
Ex Libro	XI . . vers.	298.	Ex Libro	XV . . vers.	547—555.
	"	305 sq.	" "	XVI . . "	33—35.
	"	336—338.		"	42.
	"	436—439.		"	49 sq.
	"	484 sq.		"	65 sq.
	"	555—558.		"	147—149.
" "	XII . . vers.	25—27.		"	181 sq.
	"	50—52.		"	241—244.
	"	69—72.		"	245—253.
	"	116—120.		"	348—350.
	"	247—249.		"	421 sq.
	"	288 sq.		"	428.
" "	XIII . . "	40—43.	" "	XVII . . "	10--15.
" "	XIV . . "	8.		"	150 sq.
	"	21—28.		"	274—279.
	"	29—36.		"	281 sq.
	"	122 sq.		"	284—286.
	"	135 sq.		"	304 sq.
	"	287.		"	313.
	"	457—459.		"	330—335.
	"	494—498.		"	381—387.
" "	XV . . "	7 sq.		"	482—484.
	"	46 sq.		"	513—517.
	"	195—198.		"	530—536.
	"	226—228.		"	561—564.
	"	297—300.		"	580—584.
	"	322—324.	" "	XVIII . . "	47 simul-
	"	331 sq.			que vs. 65.
	"	373.			vers. 95—98.
	"	380—383.		"	158—162.
	"	398—401.		"	221—225.
	"	403—406.		"	254 sq.
	"	445.		"	271—273.
	"	457.		"	281—283.
	"	466.	" "	XIX . . "	24 sq.
	"	518—522.		"	31 sq.

INDEX LOCORUM, QUI HOC LIBRO TRACTANTUR.

Ex Libro XIX . . .	vers. 44 sq.	Ex Libro XXII . . .	vers. 17—20.
	" 60.	"	23.
	" 68.	"	55—59.
	" 81—84.	"	81 sq.
	" 162 sq.	"	94.
	" 165 sq.	"	95—98.
	" 221—223.	"	101—104.
	" 350 sq.	"	116—118.
	" 363—368.	"	147—149.
	" 532—534.	"	154—156.
	" 570—573.	"	167—172.
" "	XX . . .	"	173—176.
	" 14 sq.	"	182—187.
	" 52 sq.	"	248—252.
	" 91—97.	"	262.
	" 102—107.	"	312—315.
	" 115—119.	"	378—380.
	" 194—196.	"	383—386.
	" 208—212.	"	395—397.
	" 304—306.	"	408—412.
	" 339—342.	"	421—427.
	" 373 sq.	"	428 sq.
" "	XXI . . .	"	465—467.
	" 42.	"	482—484.
	" 134 sq.	"	494.
	" 136 sq.	"	498 sq.
	" 153 sq.	" "	XXIII . . .
	" 186 sq.	"	" 52 sq.
	" 217 sq.	"	" 73—76.
	" 245.	"	" 109 sq.
	" 257—262.	"	" 131 sq.
	" 288—292.	"	" 166—170.
	" 303 sq.	"	" 174.
	" 305 sq.	"	" 175—179.
	" 314—316.	"	" 183.
	" 362 sq.	"	" 188 sq.
	" 424—426.	"	" 202—204.
" "	XXII . . .		
	" 6 sq.		

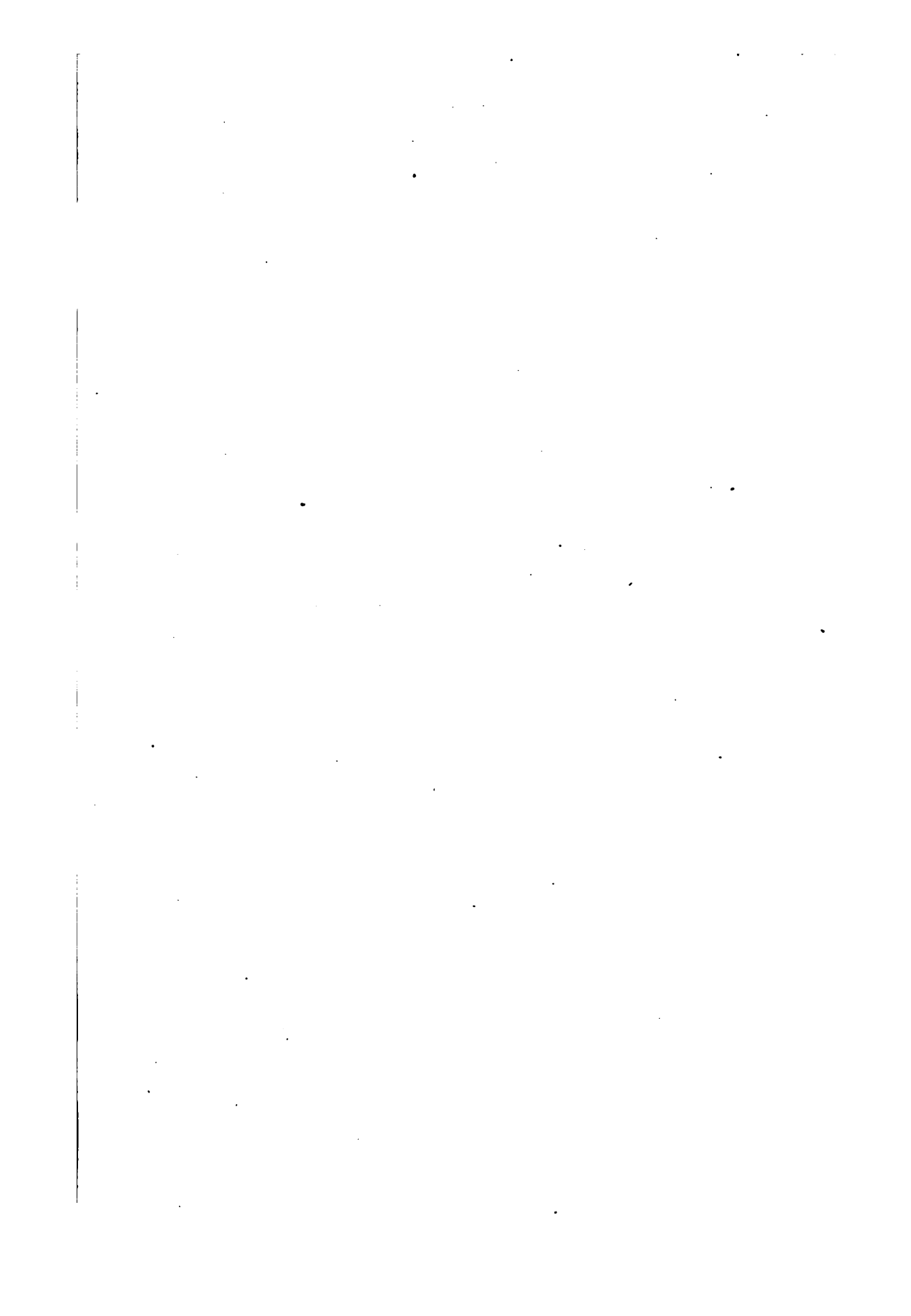
INDEX LOCORUM, QUI HOC LIBRO TRACTANTUR.

Ex Libro XXIII . . vers.	209 sq.	Ex Libro XXIV . . vers.	241 simul-
"	257—261.		que vs. 282.
"	289 sq.		vers. 242.
"	306 sq.	"	309—312.
"	350—353.	"	347 sq.
"	369—372.	"	397 sq.
" " XXIV . . "	196—202.	"	478—481.
"	209 sq.	"	511 sq.

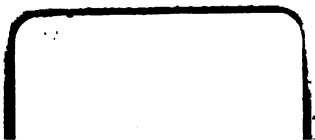
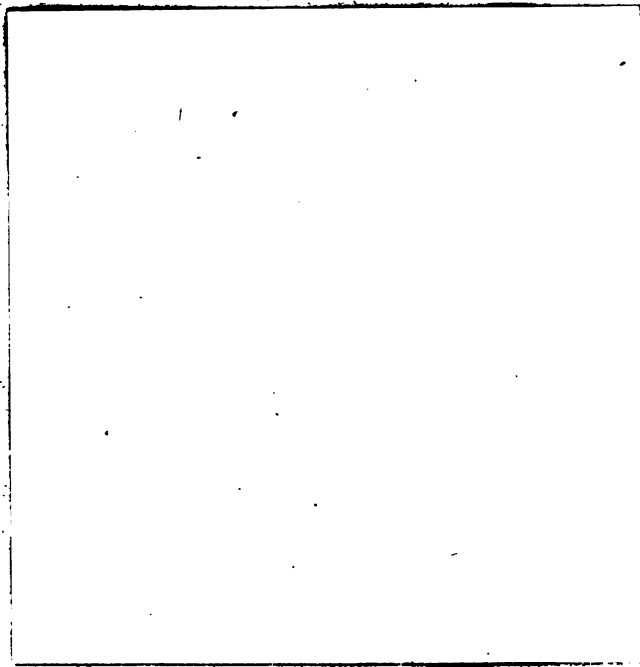

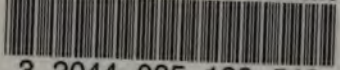

Gh 63.788

Epistola critica ad amicos J. van L.

Widener Library

005189573

3 2044 085 129 542

7